

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Diplomová práce

Edukace kulturního dědictví ve veřejném prostoru
aneb Cestou do Národního

Education of Culture Heritage in a Public Space,
The Way to The National Theatre

Bc. Kateřina Vybíralová

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Sládková

Studijní program: Edukace a interpretace v oblasti kulturního dědictví

Studijní obor: Edukace a interpretace v oblasti kulturního dědictví

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Edukace kulturního dědictví ve veřejném prostoru aneb Cestou do Národního* potvrzují, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15.04.2024

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Mgr. Kateřině Sládkové za odborné vedení, cenné rady, vstřícnost a ochotu. Dále bych ráda poděkovala lektorce edukačního oddělení ND+ Lence Hubáčkové za možnost realizovat edukační program v Národním divadle a za její podporu při tvorbě edukačního programu. Také bych ráda poděkovala vyučujícím a studentům Gymnázia J. S. Machara, kteří se zúčastnili pilotních programů a poskytli mi upřímné a cenné doporučení pro jejich vylepšení. Děkuji Danu Zavodnovovi za nahrání a zpracování audioguide a v neposlední řadě mé poděkování patří mé matce za neutuchající podporu po celou dobu mého studia.

ABSTRAKT

Cílem diplomové práce je tvorba a následná realizace edukačního programu pro střední školy ve spolupráci s Národním divadlem. Teoretická část diplomové práce navazuje na již vydané metodiky edukace kulturního dědictví a možnosti netradiční interpretace, pomocí kterých nalézá možnosti využití veřejného prostoru pro edukační činnost namísto uzavřeného prostoru kulturních institucí. Dále se teoretická část práce zabývá historickým vývojem české profesionální divadelní scény v Praze mezi léty 1743-1892. Na základě těchto poznatků je realizován edukační program ve veřejném prostoru Starého a Nového města pražského v okolí historické budovy Národního divadla. Edukační program využívá metody popsané v teoretické části práce, tedy geocaching, audioguide a dramatickou hru. Praktická část je ukončena reflexí programu, která proběhla se školní třídou bezprostředně po jeho ukončení.

CÍLOVÁ SLOVA

Národní divadlo, úniková hra, audioguide, dramatická hra, veřejný prostor

ABSTRACT

The aim of the master's thesis is a production and a realization of an educational programme in a cooperation with the National theatre for students at high schools. The theoretical part of the thesis is connected on published books of methodology of education of culture heritage and alternative ways of an interpretation. Thanks to these, the thesis is looking for a possibility of a public space for an education. In the second part is the thesis focused on a historical progression of the Czech professional theatre in Prague during years 1743-1892. Based this knowledge is realizing the educational programme in a public space of the Old Town and the New Town in the vicinity of the historical building of The National Theatre. The educational programme is using methodology described in the theoretical part which means a geocaching, an audio guide and a drama education. The practical part of the thesis is finished by reflection of the programme.

KEYWORDS

National theatre, escape game, audio guide, drama education, public space

Obsah

Úvod.....	8
Teoretická část.....	10
1. Východiska kulturní edukace ve veřejném prostoru.....	10
1.1 Třífázový model učení v edukaci	10
1.2 Inspirativní příklady interpretace veřejného prostoru	12
1.2.1 Geocaching	12
1.2.2 Únikové hry	14
1.2.3 Za vším je příběh	15
1.2.4 Audioguide.....	16
1.3 Dramatická výchova	16
1.3.1 Divadelní lektorství.....	18
1.4 Site specific.....	19
2. Historický exkurz vývoje českého divadla	21
2.1 První divadelní scény v Praze.....	21
2.2 První české scény.....	23
2.2.1 Vlastenecké divadlo	23
2.2.2 Stavovské divadlo	24
2.3 Divadla na nábřeží	27
2.3.1 Prozatímní divadlo	27
2.3.2 Národní divadlo	30
3. Edukační činnost ND	35
3.1 Programy ND+	35
3.2 Náslechy programů.....	37
3.2.1 <i>Na zdar Národního</i>	37
3.2.2 <i>Národní hoří</i>	39

Praktická část.....	40
4. Edukační program „ <i>Cestou do Národního</i> “	40
4.1 Specifika cílové skupiny.....	40
4.2 Kontext edukačního programu	41
4.3 Vazba na RVP, záměry a cíle edukačního programu	42
4.4 Materiálová příprava.....	43
4.4.1 Aktivity vedené lektorem.....	43
4.4.2 Online hra.....	44
4.4.3 Audioguide	46
4.5 Zápis edukačního programu	47
4.6 Realizace edukačního programu.....	51
4.7 Evaluace a další využití programu.....	53
4.7.1 Evaluace	53
4.7.2 Budoucnost edukačního programu	56
5. Edukační program „ <i>Národní hlásí vyprodáno!</i> “	57
5.1 Kontext edukačního programu	57
5.2 Vazba na RVP, záměry a cíle edukačního programu	58
5.3 Zápis edukačního programu	59
5.4 Realizace edukačního programu.....	62
5.5 Evaluace a další využití programu.....	63
Závěr.....	66
Bibliografie.....	68
Seznam příloh.....	72

Úvod

Diplomová práce představuje edukační programy, které mapují historii českého divadla v Praze od produkce prvních českých představení v Divadle v Kotcích k účasti hereckých souborů Národního divadla na Mezinárodní hudební a divadelní výstavě ve Vídni v roce 1892. Program *Cestou do Národního* má za cíl studentům gymnázií a středních škol představit místa, kde se v 18. a 19. století hrávaly divadelní hry v českém jazyce a provést je příběhem snah o založení samostatné české divadelní scény. Jednotlivé aktivity programu obracejí pozornost studentů k detailům divadelních budov a jejich bezprostřednímu okolí. Na tento program navazuje edukační program *Národní hlásí vyprodáno!*, který představuje prvních deset let existence Národního divadla a zaměřuje se na méně známé fenomény tohoto období, mezi které patří projekt divadelních vlaků a účast českého divadla na divadelní výstavě ve Vídni. Právě účast na této výstavě a její úspěch u mezinárodního publika i kritiky zajistila oblibu původní české tvorby v Národním divadle i u českého obecnstva.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části práce jsou popsána východiska pro edukaci a interpretaci kulturního dědictví. Stavba edukačních programů vychází z třífázového modelu učení zahrnující naladění, interakci a reflexi. Dále teoretická část práce představuje vybrané inspirativní přístupy k edukaci a interpretaci, které jsou využitelné ve veřejném venkovním prostoru. Připravované edukační programy jsou určené pro divadelní instituci a využívají prvky dramatické výchovy a divadelního lektorství. V závěru první kapitoly je zahrnuta možnost využití principů site specific tvorby u edukačních programů. Část historického exkurzu se zabývá historií českého profesionálního divadla v Praze v letech 1743 až 1892. V této části práce jsou představeny zejména divadelní budovy a fenomény, které jsou studentům prezentovány v edukačních programech. V závěru teoretické části je představena dosavadní edukační činnost Národního divadla. Součástí této kapitoly je také záznam z náslechnů dvou edukačních programů zabývajících se historií divadla.

Praktická část práce zahrnuje představení cílové skupiny edukačních programů, dále kontext, záměry a přípravu edukačních programů, jejich realizaci a evaluaci. Oba edukační programy byly pilotovány v průběhu března 2024 se studenty tercie z Gymnázia J. S. Machara, což je partnerská škola činohry ND. Pro evaluaci programů byly využity Google dotazníky kombinující otevřené a uzavřené otázky. Na základě průběhu pilotních programů,

vyhodnocení online dotazníků a slovní zpětné vazby od studentů je navržena úprava edukačních programů pro běžný provoz v edukační praxi Národního divadla.

Představované edukační programy vznikly ve spolupráci s edukačním oddělením ND+, s cílem zařadit je do stálé nabídky programů pro školní skupiny. Při sestavování programu *Cestou do Národního* bylo vycházeno z přání lektorky doprovodných programů, aby byl program interaktivní procházkou po místech, kde se v minulosti hrávalo divadlo v českém jazyce. Z ryze praktických důvodů program nezachycuje všechna místa ale pouze Divadlo v Kotcích, Stavovské divadlo, divadlo Bouda, Nové české divadlo a Prozatímní a Národní divadla, která se nacházejí v relativně krátké vzdálenosti a je tedy možné je propojit na jedné trase. Aktivity, které jsou součástí programu, vycházejí z možnosti ND+ využít k realizaci programu tablety a internetové připojení. Hlavní část programu je zároveň tvořena tak, aby bylo případně možné ji po úpravě absolvovat bez lektora. Navazující edukační program *Národní hlásí vyprodáno!* vznikl v průběhu tvorby programu *Cestou do Národního* a využívá práci s historickými prameny a dramatickou hru v roli, skrze které představuje první desetiletí působení Národního divadla.

Teoretická část

1. Východiska kulturní edukace ve veřejném prostoru

První část práce se zabývá inspirativními příklady přístupů ke vzdělávání v oblasti kulturního dědictví. Přístupy popsané v této kapitole jsou dále prakticky využity při tvorbě edukačního programu, nebo je jimi průběh programu inspirován. V úvodu je popsán princip třífázového modelu vzdělávání, který zahrnuje tři kroky k učení, tedy přípravu na téma programu, interakci a následnou reflexi. Tento třífázový model slouží jako osnova při tvorbě edukačních programů.

Příprava programů dále vychází z inspiračních zdrojů alternativní interpretace kulturního dědictví, které nabízejí inovativní přístupy k edukaci a interpretaci.¹ Edukační program *Cestou do Národního* využívá digitální technologie a inspirováno je principy geocachingu, únikových her a storytellingu. Specifikem popisovaných edukačních přístupů je jejich využitelnost ve venkovním prostředí, která vychází z principů site specific. Dále je uvedena dramatická hra jakožto možná forma využití estetické výchovy v edukaci. Právě přístupy dramatické výchovy jsou podstatnou součástí edukačního programu *Národní hlási vyprodáno!*.

1.1 Třífázový model učení v edukaci

Třífázový model učení neboli EUR vychází z konstruktivistického pojetí pedagogiky. Skládá se z evokace, uvědomění si významu nové informace a reflexe. Tento model výuky je využíván při tvorbě lekcí a edukačních programů tak, aby studenti získali novou dovednost nebo znalost skrze konfrontaci vlastních názorů s novými pohledy na prezentované téma.² V edukaci kulturního dědictví jsou tyto tři kroky k učení nazývány naladění, interakce a reflexe.³ Evokace je přípravnou fází na samotné učení, která by měla studentům pomoci si uvědomit, co již o probíraném tématu vědí, a co by je dále zajímalo. Evokace má také za úkol studenty zaktivovat, připravit na práci, a především je motivovat k samostatné činnosti. V případě edukačního programu v kulturní instituci může evokační fáze proběhnout v předstihu při výuce s učitelem, který studentům téma představí např. s využitím pracovních

---

¹ P. HUDEC, *Postupme si dále! 2. Mnoho podob interpretace*, Praha, 2022, s. 16-18.

² J. ČINČERA, *Práce s hrou – pro profesionály*, Praha, 2007, s. 86.

³ H. HAVLŮJOVÁ, K. CHARVÁTOVÁ, M. INDROVÁ a kol., *Památky nás baví 2. Předáváme péči o kulturní dědictví žákům 2. stupně základních škol a středoškolákům*, Praha, 2015, s. 56.

listů.⁴ Evokace, či naladění, jak o této přípravné fázi hovoří kulturní edukace, by měla proběhnout i na začátku samotného programu, například prostřednictvím brainstormingu, nebo tvorbou asociací atd. Studenti si během této aktivity zformulují vlastní představy (prekoncepty), se kterými do programu vstupují. Také lektor získá lepší představu o skupině a jejich zkušenostech.⁵ Druhým krokem je uvědomění si významu, respektive interakce. V této fázi programu by studenti měli být konfrontováni s novými názory a pohledy na téma, které rozšiřují jejich znalosti, navazující na úvodní evokaci. Tělo programu by měly tvořit samostatné aktivity a úkoly pro studenty (např. hra v rolích), doplněné výkladem pedagoga. Při prohlídce objektu nebo přednášce, vyučující běžně využívají otevřené otázky, které cílí na osobní zkušenost studentů. Pro přípravu hlavní aktivity se tvůrci programů mohou inspirovat estetickou výchovou. Například v galeriích výtvarného umění se často využívají aktivity z výtvarné výchovy; lektorské programy doplňující divadelní inscenace potom více čerpají z dramatické nebo hudební výchovy. Díky širokému spektru metod, ze kterých edukátoři v oblasti kultury při přípravě aktivit čerpají, se program v kulturních institucích stává mezioborovým a přitažlivým pro učitele.⁶ Jednou z metod může tzv. metoda INSERT, při které je studentům předložen text, ve kterém mají odlišnými barvami zvýraznit známé a neznámé informace. Učitelé tak snadno zjistí, jaká témata studentům činí potíže, a naopak na které informace mohou navázat.⁷ Třetí a poslední fází je reflexe programu, během které studenti přehodnocují své původní názory a srovnávají své momentální znalosti s těmi, se kterými vstupovali do evokační části. V této části programu studenti aplikují nové poznatky do vlastní tvorby a nové zkušenosti, která by měla umožnit zodpovězení otázek formulovaných v první fázi (tvorba novinového článku, výroba posteru apod). Zároveň je to prostor pro doplňující dotazy nebo možnost otevření nových témat, která studenty zajímají. Volba metod reflexe záleží především na vyzrálosti skupiny a na tom, jaké informace o skupině a realizovaném programu lektor, instituce nebo učitel potřebují získat.⁸

---

⁴ L. JAKUBCOVÁ, M. FULKOVÁ, V. SEHNALÍKOVÁ, *Metodika III. Metodika realizace vzdělávacího galerijního/muzejního programu (pro gymnaziální vzdělávání)*, [online]. Praha, 2013, s. 9, [cit. 24.01.2024]. Dostupné z: https://kvv.pedf.cuni.cz/KVV2-102-version1-editovana_metodikajagymploprava.pdf.

⁵ J. ČINČERA, *Práce s hrou – pro profesionály*, s. 86.

⁶ L. JAKUBCOVÁ, M. FULKOVÁ, V. SEHNALÍKOVÁ, *Metodika III. Metodika realizace vzdělávacího galerijního/muzejního programu (pro gymnaziální vzdělávání)*, [online]. 2013. s. 10.

⁷ H. GRECMANOVÁ, *Aktivizační metody v muzejní pedagogice* In *Škola muzejní pedagogiky 4*, [online]. Olomouc, 2007, s. 51-55, [cit. 20.01.2024]. Dostupné z:

http://old.kvv.upol.cz/PROJEKTY/kvalit_inovace_muzeoped_modul/dokumenty/studijni_materialy/Skola_muze_jni_pedagogiky_4.pdf.

⁸ J. ČINČERA, *Práce s hrou – pro profesionály*, s. 86.

1.2 Inspirativní příklady interpretace veřejného prostoru

Návštěvy historických památek mají v České republice mnohaletou tradici a pravidelní návštěvníci jsou zvyklí na tradiční prohlídkové trasy s průvodcovským výkladem, ovšem v posledních letech se památkové instituce potýkají s větší konkurencí v oblasti volnočasových aktivit. Edukace kulturního dědictví nabízí alternativu k rekreačním prohlídkám památek, jejichž velkou část návštěvníků představují školní exkurze, které jsou pro instituce náročnými zákazníky. Učitelé na prohlídkách vyhledávají edukační záměr a cíl, který bude odpovídat vzdělávacím potřebám studentů. Inspiraci k obměně způsobu představení památek získává česká edukace v oblasti kultury ze zahraničí a v inovativních metodách interpretace např. s využitím digitálních technologií. Edukační programy pro školní skupiny doplňují rámcové vzdělávací programy (RVP) a cílí na rozvoj klíčových kompetencí studentů.⁹ Následující text popisuje principy interpretace, které jsou přímo určené nebo přenositelné do městského veřejného prostoru a které posloužily jako inspirace pro tvorbu edukačního programu o historii českého divadla.

1.2.1 Geocaching

Geocaching je oblíbená hra na pomezí sportu a turistiky, jejíž hráči neboli „kačeři“ s pomocí GPS souřadnic ve veřejně přístupném místě nachází ukrytou schránku.¹⁰ Dnes se na odlov „kešek“ tradičně využívají telefony s nainstalovanou aplikací, která hráčům nabízí možné kešky k odlovu. Keška by měla své lovce dovést k zajímavému místu, které by za jiných okolností neobjevili nebo jen přešli. Díky různým typům se kešky dnes nacházejí prakticky kdekoliv. Těmi nejběžnějšími jsou tzv. tradiční kešky, což jsou fyzické schránky různých velikostí. Druhým velmi rozšířeným typem jsou virtuální kešky, které své lovce většinou provází na památce nebo části města, např. po Karlově mostě nebo Židovskou čtvrtí. Takové kešky se skládají ze série otázek, které se hráčům postupně odemykají v malém okruhu konkrétního místa. Hráči tak mají předem stanovenou trasu procházky, během které hledají odpovědi pro získání kešky.¹¹ Při využití virtuální kešky ve vzdělávání je rizikem nemožnost učitele ovlivnit příjem informací, které studenti v aplikaci mohou snadno

---

⁹ H. HAVLŮJOVÁ, K. CHARVÁTOVÁ, M. INDROVÁ a kol., *Památky nás baví 2. Předáváme péči o kulturní dědictví žákům 2. stupně základních škol a středoškolákům*, s. 26-27.

¹⁰ M. LUTONSKÝ, *Geocaching: hra pro mozek, nohy a vaši GPS*. [online]. 2008, [cit. 24.01.2024]. Dostupné z: <https://mobilmania.zive.cz/bleskovky/geocaching-hra-pro-mozek-nohy-a-vasi-gps/sc-266-a-1312930/default.aspx>.

¹¹ Tamtéž.

přeskočit.¹² Pokud má tvůrce takové kešky edukativní záměr, měly by otázky v sériích být položeny tak, aby nebylo možné odpověď tipovat nebo vyhledat na internetu – například v sérii o Karlově mostě je následující úkol: „*napište arabskými číslicemi, jaké datum je římskými číslicemi zapsáno pod sochou sv. Jana Nepomuckého,*“¹³ Virtuální a tradiční kešky je možné kombinovat k vytvoření tzv. multi-cache. Při takovém odlovu je cílem nalezení fyzické schránky, jejíž souřadnice hráč získá po splnění série otázek.¹⁴

Tato hra se dnes běžně využívá při poznávání přírody, měst i památkových objektů. Nese v sobě ale i mnoho rizikových faktorů, přičemž při umístění v chráněné památkové oblasti je tím primárním neúmyslné poškození památky, ať už výrobcem kešky nebo jejím lovcem. Na mnoha místech je tak praktičtější vytvořit virtuální kešku, která může svým lovcům sloužit jako virtuální průvodce.¹⁵ Podstatnou překážkou ve využívání geocachingu pro edukaci ze strany institucí nebo vyučujících, kteří sami nejsou aktivními „*lovci kešek*“, je uživatelské rozhraní aplikací geocachingu. K vytvoření nové kešky uživatelé musí splňovat několik podmínek, tou základní je být aktivním členem komunity geocachingu. Pro vytvoření virtuálních kešek musí navíc uživatel vlastnit zpoplatněné prémiové členství. V případě, že tyto podmínky hráč splní a instaluje novou kešku, správce má dle smluvních podmínek až 30 dní na povolení kešky. V tu chvíli se keška v aplikaci zobrazí pouze předplatitelům a po dalším měsíci i všem ostatním uživatelům. Vytvoření kešky, případně série otázek pro studenty nebo běžné návštěvníky je tudíž záležitostí na více než 2 měsíce.¹⁶

I přes svá rizika, má myšlenka geocachingu v edukaci své místo. Památkové instituce a jejich edukátoři ji mohou využívat jako doplňkovou metodu při edukačních programech. Série kešek může pro prohlídku památkového objektu nadchnout a přilákat návštěvníky, kteří se chtějí vydat po vlastní ose bez průvodce. Trasa, vytvořená pracovníky objektu, návštěvníky upozorní na zajímavá místa, a především je povede po trase, na které instituce chce návštěvníky udržet.¹⁷ Vzhledem k poměrně komplikovanému procesu výroby vlastní kešky, se instituce mohou geocachingem pouze inspirovat k vytvoření vlastní aplikace či trasy

---

¹² P. HUDEC, *Postupme si dále! 2. Mnoho podob interpretace*, s. 182.

¹³ Aplikace *Adventure Lab*, série *Karlův most*, [online]. Dostupné z: <https://labs.geocaching.com/...024>. [náv. 15.06.2023].

¹⁴ M. LUTONSKÝ, *Geocaching: hra pro mozek, nohy a vaši GPS*, [online]. 2008.

¹⁵ P. HUDEC, *Postupme si dále! 2. Mnoho podob interpretace*, s. 176-180.

¹⁶ *Geocaching.com*, [online]. 2024. [cit. 26.12.2023]. Dostupné z: <https://www.geocaching.com/play/guidelines>.

¹⁷ P. HUDEC, *Postupme si dále! 2. Mnoho podob interpretace*, s. 177.

s využitím jiných forem. Příkladem může být aplikace *Loxper*, která na různých místech ČR nabízí průzkumné trasy, v Praze je to například *Po stopách TGM*, *Park Folimanka* a další.¹⁸

1.2.2 Únikové hry

Úniková hra je interaktivní aktivita spojující soubor hádanek a kvízů, jejichž úspěšné vyřešení hráčům pomáhá „uniknout“ z místnosti nebo nalézt poklad. Hra vychází z inspirace LARPem (hrou v rolích), televizními soutěžemi, interaktivním divadlem a geocachingem. Obvykle hrou provází vypravěč, který hráče nejprve seznámí s pravidly a průběhem hry. V průběhu do hry zasahuje pouze, pokud je to nezbytně nutné.¹⁹ V únikových hrách je možné kombinovat různé typy otázek a šifer, které hráče dovedou k další otázce, a kombinace odpovědí k cíli.²⁰ Ve vymezeném herním prostoru hráči nacházejí ukrytá vodítka, která jim pomohou vyřešit hádanku a získat další nápovědu (např. heslo k otevření dveří je napsané v morseovce a hráči nejprve musí nalézt klíč k Morseově abecedě). Důležitou součástí únikových her je příběh, který udržuje hráčovu pozornost. Je na průvodci hry, zda hráče přímo postaví do konkrétních rolí nebo zda budou pouze posluchači příběhu, který se jim odkryje v průběhu hry.²¹

Ve vzdělávání únikové hry slouží jako aktivizační metoda a je tak možné hru využít pro zpestření učiva a propojení znalostí se schopnostmi studentů z jiných oblastí. Její využití záleží pouze na studentských kompetencích a výukových cílech, které si učitel případně tvůrci hry stanoví. Hru je možné vytvořit pomocí např. papírových map a šifer, které studenti postupně nacházejí. Je také možné pro takový účel využít webové aplikace, které umožňují tvorbu vlastního puzzle nebo osmisměrky apod.²² Jako příklad webové aplikace, kterou lze využít pro téměř kompletní sestavení hry můžeme uvést *Genial.ly*.²³ Tato aplikace nabízí škálu šablon podle možnosti využití (ve vzdělávání, marketingu atd). V základním režimu umožňuje vytvořit webovou stránku v podobě online hry, která kombinuje různé typy uzavřených otázek a úkolů. Předplacená verze do hry umožňuje přidávat audionahrávky, otevřené otázky a další prvky, které obohacují uživatelský zážitek.

---

¹⁸ J. HALTMAR, *Loxper*, [online]. 2023. [cit. 26.12.2023]. Dostupné z: <https://www.loxper.com/trasy-loxper>.

¹⁹ S. NICHOLSON, *Peeking behind the locked door: A survey of escape room facilities*, [online]. 2015, s. 22. [cit. 12.01.2024]. Dostupné z: <https://scottnicholson.com/pubs/erfacwhite.pdf>.

²⁰ Tamtéž, s.4-6

²¹ Tamtéž, s. 14-18.

²² K. SEMERÁDOVÁ, *Úniková, šifrovací hra ve vyučování – vytvoření, aplikace a kvalitativní výzkum*, [online]. 2021, s. 33-35, [cit. 12.01.2024]. Dostupné z: [Semeradova_diplomova_prace_Archive.pdf](https://www.researchgate.net/publication/350000000).

²³ Webová aplikace *Genial.ly*, [online]. 2024. [cit. 15.12.2023]. Dostupné z: <https://genial.ly/>.

1.2.3 Za vším je příběh

Při návštěvě památky nebo expozice návštěvníky zajímá jak vizuální podoba místa, tak i jeho příběh a způsob vyprávění. Příběh památek se skrývá v historii jejich budování, v životních příbězích majitelů, v osobnostech architektů apod. K vyprávění příběhů instituce využívají vystavované předměty, výstavní popisky nebo průvodce a lektory, kteří příběh interpretují. V současné době se pro vyprávění příběhu výstav stávají stále populárnější moderní technologie.²⁴ Ty kupříkladu umožňují vytvořit exponát, který není historickým originálem, ale doslova vypráví kontext historických událostí jakoby očima běžného člověka žijícího v prezentované době. Příkladem je výstava *Naši Němci*, kde byla promítána filmová projekce ve výstavní místnosti připomínající hospodský výčep. Na jeden ze stolů byl promítaný film, který v ptačí perspektivě zobrazoval pouze ruce herců – „štamgastů“, kteří u popíjení piva hráli karty a diskutovali o politické situaci v Československu během čtyř časových období.²⁵ Druhým příkladem je výstava *Padesátá léta*, kde byly vytvořeny inscenované radiové reportáže z 50. let 20. století, které si návštěvníci mohli poslechnout prostřednictvím sluchátek.²⁶ Zinscenované vyprávění příběhu představuje návštěvníkům památku skrze subjektivní pohled postavy, zároveň se z návštěvníka stává divák/posluchač aktivního umění storytellingu. Cílem storytellingu je předat návštěvníkovi příběh, který si „odžije“ sám v sobě díky postavě vypravěče. Vypravěč se stává hercem, který prostřednictvím hlasu, mimiky a gest návštěvníkům podává emocionálně zbarvený příběh. Památka se tak stává dějištěm příběhu, kde exponáty nejsou jen vystavované předměty, ale rekvizity vypravěče. Vypravěč příběhu zároveň komunikuje se svými diváky, které aktivizuje a společně vytvářejí příběh jejich prohlídky.²⁷ Rizikem storytellingu je potřeba vypravěče, který dokáže příběh kvalitně vést a zaujmout diváky. Další rizika storytellingu spočívají i v možnosti předání méně obsáhlých informací než tradiční průvodcovský výčet exponátů, na který jsou čeští návštěvníci stále zvyklí a část z nich památky navštěvuje právě pro získání historických informací. Otázkou je, zda obzvláště dětské návštěvníci památek skutečně potřebují výčet všech exponátů a historických událostí nebo je to spíše otázka zvyku, který se dá postupně měnit.²⁸

---

²⁴ P. HUDEC, *Postupme si dále! 2. Mnoho podob interpretace*, s. 17-21.

²⁵ Stálá expozice *Naši Němci*, zpřístupněná od 18.11.2021. Muzeum města Ústí nad Labem. [náv. 03.11.2023].

²⁶ Výstava *Padesátá léta*, zpřístupněná 21.6.2023 – 31.5.2024. Historická budova Národního muzea. [náv. 09.01.2024].

²⁷ P. HUDEC, *Postupme si dále! 2. Mnoho podob interpretace*, s. 108-109.

²⁸ Tamtéž, s. 116-117.

1.2.4 Audioguide

Jednou z forem vyprávění příběhu památek je často využívaný audioguide, který každému návštěvníkovi umožňuje ovládat podobu prohlídkové trasy podle svých potřeb a vytvořit si tak vlastní jedinečnou zkušenost. Výhodou audioguide pro exponované památky je možnost při vyšším počtu zahraničních turistů nabídnout cizojazyčný výklad v kratším čase. Nejen v zahraničí je velmi rozšířený audioguide k zapůjčení, ovšem začíná se rozšiřovat forma využití digitálních aplikací, skrze které si návštěvník audio nahrávky stahuje do svého mobilního telefonu.²⁹ Příkladem z praxe je výstava umění Petra Bradla, kde si návštěvníci ke každému dílu mohli pomocí QR kódu stáhnout audioguide do telefonu.³⁰

Audioguide na rozdíl od průvodce neváže návštěvníckou pozornost více než na samotné poslouchání, takže návštěvník se může plně věnovat vizuálnímu vnímání expozice, v čemž tkví výhoda využívání audioguide. Také je zaručená konzistentní kvalita výkladu, což je aspekt, který lidský průvodce nemůže zaručit. Rizikem při užívání audioguide je adekvátní množství a obsahová náročnost informací, jelikož nahrávka může svým tempem případně množstvím informací návštěvníka rychle vyčerpat a ztratit jeho zájem. Na rozdíl od osobního kontaktu s návštěvníkem, kdy je průvodce do určité míry schopen přizpůsobit výklad skupině a případně reagovat na individuální požadavky, musí být audioguide použitelný pro co nejširší spektrum návštěvníků. Vhodným řešením takového požadavku by mohlo být vytvoření více verzí, které by oslovily různé cílové skupiny (např. děti, dospělí).³¹

1.3 Dramatická výchova

Dramatická výchova (dále jako DV) je součástí estetické výchovy, která využívá prostředků divadla a dramatu k rozvoji (nejen) divadelních dovedností a klíčových kompetencí studentů. DV umožňuje rozvíjet schopnosti a dovednosti studentů v bezpečném prostředí hry, během které je cílem uvolnění a koncentrace, nikoliv vítězství.³² Hry DV studenty staví do jiných rolí, než jsou oni sami, skrze které se mohou naučit reagovat v neznámých situacích a posouvat svoji osobní zónu komfortu. Hry využívané v DV jsou většinou lidově známé a jen zřídka se jedná o hry využitelné pouze v dramatické výchově. Většinu her je možné aplikovat na všechny věkové i zkušenostní úrovně skupiny, je ale třeba myslet na cíl hry a upravovat její provedení s konkrétní skupinou. DV se soustředí na

---

²⁹ Tamtéž, s. 152.

³⁰ Výstava *Petr Brandl: Příběh bohéma*, zpřístupněná 20.10.2023 – 11.02.2024. Národní galerie [náv. 10.11.2023].

³¹ P. HUDEC, *Postupme si dále! 2. Mnoho podob interpretace*, s. 156-157.

³² E. MACHKOVÁ, *Metodika dramatické výchovy*. Praha, 2015, s. 8-9.

individuální a zároveň skupinový rozvoj hráčů, hry jsou obvykle postaveny na nutnosti vnímat skupinu, její dynamiku a komunikovat s ostatními členy. Současně by ale studenti měli vnímat sami sebe, být schopni se i v průběhu akce uvolnit, zrelaxovat a lépe se pak soustředit na vlastní činnost. Metodika DV je postavená na učení se prožitkem, studenti v dramatických situacích nacházejí možný průběh a vhodné řešení. Lektor DV nepodporuje soutěživost ve skupině, studenty neklasifikuje ani nerozlišuje jejich jednání na *správně – chybně*, pouze navádí k jiným možným způsobům provedení.³³ Podle průkopnice dětské dramatiky Winiferd Ward je pro děti to, „*co dělají, mnohem významnější, než co vidí a slyší.*“³⁴

Jádrem DV je dramatická hra na třech úrovních – simulace, alterace a charakterizace. V simulační hře studenti vystupují sami za sebe v daných okolnostech, např. varianty hry „slepé baby“. U pokročilejších skupin se takové hry zařazují na začátek lekce, jako tzv. ice breaker, studenti se při nich uvolní, aktivují své tělo a zkoncentrují se na další práci. Při alteraci že studenti ocitají v situacích, které znají a zastávají v nich jinou sociální roli, např. maminka v obchodě, nebo učitel při vyučování. V charakterizaci studenti přebírají kompletní divadelní roli, včetně jejich charakteristických rysů. Základním principem DV je „zevnitř ven“, ve hře studenti nemají napodobit např. svoji maminku v obchodě, ale na základě své zkušenosti si mají vytvořit představu, která jim umožní prožít situaci a která bude řídit jejich výraz.³⁵ Hry DV je možné rozdělit do okruhů rozvíjející pozornost, řeč nebo tvořivost, během lekce by se ale okruhy měly propojovat a umožnit skupině se postupně rozvíjet.³⁶

V dramatické výchově se běžně využívají prvky různých uměleckých odvětví, jelikož samo divadlo více umění spojuje. Jiné estetické výchovy je zároveň možné obohatit dramatickými prvky, které podporují jejich zájem. Při galerijní edukaci dramatická výchova návštěvníkům umožňuje proniknout do obrazu (případně sochařského díla) skrze příběh, stát se jeho součástí a nalézt různé způsoby interpretace. Cílem dramatických metod je cesta k intuitivní interpretaci výtvarného díla, která nevyhází z odborné analýzy ale naopak z postoje a vztahu diváka k uměleckému dílu.³⁷ Dramatické metody mohou být využity i při výuce školních předmětů, například hra v roli může být použita jako aktivizační metoda při výuce dějepisu, kdy umožňuje zjednodušení reálného světa. Během přípravy na hru v roli studenti pracují s pramenným materiálem např. fotografií, deníkem nebo literaturou, ze

---

³³ Tamtéž, s. 18-26

³⁴ W. WARD, *Playmaking with Children from Kindergarten to High School.*, New York, 1957, s. 312.

³⁵ E. MACHKOVÁ, *Metodika dramatické výchovy*, s. 15-17.

³⁶ H. BUDÍNSKÁ, *Hry pro šest smyslů*. Praha, 2020, s. 5.

³⁷ A. RAJCHLOVÁ, Cesta do obrazu pomocí metod dramatické výchovy, In *Tvořivá dramatika*, roč. XXXIII (2022), č. 96, s. 14-25.

kterého získávají potřebné informace pro hraní role. Skrze hru v roli se studenti lépe vcítí do osob žijících v minulosti, prohloubí svoji představu o historických událostech a naučí se na osoby nebo události nahlížet z různých úhlů pohledu. Během hry v rolích učitel může zastávat místo pozorovatele nebo se do hry zapojovat a korigovat ji ve vedoucí roli např. velitele nebo ředitele apod.³⁸

1.3.1 Divadelní lektorství

Divadelní lektorství je formou kulturního vzdělávání v divadelních institucích a zároveň jednou z podob dramatické výchovy. Divadelní lektorství cílí na pravidelného i potencionálního diváka/návštěvníka divadla. Cílem divadelního lektorství je navázání vztahu mezi divadelní institucí a divákem, který přestává být pasivním konzumentem umění a stává se tzv. aktivním divákem.³⁹ „Aktivní divák zná svou motivaci, ví, proč do divadla chodí.“⁴⁰ Divadelní lektor pomáhá zpřístupnit divadelní umění méně zkušeným divákům, buduje jejich vztah k dramatickému umění i konkrétnímu divadlu.⁴¹ Inspirace k divadelnímu lektorství do České republiky začala na přelomu tisíciletí přicházet ze zahraničí s celkovou proměnou vzdělávání v oblasti kultury. Například ve Velké Británii je systém divadelního lektorství pevnou součástí divadelní produkce. Divadelní organizace nabízejí širokou škálu programů pro veřejnost nebo školní skupiny a hrají podstatnou roli v podpoře a rozvoji uměleckého talentu u dětí a mladistvých.⁴²

Podstatný impulz pro rozvoj tohoto odvětví v ČR zapříčinila konference *Cesty ke spolupráci divadel a škol v českém a německém kontextu* v roce 2014. V českých divadlech se rozšířily inspirační příklady pro práci s publikem a vedení divadelních institucí začala formovat komplexní formy práce s publikem.⁴³ Základní formát práce s divákem se váže k divadelní produkci, kdy divadla pořádají dramaturgické úvody před představením. Během těchto úvodů diváci od dramaturga nebo divadelního lektora získají doplňující informace o inscenaci, autorovi textu, režijně-dramaturgickém pojetí apod. Pro širší kolektivy divadla mohou nabízet workshopy nebo pracovní listy k inscenacím. Nejdůležitější součástí divadelního lektorství je spolupráce se školami. Divadelní lektorství jednak doplňuje

---

³⁸ I. VACHKOVÁ, Hra v roli ve vyučování dějepisu, In *Tvořivá dramatika*, roč. XXIX (2018), č. 85, s. 1-18.

³⁹ A. HRNEČKOVÁ, R. MACKOVÁ, T. STRMISKOVÁ, *Divadelní lektor: Inspirace pro práci s publikem*. Praha, 2021, s. 2.

⁴⁰ Tamtéž, s. 3.

⁴¹ A. HRNEČKOVÁ, R. MACKOVÁ, T. STRMISKOVÁ, *Divadelní lektor: Inspirace pro práci s publikem*, s. 7.

⁴² A. OHNHEISEROVÁ, Divadelní lektorství ve Velké Británii, In *Tvořivá dramatika*, roč. XXXIV (2023), č. 99, s. 22-26.

⁴³ A. HRNEČKOVÁ, Divadelní lektorství, In *Tvořivá dramatika*, roč. XXXIII (2022), č. 97, s. 1-3.

dramatickou výchovu ve školách a také umožňuje oslovit studenty, kteří jinou cestou s divadlem nepřijdou do styku. Kromě jednorázových workshopů divadla nabízejí vzdělávání pedagogů nebo dlouhodobé partnerství se školou.⁴⁴ Workshopy a kurzy pro veřejnost mohou rozvíjet (nejen) divadelní schopnosti a dovednosti účastníků jako jsou herectví, pantomima, rétorika, tanec či tvůrčí psaní. Součástí divadelního lektorství je i otevření divadla jako kulturně společenské instituce, formou diskusí nebo v rámci Noci divadel, festivalů apod. Netradiční možností může být využití komunitní funkce divadla ve spolupráci profesionálů s neprofesionály.⁴⁵

1.4 Site specific

Site specific je fenomén uměleckých aktivit kombinující divadelní, výtvarné, hudební a další umělecké přístupy, které jsou vytvořeny pro konkrétní místo a čas. Význam pojmu site specific je možné doslova přeložit jako určité/specifické místo/působíště uměleckého projektu, který není možné přesouvat nebo opakovat v čase a místě.⁴⁶ Site specific umění vychází z konkrétní lokace a hledá témata, která daný prostor nabízí. Například site specific divadlo nalézá alternativní, ve smyslu různé, způsoby uměleckého vyjádření v místě, které má hlubší význam než unifikovaná podoba tradičního hlediště, například kostel nebo vila. Tyto prostory, nevznikaly za účelem pořádání divadelních představení a nabízejí umělcům možnosti, které divadlo postavené v 18. století nemůže ze své podstaty nabídnout. Site specific do své tvorby zapojuje architekturu a historii místa, i jeho současnou identitu ve vztahu k lidem žijícím v okolí. Příkladem může být divadelní produkce uměleckého sdružení *Depresivní děti touží po penězích*, které realizuje kulturní projekty v netradičních prostorách.⁴⁷ Nejen divadelní umění se díky site specific mohlo přemístit do bytů, bývalých továren nebo přímo na ulici. Projekty site specific jsou závislé na komunikaci s divákem a jeho aktivitě, divák svojí účastí získává svoji roli a ovlivňuje průběh představení. Projekty nalézají nové diváky s různou divadelní zkušeností a boří „tradiční“ divadelní role herců vs diváků nebo hlediště vs jeviště.⁴⁸

Přímý význam pojmu naznačuje, že edukace v oblasti kulturního dědictví je také site specific. Edukační programy probíhají v prostorách muzeí, galerií a památek, a jsou pevně

---

⁴⁴ Viz 3. kapitola *Edukační činnost ND*.

⁴⁵ A. HRNEČKOVÁ, R. MACKOVÁ, T. STRMISKOVÁ, *Divadelní lektor: Inspirace pro práci s publikem*, s. 8-18.

⁴⁶ D. VÁCLAVOVÁ, T. ŽIŽKA, *Site specific*, Praha, 2008, s. 37.

⁴⁷ Tamtéž, s. 35-38.

⁴⁸ Tamtéž, s. 43-45.

vázané na místo, pro které jsou vytvořeny. Tak jako site specific umění strhává bariéru mezi performerem a divákem, edukace strhává bariéru nejen mezi lektorem a studentem ale i mezi samotnou památkou/expozicí a jejím návštěvníkem. Účastníci edukace objevují prostor kulturní instituce v těsném kontaktu a interpretují jej skrze vytvořený osobní vztah. Příkladem z praxe je edukační program *Mediální proměny*, který se odehrává v Květné zahradě v Kroměříži.⁴⁹ V rámci tohoto programu studenti vytvářejí vlastní digitální animace, které zobrazují proměny Květné zahrady. Ve snaze naplno využít edukační potenciál programů a zároveň neohrozit chod instituce, kterou skupina navštěvuje, se edukace částečně začala přesouvat do vyhrazených edukačních ateliérů. Vznik vyhrazených edukačních prostor v kulturních institucích je samozřejmě více než žádaný, ovšem v takovém ateliéru se stává poměrně zanedbatelné, zda se návštěvník nachází v klášteře, muzeu, divadle nebo na zámku. Ateliéry jsou víceméně unifikovaně uspořádané pro volný pohyb účastníků a je možné je využít k téměř jakékoliv aktivitě. Tvorba edukačních programů jako site specific umožňuje více využít genia loci památky či expozice a umocnit tak zážitek z programu i navštíveného místa.

---

⁴⁹ Edukační program *Mediální proměny*, Květná zahrada, Kroměříž. [náv. 16.05.2022].

2. Historický exkurz vývoje českého divadla

Idea Národního divadla se začala formovat jako koncept prostoru pro ryze českou profesionální divadelní tvorbu. Cílem českých divadelníků bylo vytvořit kamenné divadlo s účelem šířit národní uvědomění a nabídnout novou identitu své národnostní skupině – lidem českého původu bez znalosti němčiny.⁵⁰

Následné edukační programy sledují cestu k profesionálnímu divadlu v českém jazyce, z Divadla v Kotcích do budovy Národního divadla, až k celoevropskému úspěchu na Mezinárodní divadelní výstavě ve Vídni v roce 1892. Po celou dobu svého vývoje mělo divadlo stejnou základní funkci, reagovalo na současné dění a reflektovalo palčivé otázky ve společnosti. Historický exkurz práce zachycuje vývoj českého divadla od Divadla v Kotcích, přes dnešní Stavovské divadlo, divadlo Boudy, Nové České divadlo, Prozatímní a Národní divadlo.

2.1 První divadelní scény v Praze

Profesionální divadlo v Evropě bylo v 17. a 18. století ovlivňováno osvícenstvím a jeho touhou po vzdělání. Zástupci buržoazie a aristokracie chápali divadlo, tak jako literaturu nebo hudbu, jako zdroj vzdělanosti. Divadlo v osvícenství zobrazovalo bytí člověka v reálném světě, pokoušelo se být objektivní a univerzální, tedy všeobecně platné.⁵¹ Od 17. století jako nový druh zábavy v aristokratických kruzích dominovala italská opera, která se rychle šířila do celé Evropy. V Evropských metropolích byly budovány městské divadelní a operní scény přístupné široké veřejnosti. Pro tento účel byla v Praze upravena budova tržnice v dnešní Rytířské ulici na Divadlo v Kotcích, které v roce 1739 začalo pravidelně uvádět italské opery a německé činoherní komedie.⁵² Během války o Rakouské dědictví byly prostory divadla okupovány vojsky a divadelní provoz se plně obnovil až v roce 1743.⁵³

V 70. letech 18. století Marie Terezie císařským dekretem zavedla cenzuru improvizovaných komedií a do repertoáru divadla nastoupily pevné činoherní texty od evropských dramatiků. Skrze činohru divadlo začalo prezentovat také životy neurozených lidí a svět aristokracie v dramatických textech sloužil k pobavení obecnosti.⁵⁴ Cílem divadla se stala tvorba kvalitní činohry. Problematické ale bylo malé množství činoherních textů a to, že

---

⁵⁰ J. CÍSAŘ, *Přehled dějin českého divadla*, Praha, 2006, s. 29, 31.

⁵¹ Tamtéž, s. 21.

⁵² Tamtéž.

⁵³ F. ČERNÝ, *Divadlo v Kotcích*, Praha, 1992, s. 315.

⁵⁴ Tamtéž, s. 175-177.

příliv financí divadlu zaručovaly pouze premiéry nových představení, jelikož diváci na činohru nechodili opakovaně. Aby bylo divadlo schopné financovat provoz, muselo do repertoáru zařazovat i literárně nekvalitní dramatické texty. Herecký soubor nová dramata zkoušel v krátkých časových intervalech a v kombinaci nedostatečného zkoušení s nízkou literární kvalitou klesala i kvalita divadelních představení.⁵⁵ Divadlo za dlouhá léta své existence nabídlo jen několik do češtiny přeložených titulů v podání německy hovořících herců. Jednalo se o veselohry, které měly uspokojit českého diváka bez rozsáhlé divácké zkušenosti (například *Kníže Honzík*). České publikum ale v době uvedení *Knížete Honzika* v Divadle v Kotcích prakticky neexistovalo, a proto hra nemohla zažít úspěch, i kdyby byla kvalitně jazykově interpretována.⁵⁶ Divadlo v Kotcích svoji činnost na základě císařského dekretu ukončilo až s otevřením nového Nosticova divadla v roce 1783.⁵⁷ Další provoz Divadla v Kotcích nebyl z bezpečnostních důvodů možný a prostory několik let zůstaly nevyužívané. Tři roky po uzavření Divadla v Kotcích o budovu projevil zájem František Antonín Nostic, který chtěl získat pomocnou budovu ke Stavovskému divadlu, ovšem neúspěšně. Pražský magistrát se poté budovu neúspěšně pokusil prodat a o rok později adaptovat na obchodní dům. Během působení Vlasteneckého divadla chtěl budovu zakoupit Václav Mihule, všechny tyto snahy skončily bez výsledku. Až od roku 1807 prostory bývalého Divadla v Kotcích začaly fungovat jako sklad pro Nosticovo divadlo a v 90. letech 19. století byla budova stržena a nahrazena novou renesanční stavbou.⁵⁸

Hraběcí Nosticovo divadlo, dnes Stavovské, je jedno z nejstarších dosud fungujících divadel v Evropě. Bylo vybudováno v roce 1783 hrabětem Františkem Antonínem Nostic-Rieneckem, ve středu dopravního uzlu v zastavěném centru města. Tento čistě podnikatelský tah v sobě ukrýval riziko nemožnosti přístavby nebo jiného vylepšení divadelní budovy.⁵⁹ Cílem zakladatele Nosticova divadla bylo vytvoření reprezentativní divadelní scény pro pražskou buržoazii, která zde bude moci navštěvovat dramatické umění ve společné řeči – němčině. I přesto bylo součástí souboru několik česky hovořících herců a divadlo zinscenovalo několik textů přeložených do češtiny.⁶⁰ Činohra, která závisí na jazyce, se rychle stala tvůrcem národní identity a divadlo se dostalo do popředí otázky nejen vzdělání ale i

---

⁵⁵ J. CÍSAŘ, *Přehled dějin českého divadla*, s. 29-30.

⁵⁶ Tamtéž, s. 91-92.

⁵⁷ J. PURKERT, *Divadlo v Kotcích.*, [online]. 2024. [cit.10.01.2024]. Dostupné z: <https://www.theatre-architecture.eu/cs/internetove-muzeum/?theatreId=970>.

⁵⁸ F. ČERNÝ, *Divadlo v Kotcích*, s. 312, 320.

⁵⁹ O. VLČKOVÁ, *Zmizelá Praha – Divadlo a divadelní scény*, Praha, 2014, s. 6, 19.

⁶⁰ Z. BENEŠOVÁ, T. SOUČKOVÁ a D. FLÍDROVÁ, *Stavovské divadlo: historie a současnost*, Praha, 2000, s. 11-13.

vlastenectví.⁶¹ O české hry mělo obecnstvo poměrně velký zájem a společnost, ve které v této době působil Václav Thám, se po odchodu z Nosticova divadla v roce 1786 rozhodla vybudovat Vlastenecké divadlo s česko-německým souborem.⁶²

2.2 První české scény

V roce 1786 byla část hereckého souboru z Nosticova hraběcího divadla propuštěna. Žádost o povolení pravidelných představení nového česko-německého souboru císař Josef II. schválil v dubnu roku 1786, a herecký soubor začal s výstavbou nového Vlasteneckého divadla.⁶³ Povolení založit nové divadlo v Praze v sobě neslo podmínku, nesmělo představovat konkurenci pro hlavní pražské divadlo, Nosticovo.⁶⁴ Druhou, neoficiální podmínkou úspěchu divadla bylo vytvořit dostatečně širokou nabídku dramatických textů v českém jazyce, které do této chvíle téměř neexistovaly. Jedním z nejaktivnějších českých překladatelů i dramatiků českého souboru se stal Václav Thám, který měl v úmyslu vytvořit jakýsi základní fond českých dramatických textů.⁶⁵

2.2.1 Vlastenecké divadlo

Éra Vlasteneckého divadla započala na dnešním Václavském náměstí v dřevěné Boudě. Soubor neuváděl hry pouze v češtině, ale i němčině, aby zaujal co nejširší spektrum diváků a tím udržel finanční provoz divadla. I přestože repertoár doplňovaly německé hry nebo němé balety, v češtině se v Boudě hrálo i několikrát týdně. Původní české hry čerpaly inspiraci z české historie, s cílem podpořit vlasteneckého ducha diváků. Do češtiny se nejčastěji překládaly německé veselohry a jednoaktovky, které doplňovala baletní vystoupení.⁶⁶ Vlastenecké divadlo svoji činnost zahájilo s velkým úspěchem. Hru v překladu Václava Tháma navštívil i Josef II., čímž zvýšil veřejnou váženost divadla. Počáteční velkolepý úspěch Boudy se ale neudržel dlouho a diváci, kteří nebyli pravidelně a dlouhodobě zvyklí navštěvovat divadelní představení, ubývali. Ve snaze udržet provoz divadla se v Boudě začaly inscenovat přitažlivé hry, které by přitáhly diváky. Divadlo během roku 1788 postupně opustili jeho zakládající členové a na poslední sezónu 1789 se vedení Vlasteneckého divadla

---

⁶¹ J. CÍSAŘ, *Česká divadelní tradice: mýtus nebo živá skutečnost?*, Praha 2011, s. 7-8.

⁶² J. CÍSAŘ, *Přehled dějin českého divadla*, s. 30.

⁶³ J. BARTOŠ, *Dějiny českého divadla: národní obrození*. Praha, 1969, s. 41-42.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ J. MAKOVSKÁ, *České profesionální divadlo: období od osmdesátých let 18. století do počátku šedesátých let 19. století*. Praha, 1983, s. 18-19.

⁶⁶ J. CÍSAŘ, *Přehled dějin českého divadla*, s. 30-31.

ujal herec Josef Seidl. Tentýž rok byla Bouda na tehdejším Koňském trhu uzavřena, městskými úřady prohlášena za „*nevhodný objekt hyzdící náměstí*“⁶⁷ a posléze stržena.⁶⁸

Vlastenecké divadlo se přesunulo do bývalého kláštera u Hybernů, kde hrávalo pro české obecnstvo pouze v neděli nebo během svátků. Po spojení s německým souborem Václava Mihuly začalo Vlastenecké divadlo opět zažívat úspěch, ovšem po smrti Josefa II. se české divadlo stalo potencionální hrozbou pro konzervativní vládnoucí vrstvu. Divadelní produkce podléhala cenzuře, z repertoáru byly stahovány hry s českou vlasteneckou tematikou, a naopak byly žádány prohabsburské texty. Vlastenecké divadlo působilo u Hybernů do roku 1802, kdy bylo státní správou rozhodnuto v budově zřídit celnici. Následujících pět let Vlastenecké divadlo působilo na Malé Straně, po roce 1809 ale české inscenace z repertoáru postupně vymizely.⁶⁹

2.2.2 Stavovské divadlo

Po smrti hraběte Nostice, zakladatele Nosticova divadla, bylo v roce 1798 divadlo prodáno českým stavům, které ihned stanovily tzv. stavovskou dohledací komisi, která zcela kontrolovala činnost divadelních ředitelů.⁷⁰ Česká představení se na jevišti Stavovského divadla začala opět objevovat po ukončení provozu Vlasteneckého divadla u Hybernů. Během Napoleonských válek se v Habsburské monarchii utužil absolutismus a české národní snahy byly pod přísnou kontrolou panovníka. V roce 1806 uzavřel nový ředitel divadla, Jan Karel Liebich, s dohledací komisí smlouvu, která zakazovala produkci českých představení.⁷¹ Až v roce 1812 začal český ochotnický soubor v dnešním Stavovském divadle inscenovat ochotnická představení v českém jazyce na podporu pražské chudiny.⁷² Jako překladatelé do českého jazyka a dramatici původních českých vlasteneckých her působili Jan Nepomuk Štěpánek a Václav Kliment Klicpera. Ochotnická představení byla ve Stavovském divadle uváděna osm let. Poté do vedení divadla nastoupil Franz Ignaz Holbein, který produkci českých představení výrazně omezil. V roce 1824 do vedení divadla jako ředitel českých představení nastoupil Jan Nepomuk Štěpánek. Jako jeden ze tří ředitelů divadla a jeho pokladník musel Jan Nepomuk Štěpánek reflektovat finanční prosperitu divadelních představení. Při skladbě repertoáru cílil na nižší společenské vrstvy lidových diváků, kteří

---

⁶⁷ J. MAKOVSKÁ. *České profesionální divadlo*, s. 12.

⁶⁸ J. BARTOŠ. *Dějiny českého divadla: národní obrození*, s. 43-46.

⁶⁹ J. MAKOVSKÁ. *České profesionální divadlo*, s. 13-18.

⁷⁰ Z. BENEŠOVÁ, T. SOUČKOVÁ a D. FLÍDROVÁ, *Stavovské divadlo: historie a současnost*, s. 43.

⁷¹ Tamtéž, s. 44.

⁷² Finanční výtěžek z představení byl věnován chudinským domovům. J. MAKOVSKÁ. *České profesionální divadlo*, s. 25.

vyžadovali veselohry, frašky se zpěvy a tanci a romantické báchorky.⁷³ Oproti tomu mladí divadelníci chápali divadlo jako možnost celonárodní výchovy, jak skrze výběr repertoáru uspokojit i vzdělanější diváky a zároveň lidového diváka postupně vychovat.⁷⁴ Jako dramaturg českých představení Jan Nepomuk Štěpánek působil i po příchodu nového ředitele divadla Augusta Stögera. Ten se zasloužil o stavební rekonstrukci divadla, zvýšení portálu a přidání jednoho patra, a také podpořil produkci nedivadelních představení (akrobatická čísla, koncerty) a baletního souboru. Český činoherní repertoár zůstal přizpůsoben lidovému obecnstvu, ale postupně se začal objevovat i klasický repertoár světového divadla (William Shakespeare, Friedrich Schiller nebo Carlo Goldoni).⁷⁵

První samostatné české národní divadlo

V reakci na repertoár zaměřený na finanční profit Stavovského divadla založil Josef Kajetán Tyl podle svých slov „*První samostatné české národní divadlo*“.⁷⁶ České divadlo v Kajetánském domě získalo od městské rady povolení hrát pouze v časech, kdy se ve Stavovském divadle nehrálo česky, což velmi omezilo jeho provozní možnosti. I přes ztížené podmínky provozu se divadlo v Kajetánském domě dočkalo velkého úspěchu. Česká inteligence se díky tomu přesvědčila o nutnosti prosadit ve Stavovském divadle repertoár obsahující více původních českých her s historickou a vlasteneckou tematikou. Po dvou letech divadlo v Kajetánském domě začalo ztrácet diváky, což vedlo k nasazování atraktivních titulů, ale po roce 1837 už divadlo nebylo schopno dalšího provozu. I přes jeho krátkou existenci se divadlo v Kajetánském domě stalo pro českou divadelní scénu velmi přínosné. Divadelní soubor nastavil neobvykle profesionální přístup k volbě repertoáru i zkoušení a na jeho popud začaly být po celé zemi zakládány ochotnické soubory, které si svoji tradici udržují dodnes.⁷⁷ Souběžně s provozem divadla v Kajetánském domě působil Josef Kajetán Tyl i ve Stavovském divadle, kde měla v roce 1834 premiéru jeho hra *Fidlovačka*. Po zániku ochotnického divadla přivedl do Stavovského divadla soubor mladých českých herců a začal se více angažovat v tvorbě repertoáru, který vedl k výchově k vlastenectví.⁷⁸ České divadlo se nejen v Praze začalo emancipovat a připravovat na možnost samostatného působení bez závislosti na německém repertoáru.⁷⁹

---

⁷³ V. ŠTĚPÁN, M. TRÁVNÍČKOVÁ. *Stavovské divadlo 1824-1862*. Praha, 2022, s. 12-17.

⁷⁴ J. MAKOVSKÁ. *České profesionální divadlo*, s. 97-103.

⁷⁵ V. ŠTĚPÁN, M. TRÁVNÍČKOVÁ. *Stavovské divadlo 1824-1862*, s. 12-17.

⁷⁶ J. MAKOVSKÁ. *České profesionální divadlo*, s. 69.

⁷⁷ Tamtéž, s. 70-75.

⁷⁸ V. ŠTĚPÁN, M. TRÁVNÍČKOVÁ. *Stavovské divadlo 1824-1862*, s. 18.

⁷⁹ J. MAKOVSKÁ. *České profesionální divadlo*, s. 25-28.

Nové české divadlo

V roce 1841 tehdejší ředitel Stavovského divadla August Stöger otevřel Nové české divadlo v Růžové ulici. Jeho původní záměr, pořádat v domě společenské bankety, nebyl původními majiteli přijat, proto do Růžové ulice August Stöger přesunul produkci českých představení. Tím ulehčil provozu Stavovského divadla a zároveň vytvořil první ryze českou profesionální divadelní scénu v Praze. Oficiální německý tisk kritizoval produkci českých představení, navíc kapacitu 2500 míst české publikum nebylo schopno naplnit. Repertoár divadla proto po pár měsících začaly zaplňovat německé texty. Ani ty ale divadlo nebyly schopné vytáhnout z finanční krize a poslední představení v Růžové ulici se odehrálo v roce 1846.⁸⁰

Po odchodu z Nového českého divadla se český soubor opět vrátil do Stavovského divadla. Novým ředitelem se stal Johann Hoffmann, který kladl velký důraz na kvalitu uváděných činoherních i operních představení.⁸¹ Mimo to byla na návrh Stavovské dohledací komise zřízena funkce intendanta, který převzal kompetence této komise. Divadelní komise zemského výboru začala pravidelně finančně subvencovat divadlo, které tím pádem nemuselo dále nést podnikatelskou zátěž.⁸² Dramaturgem a vrchním režisérem českých představení byl jmenován Josef Kajetán Tyl, který hojně uváděl své autorské dramatické texty, ale dával prostor i dalším českým autorům. V roce 1848 dočasné zrušení cenzury umožnilo uvedení do té doby zakázaných divadelních her (např. text *Jan Hus* Josefa Kajetána Tyla)⁸³ s historickou a vlasteneckou tematikou, které „burcovaly“ vlasteneckou náladu v publiku. Ačkoli česká společnost byla diferencovaná do různých politických táborů, hlavní cíl revoluce byl společný – svrhnout nebo alespoň omezit absolutistickou moc panovníka ve prospěch demokratického fungování státu.⁸⁴ Revoluce byla potlačena v roce 1850, což se podepsalo na produkci českých představení, jejichž počet se výrazně snížil. Český soubor přišel o zvláštní subvenci a o rok později musela divadlo opustit velká část herců včetně Josefa Kajetána Tyla.⁸⁵ Česká představení se na jeviště Stavovského divadla vrátila až v roce 1861 a do programu byla nasazována i několikrát týdně až do otevření Prozatímního divadla.⁸⁶

---

⁸⁰ J. VONDRÁČEK. *Dějiny českého divadla. Doba předbřeznová 1824-1846*, Praha, 1957, s. 46.

⁸¹ V. ŠTĚPÁN, M. TRÁVNÍČKOVÁ. *Stavovské divadlo 1824-1862*, s. 19-20.

⁸² Z. BENEŠOVÁ, T. SOUČKOVÁ a D. FLÍDROVÁ, *Stavovské divadlo: historie a současnost*, s. 58-59.

⁸³ V. ŠTĚPÁN, M. TRÁVNÍČKOVÁ. *Stavovské divadlo 1824-1862*, s. 20-22.

⁸⁴ J. CÍSAŘ, *Přehled dějin českého divadla*, s. 70-75.

⁸⁵ V. ŠTĚPÁN, M. TRÁVNÍČKOVÁ. *Stavovské divadlo 1824-1862*, s. 19-22.

⁸⁶ Z. BENEŠOVÁ, T. SOUČKOVÁ a D. FLÍDROVÁ, *Stavovské divadlo: historie a současnost*, s. 74.

2.3 Divadla na nábřeží

Představitelé českého kulturního života odmítali již stojící pražské budovy adaptovat na české divadlo a trvali na vybudování nové důstojné stavby. Proto byl v roce 1849 založen Sbor pro zřízení českého Národního divadla, který měl vybudovat nové Národní divadlo. V roce 1850 ale aktivity Sboru přerušilo potlačení revoluce a nástup bachovského absolutismu, který ohrožoval i konání divadelních představení v již zavedeném Stavovském divadle. Příslušníci české inteligence byli stíháni a perzekuováni, česká společnost byla v zájmu míru nabádána k respektování Habsburské říše a přijetí němčiny za společný úřední jazyk. Divadelní tvorba opět podléhala cenzuře a hry, které by odrážely aktuální dění ve společnosti se na divadelní jeviště začaly opět dostávat až na počátku 60. let.⁸⁷ I přesto se Sboru pro zřízení ND podařilo zorganizovat sbírku na stavbu Národního divadla, a z jejího fondu zakoupit parcelu na dnešním Masarykově nábřeží. Tím byl ale fond sbírky zcela vyčerpán a další stavba byla odložena na deset let.⁸⁸

2.3.1 Prozatímní divadlo

Šedesátá léta přinesla konec bachovského absolutismu a přechod vlády ke konstitucionalismu, který uznával právo volených zástupců. I přesto, že česká politická scéna byla stále pod policejním dohledem, začala se pomalu měnit mentalita kulturní politiky. Vyšel Riegrův slovník naučný, byl založen Sokol a opět se objevila otázka osudu českého divadla.⁸⁹ Jelikož finanční prostředky Sboru pro zřízení ND nedovolovaly zahájit vlastní stavbu, nabídl intendant českého divadla František Ladislav Rieger kompromisní řešení – postavit menší prozatímní divadelní budovu. I přes původní zamítnutí „malého prozatímního divadélka“, byla na základě návrhu Zemského výboru na místě určeném pro velkou budovu Národního divadla v roce 1862 vybudována menší, provizorní stavba.⁹⁰

Budova nového Prozatímního divadla byla od počátku architektonických a stavebních prací koncipována tak, aby ji bylo možné v budoucnu připojit k budově Národního divadla. V roce 1862 bylo otevřeno Královské zemské prozatímní české divadlo v Praze. Skromná divadelní budova sice nenabízela pohodlí divákům ani umělcům, ale umožňovala konání i náročnějšího repertoáru, včetně opery. V Prozatímním divadle se pravidelně, mimo letní

---

⁸⁷ J. MAKOVSKÁ. *České profesionální divadlo*, s. 115-119.

⁸⁸ J. VESELÝ. *843.schůzka: Výpomocný ústav v době přechodné*, [online]. 2022. [cit. 14.01.2024]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/843-schuzka-vypomocny-ustav-v-dobe-prechodne-7941247>.

⁸⁹ J. MAKOVSKÁ. *České profesionální divadlo*, s. 118.

⁹⁰ V. ŠTĚPÁN, M. TRÁVNÍČKOVÁ. *Prozatímní divadlo I.*, s. 11-12.

měsíce, inscenovaly české hry.⁹¹ Divadelním stylem, který v této době slavil úspěch a svůj největší rozmach, byly operety, které diváky oslovily svojí komediálností a schopností porážet zlo dobrem.⁹²

Cílem české dramaturgie v Prozatímním divadle bylo vytvořit původní české drama, odpovídající své době i úrovni měšťanského života a vytvořit tak předpoklady pro otevření velkého Národního divadla. Tento cíl se ale nenaplnil, kritika i veřejnost se proti původní české tvorbě často ohrazovala a samotní dramatikové nebyli k práci motivováni odpovídajícím honorářem.⁹³ Hlavní důvod, proč se v Prozatímním divadle nepovedlo vytvořit zásobu kvalitních českých textů je podle Císaře v určité „stagnaci“ českého divadla ve 40. a 50. letech. Autoři se ve své tvorbě stále vraceli k historickým postavám, skrze které se snažili interpretovat současný život. Vedle těchto nepříliš úspěšných snah, byly výjimečně inscenovány i realistické dramatické texty např. Henrika Ibsena.⁹⁴ Největšího diváckého úspěchu se na scéně Prozatímního divadla dočkala opera Bedřicha Smetany *Prodaná nevěsta*, která zde měla premiéru v roce 1866. Opera byla pro měšťanské obecnstvo „i přes“ své vysoké hudební kvality srozumitelná, jelikož se svým dějem přibližovala současnému všednímu životu. I přesto se z řad divadelní kritiky objevovaly pochybnosti o reprezentativnosti opery, která zobrazovala soudobý život na české vesnici.⁹⁵

Divadelní kritika velmi ovlivňovala zájem o divadelní produkci a svým způsobem obecnstvo i herecký soubor svými poznatky vychovávala. Výrazným divadelním kritikem, v době otevření Prozatímního divadla, s cílem vychovat české divadlo i obecnstvo, byl Jan Neruda. Ten na činnost českého souboru v Prozatímním a později v Národním divadle nahlížel poměrně kriticky. V počátcích Prozatímního divadla kritizoval především fakt, že jeho ředitel byl německého původu a že divadlo nenabízí nedělní odpolední představení.⁹⁶ Prozatímní divadlo bylo po svém otevření opravdu úzce provázáno s německým Stavovským divadlem. Část hereckého souboru působila na obou scénách, a první ředitel Prozatímního divadla, Franz Thomé, byl zároveň ředitelem ve Stavovském divadle. Díky tomu mohl nový soubor Prozatímního divadla využívat divadelní fundus ze Stavovského divadla, který v Prozatímním divadle chyběl. Rok po zahájení činnosti v Prozatímním divadle se ředitel Franz Thomé dostal do finančních problémů a byl nahrazen novým ředitelem Franzem

---

⁹¹ Tamtéž, s. 14-15.

⁹² J. CÍSAŘ. *Česká divadelní tradice: mýtus nebo živá skutečnost?*, s.126.

⁹³ J. CÍSAŘ. *Přehled dějin českého divadla*, s. 121-122.

⁹⁴ Tamtéž, s. 124.

⁹⁵ J. CÍSAŘ. *Česká divadelní tradice: mýtus nebo živá skutečnost?*, s. 114-115.

⁹⁶ J. CÍSAŘ. *Přehled dějin českého divadla*, s. 91-92.

Liegertem, který zavedl každodenní provoz Prozatímního divadla a ustanovil baletní soubor. S investicemi do nové letní scény na Žofíně začal narůstat finanční schodek divadla a v roce 1865 Franz Liegert z pozice ředitele divadla odstoupil. Ředitelem divadla se znovu stal Franz Thomé, ovšem s rostoucím nebezpečím Prusko-Rakouské války divadlo rychle ztrácelo diváky. Po vypuknutí války v roce 1866 Franz Thomé soubor Prozatímního divadla rozpustil. O několik měsíců později členové souboru založili Divadelní družstvo, které zažádalo Zemský sbor o svěřením správy Prozatímního divadla. V září 1866 se tedy Prozatímní divadlo dostalo zcela pod kontrolu českých umělců. Jako vrchní režisér činohry do divadla nastoupil Josef Jiří Kolár a prvním kapelníkem opery se stal Bedřich Smetana.⁹⁷

V 70. letech 19. století došlo k vyostření rivality mezi politickými uskupeními staročeků a mladočeků. Prozatímní divadlo bylo ovlivněno častými personálními změnami a osobními spory členů souboru. Mladočeská politická strana k roku 1875 založila Konsorcium královského českého zemského divadla, které se ucházelo o správu Prozatímního divadla na úkor původního Divadelního družstva tvořeného staročeky. Konsorciu se nedařilo udržet finanční provoz divadla a bylo nuceno zahájit jednání se staročeským družstvem. V roce 1877 bylo založeno Spojené družstvo, které následně převzalo správu nad Prozatímním divadlem. Provoz Prozatímního divadla se v 80. letech stal finančně rentabilní a s blížícím se dokončením stavby Národního divadla bylo založeno nové Družstvo Národního divadla, do kterého vstoupili bývalí členové Spojeného družstva i nové posily. Členové souboru se oficiálně od otevření Národního divadla v roce 1881 stali členy nového souboru, prakticky ale stejně jako Družstvo ND do roku 1883 pracovali v Prozatímním divadle. Během dvou let provizorního divadelního provozu, v důsledku požáru ND, se stabilizovalo personální obsazení ansámblů i vedoucích pozic, které po znovuotevření divadla přešlo do ND. V roce 1883 ze své funkce abdikoval dosavadní ředitel Jan Nepomuk Maýr a novým ředitelem Národního divadla se stal František Adolf Šubert.⁹⁸

---

⁹⁷ V. ŠTĚPÁN, M. TRÁVNÍČKOVÁ. *Prozatímní divadlo I.*, s. 14-15.

⁹⁸ Tamtéž, s. 17-21.

2.3.2 Národní divadlo

Základní stavební kameny budovy Národního divadla podle návrhu Josefa Zítka byly položeny 16. května 1868.⁹⁹ Samotné otevření ND v roce 1881 ani jeho znovuotevření v roce 1883 pro české drama neznamenalou velkou revoluci nebo rozmach. Naopak představovalo stabilitu českého divadla a příslib lepších podmínek pro jeho další rozvoj. Diváky lákala monumentální budova i heslo *Národ sobě*, které na konci 19. století české publikum konečně přijalo za vlastní. I ve zhmotněném snu mnoha generací Čechů ale pokračoval rozpor v otázce, co hrát. Zda otevřít demokratickou divadelní scénu pro všechny, nebo podlehnout tlaku majetné české buržoazie, která Národní divadlo považovala za „svoji“ reprezentativní scénu. Od „*nejvýznamnějšího kulturního počínu 19. stol.*“ se očekávala patřičná velikost a kvalita předváděného divadelního umění.¹⁰⁰

Otázku, čím naplnit repertoár divadla, s blížícím se prvním otevřením ND oddálil devastující požár. Dvouletá rekonstrukce divadelní budovy byla vlastně ku prospěchu technickému řešení Národního divadla. K rekonstrukci ND byl znovu přizván architekt Josef Zítek, který z bezpečnostních důvodů trval na snížení kapacity hlediště z původních 1955 na 1230 míst. Stavební odbor takový požadavek ale z finančních zájmů zamítl a spory s architektem v roce 1882 vyústily v jeho rezignaci. Výbor Sboru ND oslovil Josefa Schulze, který přijetí nabídky podmínil omezením moci stavebního výboru pouze na poradní orgán.¹⁰¹ V průběhu let 1881-1883 byl pozemek pro novou stavbu ND rozšířený o Prozatímní divadlo, a i další sousedící parcelu, kam byly přesunuty zákulisní prostory divadla. Během rekonstrukce budovy došlo ke snížení kapacity hlediště a bylo zavedeno elektrické osvětlení.¹⁰²

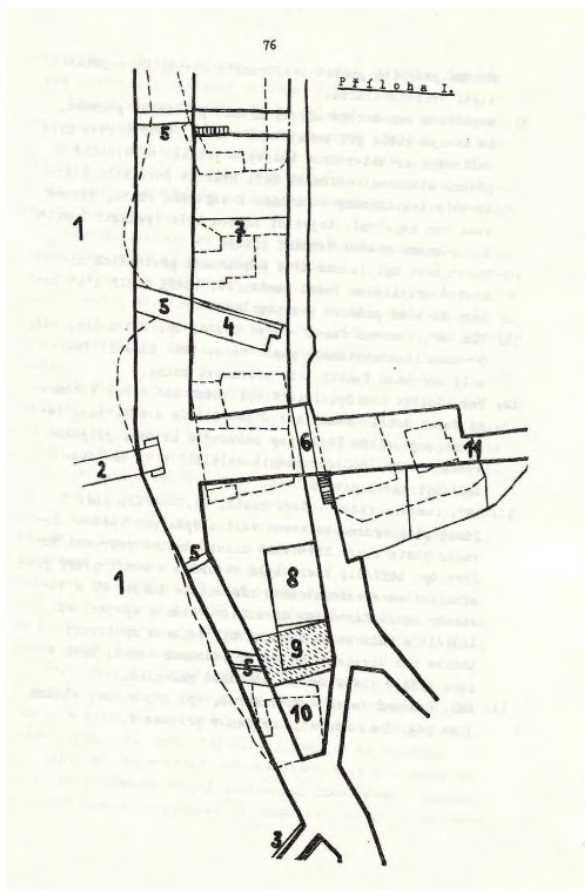
---

⁹⁹ Tamtéž, s. 16.

¹⁰⁰ J. CÍSAŘ. *Česká divadelní tradice: mýtus nebo živá skutečnost?*, s. 19-21.

¹⁰¹ H. KONEČNÁ a kol. *Čtení o Národním divadle*, Praha, 1984, s. 19-20.

¹⁰² M. MOUTVIC. *Areál Národního divadla* in *Documenta pragensia III*. Praha, 1983, s. 69-76.

Vysvětlivky:

- 1 řečiště Vltavy
- 2 řetězový most
- 3 můstek na Žofín
- 4 kotviště lodí
- 5 průjezdy a průtoky pod nábřežím
- 6 průjezd pod Národní třídou
- 7 blok domů v jehož prostorách bylo požadováno zřízení ND v roce 1845
- 8 budova staré solnice čp. 223/II
- 9 oddělená část staveniště, kde bylo roku 1862 postaveno prozatímní divadlo
- 10 Wolfův dům přikoupený 1881
- 11 Národní třída

Obrázek č. 1 (katastrální mapa Masarykova nábřeží z roku 1850)¹⁰³

Národní divadlo bylo otevřeno s inscenací *Libuše* od Bedřicha Smetany, která propojovala všechny požadavky na Národní divadlo – jazykové, umělecky kvalitativní i nacionální. S problémy se ale potýkala činohra, ta do této chvíle neměla svůj původní text, který by splňoval všechny nároky dramatu pro Národní divadlo. Krátce po svém otevření začalo Národní divadlo na své scéně hostit světové umělce. Oproti repertoáru přijíždějících hostů české opery ustupovaly do pozadí. Nejen, že byly méně nasazovány do repertoáru, i jejich výprava byla v porovnání se světovými tituly nedostatečná. Obecenstvo Národního divadla v inscenacích upřednostňovalo velké a bohaté výpravy před textem nebo uměleckým zpracováním. Např. Shakespearův *Sen noci svatojánské* s velkou výpravou zapůjčenou z vídeňské a mnichovské scény se dočkal 28 repríz, oproti hrám *Macbeth* nebo *Romeo a Julie*, které se hrály pouze čtyřikrát.¹⁰⁴

¹⁰³ Tamtéž, s. 76.

¹⁰⁴ H. KONEČNÁ a kol. *Čtení o Národním divadle*, s. 31.

Po úmrtí Bedřicha Smetany v roce 1884 se v Národním divadle inscenovaly jeho nejúspěšnější opery *Prodaná nevěsta* a *Libuše*, s nízkými příjmy. Další inscenace *Dalibora*, *Tajemství* a *Braniborů v Čechách* ve staré výpravě a s nedbalým hudebním nastudováním měly pouze premiéru. Obzvláště redaktori divadelních časopisů *Dalibor* a *Jeviště* kritizovali ředitele divadla Františka Adolfa Šuberta za zanedbávání české opery a Smetanova díla: „*Pochovali operu, a to českou a národní. Bedřich Smetana byl jejím otcem a Braniboři v Čechách byla křtěna.*“¹⁰⁵ Národní divadlo pár měsíců po otevření ztrácelo zájem publika a návštěvnost představení začala rychle slábnout. Divadlo bylo finančně závislé na předplatitelích, kteří požadovali zavedení operet do pravidelného divadelního repertoáru.¹⁰⁶

Národní divadlo představovalo symbol očekávání všech vrstev společnosti, které zkrátka nebylo schopno naplnit. Na kritiku, že se divadlo soustředí více na kvantitu než kvalitu, reagoval ředitel divadla Šubert s připomínkou, že ND musí reagovat na poptávku obecnostva, na kterém je existence divadla závislá. V časopise *Lumír* v roce 1885 vyšel článek, kde autor upozorňoval své čtenáře: „*od otevření ND byl přítomen téměř každému představení a viděl, že při kusech vážných, vlasteneckých, uměleckých bylo prázdné a při dekorativních komediích plno, k udušení (...) hrát před prázdným domem znamená bankrot, Shakespeare znamená bankrot.*“¹⁰⁷ České obecnostvo bylo okouzleno exkluzivní výpravou a využitím nejmodernější divadelní techniky. Původní idea Národního divadla podléhala zájmům publika a finančním ziskům.¹⁰⁸

V Praze na rozdíl od jiných metropolí nevznikaly nové, nezávislé, „alternativní scény“, které by se s novým realistickým a psychologicko-realistickým dramatickým žánrem stavěly do opozice vůči tradičnímu romantismu, který prezentovalo ND.¹⁰⁹ Až v 90. letech se česká dramatika začala inspirovat současným životem na českých vesnicích. První naturalistickou premiérou byla hra Ladislava Stroupežnického *Naši furianti*, která na scéně Národního divadla při své druhé premiéře v roce 1887 zažila velkolepý úspěch. Následovaly ji hry *Její Pastorkyňa* a *Gazdina roba* Gabriely Preissové, *Maryša* bratří Mrštíků a další.¹¹⁰

---

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 33.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 33-37.

¹⁰⁷ J. CÍSAŘ. *Česká divadelní tradice: mýtus nebo živá skutečnost?*, s.132.

¹⁰⁸ H. KONEČNÁ a kol. *Čtení o Národním divadle*, s. 42.

¹⁰⁹ J. CÍSAŘ. *Přehled dějin českého divadla*, s. 160-161.

¹¹⁰ H. KONEČNÁ a kol. *Čtení o Národním divadle*, s. 50-51.

Divadelní vlaky

Se znovuotevřením ND se ředitel divadla František Adolf Šubert spojil s ředitelstvím železničních drah a vyjednal výpravu několika zvláštních vlaků, které za zvýhodněné ceny umožňovaly obyvatelům venkova přijet do Prahy a navštívit představení v Národním divadle. Divadelní vlaky přijížděly ze tří různých směrů a pravidelně do ND přivážely velké množství diváků.^{111 112} Vlaky vzbudily velký zájem i u diváků z Vídně a Budapešti a díky návštěvnosti, kterou umožňovaly, se rychle zvýšila popularita ND v zahraničí. Divadelní vlaky představovaly velmi úspěšný ekonomický krok nejen pro divadlo a správu železnic, ale i město Prahu, kde se okamžitě zvýšil turismus a poptávka po ubytování, stravování a nákupech. Během prvních dvou měsíců provozu divadla přijelo zvláštními divadelními vlaky přibližně 17 tis. diváků. Divadelní vlaky Národní divadlo často zachraňovaly před poloprázdným hledištěm. I přes svoji popularitu ale nedokázaly divadlo vytáhnout z finanční krize, která přetrvala až do 90. let.¹¹³

Vídeň 1892

Devět let od otevření Národního divadla české divadlo dosáhlo triumfu na evropské scéně, a to v roce 1892 na první Mezinárodní hudební a divadelní výstavě ve Vídni. Pozvání k účasti obdržela v roce 1891 obě pražská divadla – české i německé. Na rozdíl od německého mělo české Národní divadlo možnost na výstavě prezentovat české opery i činohry, které ve Vídni nebyly známé.¹¹⁴

Přestože si ředitel divadla prosadil zájezd do Vídně s českým repertoárem, Družstvo ND i tisk se projevovali velmi skepticky. Světové obecenstvo bylo podle divadelních kritiků zhýčkáno divadlem velkého stylu, navíc Vídeň byla v Praze vnímána jako „*ohnisko všech protičeských proudů*“¹¹⁵. Přivést na vídeňskou scénu české představení představovalo velké finanční riziko, které se František Adolf Šubert s finální podporou Družstva rozhodl podstoupit. Ve Vídni Národní divadlo hostilo diváky týdenní sérií s devíti českými tituly. Opera *Prodaná nevěsta* byla určena jako zahajovací představení a pro tento účel byla přepracována podle naturalistického přístupu k dramatu.¹¹⁶ Právě naturalisticko-realistický obraz české vesnice přiměl evropské publikum přijmout český lid jako „*překvapivě pravý lid*,“

---

¹¹¹ „Dne 28. listopadu přijel vlak z Kolína a okolí se 630 účastníky, 3.12. vlak z Českého Brodu a okolí se 407 účastníky, dne 5.12. ze Slaného a okolí přijelo 770 účastníků a 7. prosince z Roudnice s 1 305 účastníky veškerého Podřipska,“

¹¹² Soukromý archiv ND, autor neuveden.

¹¹³ H. KONEČNÁ a kol. *Čtení o Národním divadle*, s. 29.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 55.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 56.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 58.

který si na jevišti zpívá své písně. ¹¹⁷ Nadšení publika z *Prodané nevěsty* vyneslo Bedřichu Smetanovi uznání v zahraničí i Čechách. Z činohry uspělo pouze melodrama Zdeňka Fibicha *Námluvy Pelopovy*. Další inscenace u kritiky veskrze propadly a ve druhé polovině týdne už Národní divadlo inscenovalo pouze Smetanovy opery, které se u diváků i kritiky setkávaly s nadšeným přijetím. Po návratu z Vídně bylo Národní divadlo do konce sezóny vyprodáno a do repertoáru byly nasazovány pouze původní české hry. Národnímu divadlu se tak povedl jeden ze základních cílů – ve srovnání se zahraničním divadlem úspěšně reprezentovat české, měšťanské i národní divadlo. ¹¹⁸

---

¹¹⁷ J. CÍSAŘ. *Přehled dějin českého divadla*, s. 160-161.

¹¹⁸ H. KONEČNÁ a kol. *Čtení o Národním divadle*, s. 60-65.

3. Edukační činnost ND

Národní divadlo (dále jako ND) je jednou z „průkopnických“ českých divadelních scén, které se zabývají edukací svého diváka/návštěvníka. Všechny budovy ND (historická budova ND, Nová scéna, Státní opera a Stavovské divadlo) nabízejí komentované prohlídky budov pro skupiny. Vedle základní prohlídky, která návštěvníky provází nejznámějšími prostory divadelních budov, je možné v budovách navštívit tematické prohlídky. Stavovské divadlo nabízí prohlídku zaměřenou na pobyty W. A. Mozarta v Praze. Ve Státní opěře je možné navštívit prohlídku představující zákulisí nebo technický provoz scény. Nová scéna nabízí tematickou prohlídku o brutalistní architektuře a v historické budově jsou prohlídky zaměřené na malířství, divadelní techniku nebo je možné absolvovat prohlídku pro děti.¹¹⁹ Veškeré další vzdělávací aktivity Národního divadla zajišťuje edukační oddělení pod zkratkou ND+.

3.1 Programy ND+

Nejširší skupinou nabízených aktivit ND+ jsou tvůrčí dílny k inscenacím z činohry, opery i baletu pro školní skupiny nebo rodiny s dětmi. Dílny mají za cíl účastníkům, kteří se chystají představení zhlédnout, nebo už jej viděli, představit inscenační tvůrčí proces. Například tvůrčí dílna pro školní skupiny k představení *Oidipus* využívala prvky dramatické a hudební výchovy. Studenti během práce s textem poznali základní linii příběhu a poté část textu hlasově zpracovávali do předem připraveného hudebního beatu. Dílna tak studenty připravovala na netradiční hudební zpracování inscenace.¹²⁰ Nabídka tvůrčích dílen se mění na základě aktuálního divadelního repertoáru. ND+ mimo dílny k inscenacím nabízí i tři programy pro školní skupiny zaměřené na historii budovy a významné osobnosti spojené s Národním divadlem. Speciální dílny pro školní skupiny jsou tvůrčí a baletní dílny, které nejsou zaměřené na konkrétní téma nebo inscenaci, ale rozvíjejí tvůrčí a pohybové schopnosti studentů.¹²¹

ND+ pořádá také řadu doprovodných programů pro dospělé publikum, nejčastěji pořádané jsou dramaturgické úvody nebo besedy s tvůrci po představení. Rozšířenější variantou těchto dvou programů jsou *O hodinu dřív* a *ND Dialog*. Programy, které se

---

¹¹⁹ *Národní divadlo*, [online]. 2024. [cit. 26.01.2024]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/sluzby/prohlidky-budov>.

¹²⁰ Dílna pro školní skupiny k představení *Oidipus*, ND [náv. květen 2022].

¹²¹ *Národní divadlo*, [online]. 2024. [cit. 17.01.2024]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/doprovodne-programy-nd-plus/pro-skolyskupiny>.

nevztahují k repertoáru divadla jsou *ND Talks*, jedná se o panelové diskuse s divadelními odborníky a profesionály, a *ND Café*, při kterém se diváci mohou setkat s pracovníky divadla a poznat detailněji náplň činnosti divadelních profesí. Vzdělávací projekt baletu ND na Nové scéně *Dance On* umožňuje veřejnosti navštívit otevřenou jevištní baletní zkoušku připravovaného představení.¹²² Během hodinové zkoušky diváci vidí proces nácvičku krátkého úseku choreografie (finální výsledek zkoušky je zhruba dvouminutová ukázka z celé choreografie). *Dance On* je zakončený krátkým rozhovorem s baletním mistrem, který divákům přibližuje způsob práce na konkrétním vystoupení.

Vedle těchto programů divadlo nabízí i několik navazujících kurzů pro veřejnost. Kurzy jsou zaměřené na tvůrčí psaní a divadelní kritiku opery a činohry. Pro divadelní amatéry se pořádají herecké kurzy *ND+ Lab*, během kterých vzniká nový divadelní projekt. Každoročně divadlo pořádá tři měsíční semináře *ND Young* pro studenty středních a vysokých škol do 20 let. Účastníci tohoto semináře zhlédnou několik divadelních představení, doplněné o doprovodný program. Také absolvují workshopy zaměřené na divadelní práci (light desing, tvůrčí psaní, tanec apod.).¹²³ Jednou měsíčně *ND+* k divadelnímu představení připojuje pořádání dětského divadelního klubu, který umožňuje rodičům navštívit divadelní představení a během této doby se jejich dítě účastní divadelního workshopu. Pro učitele a studenty pedagogických oborů divadlo nabízí metodické workshopy, které je seznamují s principy využití dramatických prvků ve výuce. Speciální množností pro školy a učitele je program *Partnerská škola činohry ND*, který umožňuje propojení školy s edukačním oddělením ND. Třídy partnerské školy během divadelní sezóny pravidelně navštěvují divadelní představení a doprovodné programy, případně se účastní i pilotování nových programů.¹²⁴

Připravovaný edukační program svojí náplní navazuje na již existující programy zaměřené na historii ND, proto se v následujících kapitolách zaměřuji právě na ně a jejich podobu i možnosti, které tvorbu nového programu ovlivňují. Program *Na stopě Národního divadla* je určený žákům 2. stupně ZŠ a studentům středních škol, jedná se o program postavený na principu únikové hry s tablety. Studenti ve skupinách plní úkoly, díky kterým získávají příběh základních kamenů ND nebo Josefa Kajetána Tyla. Ačkoliv má divadlo pro tento program sestavené dvě úrovně obtížnosti, program je podle zkušeností lektorek pro

---

¹²² *Národní divadlo*, [online]. 2024. [cit. 07.02.2024]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/doprovodne-programy-nd-plus>.

¹²³ *Národní divadlo*, [online]. 2024. [cit. 07.02.2024]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/doprovodne-programy-nd-plus/kurzy>.

¹²⁴ *Národní divadlo*, [online]. 2024. [cit. 07.02.2024]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/doprovodne-programy-nd-plus/setkani-diskuze>.

studenty příliš náročný a není po něm ze stran škol vysoká poptávka. Z těchto důvodů byl od začátku roku 2024 postupně nahrazen programem *Na zdar Národního*, při kterém třídy s lektorem vytvářejí divadelní repertoár ND pro sezonu 1883/1884. Třetím programem je *Národní hoří*, který je určený pro žáky 3.-7. třídy ZŠ. Tento program využívá dramatickou hru k představení procesu založení Národního divadla.¹²⁵ Oba tyto programy probíhají v historické budově ND, kterou během programu žáci objevují.

3.2 Náslechy programů

Tato kapitola se zaměřuje na reálnou podobu dvou výše zmiňovaných programů, které v ND pravidelně probíhají. Oba programy pod vedením externích lektorů divadla jsem navštívila 12.02.2024. Program *Na zdar Národního* je v nabídce edukačního programu od začátku roku 2024, z velké části je navržený právě externími lektory a jeho podoba se stále ještě zdokonaluje. Druhý program *Národní hoří* je již zavedený a lektoři k programu dostávají scénář, který mohou drobně upravovat, ale podstata programu zůstává zachována. Během náslechů programů jsem se soustředila na aspekty, které jsem následně refleктоvala při tvorbě nového programu, převážně na obsahovou adekvátnost vůči cílové skupině, edukační aktivity vzhledem k cílům programu a také mě zajímala reakce školní skupiny.

3.2.1 *Na zdar Národního*

Lektorského programu se účastnili žáci 9. třídy ZŠ, kteří se již dříve účastnili programů v ND a pravidelně navštěvují divadelní představení. V úvodu divadelní lektorka žákům pokládala otevřené otázky, které směřovaly k historii Národního divadla a seznamovaly žáky s kontextem programu. V závěru diskuse lektorka žákům odhalila hlavní téma programu, tvorbu divadelního repertoáru v sezóně 1883/84. Lektorka žáky poté rozdělila do skupin pomocí charakteristik jednotlivých profesí napsaných na lístečkách, charakteristiky totožné profese měly stejnou barvu písma, podle které se žáci shromáždili a měli za úkol uhodnout, o jakou profesi se jedná. Po rozdělení do skupin lektorka skupinu odvedla přede dveře Zemského salónku, kde avizovala, že právě probíhá dramaturgická porada a pokud budou žáci „*opravdu potichu*“, budou ji moci poslouchat alespoň za dveřmi. U dveří lektorka z telefonu pustila nahrávku zinscenované dramaturgické porady v roce 1883, které se účastnili ředitel divadla Šubert, herečka Sklenářová Malá, výtvarník Ženíšek, dramaturg Stroupežnický a režisér Kolár. Tyto osobnosti nadále představovali členové skupin. Skupiny dále měly v

---

¹²⁵ *Národní divadlo*, [online]. 2024. [cit. 17.01.2024]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/doprovodne-programy-nd-plus/pro-skolyskupiny>.

prostorách budovy ND najít busty „své“ osobnosti, u každé z nich byl připravený kufr s informacemi o osobnosti, kterou představovali. Žáci na základě těchto materiálů vyplňovali krátký osobní dotazník. Další část programu se odehrávala v divadelním bufetu. Pro žáky tady byly nachystány stolečky, u kterých probíhala hra inspirovaná „speed date“. Na každém stole byly dvě jmenovky osobností, které se u stolu potkaly. Žáci se ve dvojicích představovali formou hry v roli, po minutě lektorka dala cinknutím signál, že se má jeden od stolečku posunout k vedlejšímu stolu. Po pěti výměnách se žáci opět vrátili do předchozích skupin, ve kterých z dané nabídky divadelních her vybírali dvě, které budou chtít prosadit do nového repertoáru. Poté byli čtyři členové skupiny vysláni k zástupcům ostatních skupin, aby se pokusili s co největším počtem skupin shodnout na volbě divadelních her. Na závěr programu se žáci s lektorkou přesunuli do Zemského salónku na dramaturgickou poradou, kde zástupci skupin představili výsledky svého rozhodnutí a hlasovali o vítězných divadelních hrách pro novou sezónu.

Program *Na zdar Národního* je součástí edukačního oddělení od konce roku 2023 a při mé návštěvě byl realizován teprve potřetí, hlavní lektorkou zároveň byla nová posila lektorského týmu. Tyto dvě skutečnosti logicky ovlivnily plynulost a návaznost celého programu, který byl i přes svoji náročnost velmi dobře zorganizovaný a naplánovaný. Velmi zajímavou strategií, která podle reakcí měla úspěch i u žáků, byla nahrávka dramaturgické porady, kterou jsme poslouchali za dveřmi. Co se týče aktivit, které byly závislé na samostatné práci žáků, velmi narážely na schopnost i ochotu této skupiny vést produktivní diskusi bez přítomnosti učitele. Diskusi ovlivňovala i špatná akustika v prostorách chodeb divadla, jelikož žáci poměrně často neslyšeli zadání lektorky. V předposlední aktivitě, kdy mezi sebou žáci diskutovali o volbě divadelních her, byl záměr aktivity, aby žáci konali v rolích svých postav. Tento cíl se bohužel příliš nevydařil, jednak pravděpodobně proto, že zadání bylo velmi komplikované a zároveň se žáci nebyli schopni odpoutat od svých reálných vazeb ve třídě. V závěru programu se hlasování o divadelních hrách neúčastnili všichni žáci ale pouze zástupci skupin, takže pro zbytek třídy program skončil poněkud otevřeně o několik minut dříve. Žáci byli během programu velmi nadšení a většina z nich byla opravdu zapálená do řešení úkolů. Množství nových informací bylo poměrně rozsáhlé ale díky tomu, že se informace rozvrstvily mezi jednotlivé skupiny a často se opakovaly, měli žáci možnost si je zapamatovat.

3.2.2 Národní hoří

Druhého edukačního programu se účastnili žáci 5. třídy ZŠ. Úvod programu byl opět formou diskuse, kdy lektor žáky seznámil s historickým kontextem. Žáci během programu procházeli procesem založení Národního divadla v roce 1881. Po úvodním výkladu lektora žáci dostali lístečky s pozdravy v různých jazycích a utvářeli různě velké skupiny se spolužáky se stejným pozdravem. Rozdělení skupin demonstrovalo národnostní složení v Habsburské monarchii. Následoval opět výklad lektora, který přešel k tématu vlastenectví a cenzury, formou hry na „tichou poštu“, ve které si žáci ve skupinách posílali vlastenecká hesla, jejichž význam si následně společně s lektorem vysvětlili.

Lektor poté přešel k úmyslu českého lidu postavit Národní divadlo, na které byly potřeba finance. Zástupce skupin lektor postavil do rolí členů Sboru pro stavbu Národního divadla, které pověřil k vybírání financí. Ve skupinách žáci hráli hru inspirovanou pravidly hry „šly tři opice“, během časového limitu si plácnutím v kruhu posílali signál a počet tlesknutí symbolizoval vybranou peněžní sumu. Lektor při závěrečném počítání vysvětlil rozdílně vybrané částky ve vesnicích a ve městech. Po několika kolech lektor výkladem přešel k zakoupení pozemku a postavení Prozatímního divadla. Další část programu probíhala v místnosti se základními kameny. Lektor žákům představil jednotlivé kameny, každé skupině byl jeden kámen přiřazen a skupina měla za úkol na základě textové předlohy přesvědčit členy Sboru, aby jako základní kámen použili ten jejich. Aktivita u základních kamenů byla zakončena poklepáním na kámen, kde je uložena zakládající listina ND. Žáci se poté přesunuli do prezidentské lóže v hledišti, kde při vstupu hrála opera *Libuše*. Zde lektor žákům dovyprávěl příběh otevření divadla a dal prostor na otázky, které žáky zajímaly. V závěru programu skupiny dostaly za úkol rozluštit z morseovky slovo „hoří“, čímž se přesunuly k závěrečnému povídání o požáru ND, které proběhlo na střeše divadla. Program jako takový je součástí nabídky pro školy již delší dobu, tudíž na rozdíl od předchozího působil daleko plynuleji. Také ale obsahoval poměrně velkou výkladovou část samotného lektora. Z reakcí žáků bylo často patrné, že jsou informacemi přesyceni, a často ztráceli pozornost. Na druhou stranu jedním z cílů programu je získat zájem mladších diváků o instituci Národního divadla, což se netradičním zážitkem z prezidentské lóže a vyhlídkou ze střechy ND určitě povedlo. Oba programy obsahovaly několik totožných rysů, například počáteční rozdělení do skupin na základě lístečků a stavění žáků do rolí. Zajímavým rysem obou programů bylo, že skupiny dostávaly sice podobné ale přesto rozdílné úkoly a jejich řešení skupiny vzájemně nesdílely.

Praktická část

4. Edukační program „*Cestou do Národního*“

Národní divadlo je jednou z nejevýraznějších českých divadelních scén, které mimo rozsáhlou dramatickou produkci hojně rozvíjí i edukační činnost instituce. Aktuálně nabízené programy pro školní skupiny představují historii Národního divadla a věnují se převážně událostem otevření Národního divadla v letech 1881 a 1883. Přípravovaný edukační program *Cestou do Národního* studenty provází historií českého divadla v Praze do okamžiku prvního otevření ND. Praktická část práce je zaměřena na vlastnosti a potřeby cílové skupiny studentů a představuje cíle, přípravu, realizaci a reflexi edukačního programu.

4.1 Specifika cílové skupiny

Cílová skupina připravovaných edukačních programů jsou studenti 1.-3. ročníků gymnázií a středních škol, tedy studenti ve věku 16-18 let. Vývojová psychologie toto období popisuje jako přechod mezi dětstvím a dospělostí, kdy se formuje identita dospívajících směrem ke společnosti, i k nim samým. Adolescenti vyhledávají alternativy, nalézají hranice svých možností a stávají se plně zodpovědnými za své jednání.¹²⁶ Během období dospívání se rozvíjí schopnost abstraktního myšlení, student dovede uchovávat informace v pracovní paměti, manipulovat s nimi, potlačit irelevantní informace a interpretovat získané poznatky. Dospívající jsou schopni uvažovat nad budoucností i minulostí a připouštějí různé možnosti důsledků, které plynou z různorodosti názorů.¹²⁷

Ve vzdělávání jsou adolescenti kritičtější než v mladším školním věku a pokud ve vyučované látce nevidí význam pro budoucnost, ztrácejí o ni zájem a motivaci k učení.¹²⁸ Studenti vyhledávají prostor pro samostatné jednání a rozhodování, zároveň potřebují získat pocit „překročení sebe sama“. Chtějí aktivně konat a kriticky přemýšlejí o informacích, které k nim přicházejí ze světa dospělých. Na rozdíl od žáků 1. stupně ZŠ svět dospělých již nevnímají jako jedinou skutečnou pravdu, na druhou stranu se proti němu nepotřebují ostře vymezovat jako žáci 2. stupně ZŠ. Edukace v oblasti kultury má možnost nabídnout řešení

---

¹²⁶ H. VÁGNEROVÁ, L. LISÁ, *Vývojová psychologie, dětství a dospívání*, Praha, 2021, s. 374-375.

¹²⁷ Tamtéž, s. 389-391.

¹²⁸ Tamtéž, s. 420.

problému skrze edukační program, který studentům umožní získat zkušenost, ve které je konfrontován jejich „mravní ideál“ s reálnými možnostmi každodenního světa.¹²⁹

4.2 Kontext edukačního programu

Edukační program rozvíjí ideu Národního divadla od jeho počátků v 18. století k prvnímu otevření ND v roce 1881. Specifikum edukačního programu *Cestou do Národního* je místo konání, které není vázáno na jednu budovu, ale většinou se odehrává ve venkovním veřejném prostoru Starého a Nového města pražského, mezi ulicí V Kotcích, Stavovským divadlem, ulicí U Půjčovny, Václavským náměstím a Národním divadlem.

Idea Národního divadla se začala formovat jako koncept prostoru pro českou profesionální divadelní tvorbu od 18. století. Ve 40. letech 18. století se v Divadle v Kotcích hrála první hra v českém jazyce. Samostatný český soubor se začal formovat již v tehdejší Nosticově hraběcí divadle, odkud v roce 1836 odešel do vlasteneckého divadla Bouda. Po ukončení činnosti vlasteneckého divadla se čeští divadelníci vrátili opět na scénu dnešního Stavovského divadla, které po celou dobu své existence s přestávkami umožňovalo inscenovat české dramatické texty. Scéna Stavovského divadla se stala plně německou až s otevřením Prozatímního divadla, kam se český soubor přesunul dvacet let před otevřením Národního divadla.

Studentům jsou v rámci edukačního programu představeny místa, kde se v minulosti hrálo české divadlo, a která předcházela vzniku Národního divadla. Vedle Boudy a Stavovského divadla český soubor působil na mnoha dalších místech, která dnes upadají v zapomnění. Jedním z nich je stavba Nového českého divadla v tehdy Růžové ulici, kde roku 1842 oficiálně vznikla první profesionální ryze česká divadelní scéna. Vzhledem k tomu, že se až na Stavovské divadlo jedná o zaniklé divadelní scény a budovy, záměrem programu je vytvořit studentům představu o těchto místech v době provozu divadel, tedy v 18. a 19. století. Edukační program tato místa studentům představuje v kontextu jejich proměn a doslova studenty provází cestou českého divadla z Divadla v Kotcích do budovy Národního divadla.

---

¹²⁹ H. HAVLŮJOVÁ, K. CHARVÁTOVÁ, M. INDROVÁ a kol., *Památky nás baví 2. Předáváme péči o kulturní dědictví žákům 2. stupně základních škol a středoškolákům*, s. 46-48.

4.3 Vazba na RVP, záměry a cíle edukačního programu

Vazba na RVP pro gymnázia¹³⁰

- Vzdělávací oblast *Člověk a společnost*, obor *Dějepis*, okruh *Osvícenství, revoluce a idea svobody, modernizace společnosti*. Učivo *utváření novodobých národních společností* je v programu *Cestou do Národního* rozvíjeno především ve výkladové části storytellingu formou audioguide.¹³¹
- Vzdělávací oblast *Umění a kultura*.¹³² Edukační program studentům představuje kulturní hodnoty dramatického umění v Čechách, jejich potřebu pro národ a rozvíjí vztah studentů ke kulturnímu dědictví, které české divadelní scény představují.
- Použitím audioguide a online hry studenti rozvíjejí své dovednosti ve vzdělávací oblasti *Informatiky a informačních technologií*.¹³³
- Rozvíjené klíčové kompetence: po celou dobu programů studenti rozvíjejí své komunikační a sociální kompetence při spolupráci ve skupinách během řešení úkolů. Kompetenci k řešení problémů studenti rozvíjejí v průběhu řešení online hry, v jejímž průběhu pracují s různým typem zdrojů a informací. V průběhu programů zároveň formulují své názory a rozhodnutí a jsou posluchači ať už lektorova výkladu nebo audioguide, jejichž obsah interpretují do dalšího poznání. Program cílí také na rozvoj občanské kompetence v oblasti poznání a chápání kulturních hodnot.¹³⁴

Záměry:

- Seznámit studenty s historií českého divadla v Praze od 18. století až po otevření Národního divadla.
- Představit studentům méně známé divadelní scény v kontextu kulturní historie.
- Umožnit studentům získat představu o podobě navštívených míst v minulosti.
- Upozornit studenty na specifika divadelního provozu v minulosti, včetně rizik a omezení.
- Podnítit u studentů úvahu nad historickou a současnou rolí divadla ve společnosti.

---

¹³⁰ *RVP*G, [online]. 2022. [cit. 10.03.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>.

¹³¹ Tamtéž, s. 45.

¹³² Tamtéž, s. 52.

¹³³ Tamtéž, s. 64.

¹³⁴ Tamtéž, s. 8-11.

Kognitivní cíle:

- Studenti se seznámí s významem divadla v kontextu společenských a historických událostí od poloviny 18. století, které vedly k založení Národního divadla.
- Studenti poznají místa zaniklých pražských divadel, Divadla v Kotcích, Nového českého divadla, divadla Bouda a Prozatímního divadla.
- Studenti vědí, jaké podněty vedly k zániku či úspěchu českých divadel.

Afektivní cíle:

- Studenti dovedou argumentovat v otázce historické úlohy a role divadla.
- Studenti si uvědomují významné proměny míst, kde se nacházely divadelní scény.
- Studenti jsou schopni využít různé zdroje (pamětní desku) jako zdroj informací.
- Studenti dovedou získané informace interpretovat do krátkého písemného sdělení v podobě návrhu pamětní desky.

4.4 Materiálová příprava

Edukační program je koncipován jako trasa z Uhelného trhu přes ulici V Kotcích, kde v minulosti působilo Divadlo v Kotcích ke Stavovskému divadlu, poté vede k bývalému Novému českému divadlu v dnešní ulici U Půjčovny a pokračuje na Václavské náměstí, kde stávalo divadlo Bouda. Následně trasa vede do Národního divadla, kde je program ukončen. Úvod a závěr programu jsou vedeny lektorem, hlavní částí programu studenty provází online hra a audioguide. Jelikož jsou cílovou skupinou programu studenti gymnázia starší 16 let, očekáváme jejich možnost využít vlastní mobilní telefon s datovým připojením a sluchátka, o což jsou i předem požádáni. Pro řešení online hry jsou pro studenty připraveny tablety.

4.4.1 Aktivity vedené lektorem

Aktivity vedené lektorem využívají prvky dramatické výchovy. V úvodní aktivitě se studenti rozdělují do skupin na základě pojmů, které souvisejí s historií českého divadla v 18. a 19. století. Každý student dostane lísteček např. se jménem dramatika a nalézají zbylé členy skupiny se souvisejícím pojmem.¹³⁵

Závěrečné aktivity a reflexe probíhají v budově Národního divadla. Lektor studenty nejprve s pomocí vytištěného náhledu hlediště ND seznámí s historickou podobou Prozatímního divadla. Poté lektor vystupuje v roli mluvčího ředitele ND, pracuje

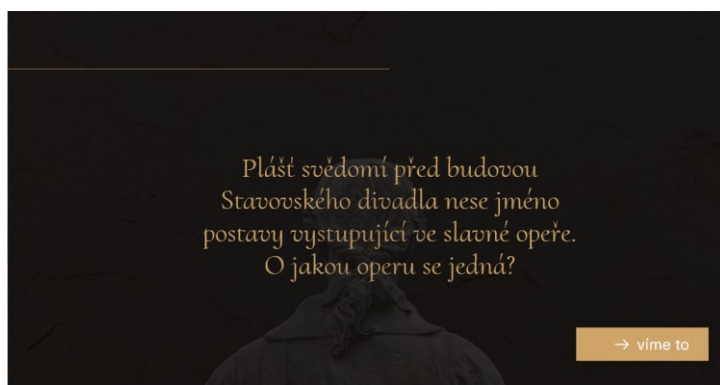
---

¹³⁵ Rozdělení skupin viz příloha č. 1.

s kloboukem, který využívá jako zástupnou rekvizitu pro imaginaci postavy ředitele. Studenti prezentují své návrhy na ideální příležitost k otevření ND a případně pokládají otázky o budoucnosti divadla. V rámci reflexe mají studenti za úkol na základě získaných informací ve skupinách navrhnout pamětní desku k připomínce divadla Boudy / Nového českého divadla / Prozatímního divadla. Po prezentaci návrhů skupin následuje evaluace programu formou volné diskuse a online dotazník.¹³⁶

4.4.2 Online hra

Středovou částí programu studenty provází online hra, ke které se připojují skrze zapůjčený tablet. Hra je vytvořená ve výše zmiňované aplikaci Genial.ly, v bezplatném uživatelském rozhraní.¹³⁷ Vytvořená hra skupiny provází trasou přes Stavovské divadlo, Nové české divadlo a divadlo Bouda k Národnímu divadlu. Na zastávkách u Stavovského a Nového českého divadla studenti plní úkoly, související s budovou nebo jejím okolím. Součástí hry jsou také obrazy navštívených míst v době otevření divadelních budov. Skupiny se mezi jednotlivými zastávkami orientují pomocí výřezů mapy z webové aplikace Atlas Prahy, která umožňuje zobrazení názvů ulic a památkových objektů.¹³⁸ U Stavovského divadla mají skupiny za úkol vyřešit sérii tří otázek, které jsou vázané na budovu divadla, pamětní desky umístěné na fasádě a nápis nad budovou, případně na bezprostřední okolí budovy.¹³⁹

Obrázek č. 2 (náhled jedné z otázek u Stavovského divadla)

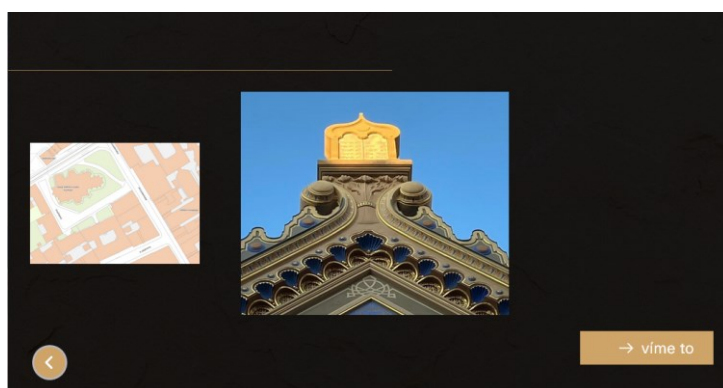
¹³⁶ Viz kapitola 4.7 *Evaluace a další využití programu*.

¹³⁷ Webová aplikace *Genial.ly*, [online]. 2024. [cit. 05.03.2024]. Dostupné z: <https://genial.ly/>.

¹³⁸ Webová aplikace *Atlas Prahy*, [online]. 2024. [cit. 05.03.2024]. Dostupné z: <https://app.iprpraha.cz/apl/app/atlas-prahy/>.

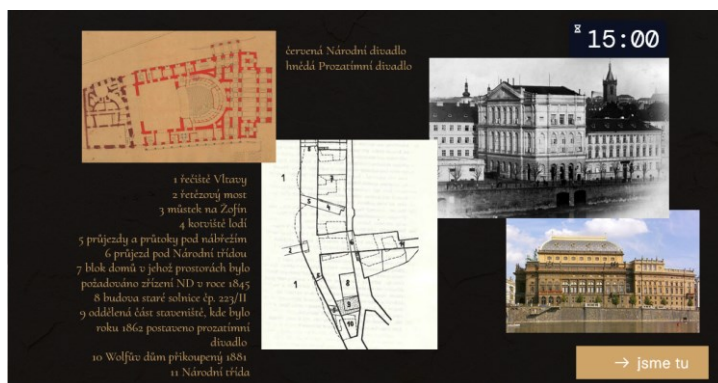
¹³⁹ Kompletní přehled herních snímků v příloze č. 2

Po vyřešení série otázek dostanou skupiny instrukci, na jaké místo se mají přesunout, mohou využít mapu přímo v online hře nebo vlastní GPS. U Nového českého divadla po krátkém úvodu v audioguide mají skupiny za úkol ve vyznačeném okruhu nalézt stavbu, jejíž fotografický detail se jim zobrazí ve hře. Pro tento úkol jsou využity stavby kostela sv. Jindřicha a sv. Kunhuty, Jindřišské věže a Jeruzalémské synagogy. Na stavbách jsou umístěny pamětní desky, studenti mají za úkol na základě informací z pamětní desky odpovědět na dvě otázky.

Obrázek č. 3 (náhled k úkolu u Nového českého divadla, detail stavby Jeruzalémské synagogy, mapa v levém dolním rohu vyznačuje okruh, kde se skupiny mají pohybovat)

Poté se všechny skupiny i s lektorem potkávají na avizovaném místě před vchodem do kostela sv. Kříže na ulici Na Příkopě. Opět mohou využít jak přiloženou mapu ve hře nebo vlastní GPS. Společně s lektorem se studenti přesouvají k Národnímu divadlu. U Národního divadla mají skupiny za úkol na základě obrazových materiálů ve hře zjistit, kde stál vchod do Prozatímního divadla.

Obrázek č. 4 (náhled obrazového materiálu k úkolu u ND)

Obrázek č. 5 (QR kód pro přesměrování na online hru¹⁴⁰)

4.4.3 Audioguide

Audioguide byl pořízený ve spolupráci se studentem audiovizuální tvorby, který zajistil technické vybavení pro samotné nahrávání a poté i postprodukci nahrávek. Text byl sepsaný podle principů storytellingu. Audioguide by měl studentům pomoci oprostit se od současné podoby navštívených míst a vytvořit si představu okolí v době existence zmiňovaných divadel. Audioguide je pro studenty připravený v aplikaci *Spotify*, kam se přesměrují skrze QR kódy v online hře. Během poslechu studenti stojí na jednom místě nebo se společně pod vedením lektora přesouvají k další zastávce. První kapitola audioguide začíná na Uhelném trhu, kde studentům navozuje představu trhu v 18. století a dozvídají se historii Divadla v Kotcích a Stavovského divadla.

„Být Čechem, který nehovoří německy, v 18. století znamená, být členem velmi malé skupiny lidí. Ty právě teď stojíš na Uhelném trhu, co se tady asi prodávalo? Schválně, zavři oči a představ si přímo před sebou vchod do dvoupatrové tržnice. Prodejci ze svých stánků nabízejí vajíčka, drůbež, máslo a sýry. Zaposlouchej se do okolních zvuků a hlasů. (...) Otevři oči a vydej se uličkou V kotcích. Právě tady stávala tržnice, jejíž část se v roce 1739 proměnila na první kamenné veřejné divadlo v Praze s názvem V kotcích. Hrály se tady hlavně italské opery a německé komedie.“¹⁴¹

Druhá část poslechu je připravena u budovy bývalého Nového českého divadla a seznamuje studenty se zahájením provozu divadelní budovy.

„(...) A jelikož byl proječován opravdu velký zájem o česká divadelní představení ve Stavovském divadle, které neumožňovalo rozšíření, rozhodl se ředitel August Stöger česká

---

¹⁴⁰ *Cestou do Národního sk. 3*, Genial.ly, [online]. Dostupné z: <https://view.genial.ly/65d788c1bb1b0a00144029ba/interactive-content-cestou-do-narodniho-sk-3>.

¹⁴¹ Celý text v příloze č. 3

*představení přesunout do Růžové ulice, kde v roce 1841 otevřel Nové české divadlo s první ryze českou divadelní scénou. Právě teď u něj stojíte (...)*¹⁴²

Třetí a poslední část nahrávek studenty provází historií divadla Boudy a otevřením Prozatímního divadla. Tuto nahrávku si studenti pouští při zastávce na Václavském náměstí a v jejím poslechu pokračují během cesty k Národnímu divadlu.

*„(...) Možná právě teď stojíme na místě, kde se roku 1786 dřevěná stavba Vlasteneckého divadla poprvé otevřela. I přestože repertoár doplňovaly německé hry nebo němé balety, v češtině se v Boudě hrálo několikrát týdně. (...) Prozatím se postavilo menší prozatímní divadlo, kde se český soubor mohl připravit na velkou scénu. Cíl prozatímního divadla bylo během několika málo let sepsat dost českých her a zároveň vybrat finance na novou stavbu. (...)*¹⁴³

Obrázek č. 6 (QR kód pro přesměrování na audioguide¹⁴⁴)

4.5 Zápis edukačního programu

Cílová skupina: studenti 1.-3. ročníků gymnázií a středních škol

Celková doba realizace: 2 hod 15 min

Anotace:

Přemýšleli jste někdy nad tím, jak vzniklo Národní divadlo? Všichni známe ten příběh o otevření, následný požár a pak znovuotevření díky společné snaze všech Čechů ze všech koutů země, ale jaká k tomu vedla cesta? A jak vůbec někoho napadlo postavit Národní divadlo? Tento příběh se začal rýsovat už v polovině 18. století a přes 100 let se čeští divadelníci snažili vytvořit prostor, kde budou moci pomocí dramatického umění šířit národní

---

¹⁴² Celý text v příloze č. 3

¹⁴³ Celý text v příloze č. 3

¹⁴⁴ *Cestou do Národního*, Spotify, [online]. Dostupné z: <https://open.spotify.com/show/7Md8rcka1njtwNUjk1WIbe?si=996950add3fc47b8>.

uvědomění české společnosti. Podíváme se na místa, kde se hrálo česky ještě dřív, než vůbec Národní divadlo vzniklo a možná i zjistíme, proč v Národním divadle nemají rádi přezdívku zlatá kaplička.

Klíčová slova: Národní divadlo, publikum, repertoár, Praha

Metody:

Kooperativní práce studentů, frontální způsob předávání informací pomocí audioguide. Program využívá slovní a názorně demonstrační metody učení s využitím inspiračních postupů pro interpretaci kulturního dědictví popsaných výše.¹⁴⁵

Materiál a pomůcky:

mobilní telefony, tablety, sluchátka, lístečky k rozdělení do skupin, náhradní sluchátka a mp3 přehrávače, papíry a podložky, psací potřeby, klobouk

Místo realizace: Staré a Nové město pražské, hlediště ND, Zemský salónek ND

Obsah – dílčí aktivity:

Čas (jak dlouho aktivita trvá)	Aktivita (popis aktivity)	Cíl aktivity	Poznámka pro lektora
5 min	Úvod	Studenti se seznámí s lektorem a průběhem programu.	<i>Setkání se třídou na Uhelném trhu (zde je možnost veřejného WC, lektor skupinu upozorní, že další možnost bude až v ND za cca 90 min).</i>
5 min	Rozdělení do skupin	Studenti skrze spojovací hru poznají historický kontext programu.	<i>Lektor studentům rozdá lístečky s pojmy, studenti vytvoří skupiny na základě společné charakteristiky pojmů, max. pět členů, pravděpodobně šest skupin. skupiny se pokusí společného jmenovatele vysvětlit nejprve samostatně, lektor poté případně doplní.¹⁴⁶</i>

¹⁴⁵ H. HAVLŮJOVÁ, K. CHARVÁTOVÁ, M. INDROVÁ a kol., *Předáváme péči o kulturní dědictví žákům 2. stupně základních škol a středoškolákům*, Praha, 2015, s. 52.

¹⁴⁶ Doporučená otázka: „Co mají pojmy na lístečkách společné a jak souvisí s českým divadlem?“

5 min	Zadání hry	Studenti dovedou ovládat online úkoly v tabletu a audioguide.	<i>Lektor skupinám rozdává tablety a seznámí studenty s jejich užíváním.¹⁴⁷</i>
10 min	Audioguide + přesun přes ulici V kotcích ke Stavovskému divadlu	Studenti si představí podobu Uhelného trhu v 18. stol. a seznámí se s historií a okolnostmi založení Divadla v Kotcích a Nosticova hraběcího divadla.	<i>Začátek audioguide na Uhelném trhu, poté přesun se skupinou přes ulici V Kotcích před vchod Stavovského divadla.</i>
15 min	Online úkoly	Studenti se seznámí s budovou Stavovského divadla a prvotním působením českého souboru v divadle.	<i>Úkoly u Stavovského divadla – soubor otázek v online hře, odpovědi posouvají k další otázce. Na konci série studenti získají adresu bývalého Nového českého divadla, kam se mají samostatně přesunout.</i>
10 min	Přesun do ulice U Půjčovny	Skupiny se samostatně za použití mapy přesunou k bývalému divadlu v Růžové ulici.	<i>Lektor od Stavovského divadla odchází s poslední skupinou.</i>
5 min	Audioguide u Nového českého divadla	Studenti se seznámí s historií Nového českého divadla s okolnostmi jeho založení a uzavření.	<i>Po příchodu na místo studenti poslouchají druhou kapitulu audioguide u bývalé divadelní budovy a poté ve skupinách plní úkol v online hře.</i>
10 min	Online úkol	Studenti poznají okolí divadla a budou schopni porovnat jeho podobu v 18. stol. ve srovnání se současnou.	<i>Každá skupina má za úkol na základě detailní fotografie s pomocí mapy nalézt stavbu v okolí a z pamětní desky zjistit, o jakou stavbu se jedná, nebo jednalo, a jestli zde v době otevření divadla v roce</i>

¹⁴⁷ Doporučená instrukce od lektora: „Úkoly jsou interaktivní, všechny obrázky je možné rozkliknout a zvětšit. U každého políčka na odpověď je napsaný formát, jak odpověď napsat, je potřeba ji napsat přesně v tom tvaru, jak je zadaná, jinak vás aplikace nepustí k další otázce. Zároveň vám aplikace vždy řekne, že si máte pustit nějakou kapitulu z audioguide, ten si použijte přes telefon. Potom co splníte úkoly, které se vážou k jednomu místu, zobrazí se vám instrukce, kam se máte přesunout, a zobrazí se vám i mapa, na které najdete jak místo, kde se budete nacházet, i místo kam máte přijít, ale samozřejmě můžete využít vlastní GPS. Zároveň v rámci skupin budete mít pravděpodobně velmi podobné tempo, ale nemusíte na sebe čekat, až splníte úkoly, tak můžete pokračovat dál, já vždycky na tom místě, kde budeme, počkám na poslední skupinku a přesunu se s ní k další zastávce. Pokud si nebudete vědět rady s nějakým úkolem nebo instrukcí, přijďte se zeptat.“

			<i>1842 stála. Po zodpovězení otázek skupiny získají místo společného srazu vyznačeným bodem na mapě.</i>
10 min	Přesun na ulici Na Příkopech	Skupiny se samostatně za použití mapy přesunou ke kostelu sv. Kříže.	<i>Lektor po odchodu poslední skupiny od budovy bývalého divadla projde místa, kde by se skupiny měly nacházet (malý okruh je vyznačený na mapě), přesune se ke kostelu sv. Kříže.</i>
5 min	Reflexe	Skupiny sdílí své postřehy z úkolu v online hře.	<i>Lektor vede diskusi tak, aby se skupiny vzájemně seznámily s navštívenými místy.</i>
10 min	Audioguide + přesun přes Václavské náměstí k ND	Studenti se seznámí s historií divadla Bouda, s okolnostmi jeho založení a uzavření. Studenti si dovedou představit podobu Václavského nám. v 18. stol. Dále se seznámí s procesem založení Prozatímního divadla.	<i>Společný přesun na Václavské náměstí. Studenti si po krátké diskusi poslechnou poslední část audioguide a pod vedením lektora se přesunou k Národnímu divadlu.</i>
5 min	Online úkol u ND	Skupiny na základě obrazových materiálů dovedou rozeznat původní prostor Prozatímního divadla.	<i>Na základě fotografií nalézt bývalý vchod do Prozatímního divadla. Lektor čeká u dveří, po příchodu všech skupin třídu odvádí do hlediště ND (možná krátká pauza). Po příchodu do divadla lektor se studenty reflektuje nalezení vchodu do Prozatímního divadla (možnost využít vytisknutého plánu ND).</i>
5 min	Diskuse	Studenti odpovídají na otázku: při jaké příležitosti byste otevřeli Národní divadlo?	<i>Otázka je položena na poslední straně online hry, studenti ji zodpovídají až v ND.</i>
15 min	Zakončení cesty do ND – Horké křeslo	Studenti se skrze hru v rolích seznámí s otevřením ND a mají možnost se doptat na informace, které je zajímají.	<i>V hledišti ND. Lektor využije klobouk jako zástupnou rekvizitu pro postavu ředitele divadla F. A. Šuberta. Studenti v rolích novinářů mají možnost pokládat</i>

			<i>otázky o budoucnosti ND.</i>
10 min	Tvorba pamětní desky	Studenti jsou schopni interpretovat nové zkušenosti do krátkého písemného sdělení.	<i>V Zemském salónku. Skupiny dostávají za úkol vytvořit pamětní desku, která bude připomínat budovu divadla V kotcích / Boudy / Prozatímního divadla (dvě skupiny pracují na pamětní desce se stejným zadáním).</i>
10 min	Představení pamětní desky	Studenti prezentují svůj návrh ostatním skupinám.	<i>Šest skupin se spojí do dvou větších tak, aby v obou skupinách byli tvůrci návrhu pamětní desky každého z divadel a v těchto skupinách návrhy prezentují.</i>

4.6 Realizace edukačního programu

Edukačního programu se zúčastnila partnerská škola činohry ND, Gymnázium J. S. Machara, Brandýs nad Labem. Lektorka ND+ komunikovala s vyučující před konáním programu, společně domluvily termín konání i instrukce před programem. V komunikaci nebyla akcentovaná cílová skupina edukačního programu, tudíž se jej zúčastnili studenti tercie ve věku 14-15 let. Pilotní program se konal 19.03.2024 od 9 do 12 hod, zúčastnilo se jej 28 studentů a tři doprovázející vyučující. Délka pilotního programu byla zvolena z důvodu časové rezervy a dostatečného prostoru na zpětnou vazbu a předem byla komunikována se školou. Doba venkovních aktivit trvala cca 90 minut včetně pozdního příchodu části studentů a náročnější technické přípravy. Následné aktivity v délce cca 45 minut probíhaly v prostorách divadla. Asi 30 minut probíhala zpětná vazba se studenty po ukončení programu. Ve zbývajících 15 minutách se jednalo o čekání na otevření bočního vchodu do ND (způsobeno pozdní komunikací s lektorkou ND) a pauzu na WC v divadle. Samotný edukační program má tedy v běžném provozu předpoklad k délce trvání 2 hod a 15 min.

Vzhledem k tomu, že se dvě třetiny edukačního programu odehrávají venku, významným faktorem, který bude případně i v budoucnu ovlivňovat průběh programu, je počasí a je potřeba tuto informaci komunikovat s vyučujícími dopředu, aby studenti byli na

chladnější teploty připravení. Při pilotování programu se ranní teploty pohybovaly okolo 3 °C, na což studenti připraveni nebyli, druhou nepříjemností se stala doprava studentů, část třídy na Uhelném trhu čekala již od 8:50 a druhá část třídy dorazila až 9:10, tudíž první polovina studentů byla poměrně promrzlá už před samotným začátkem programu. Na úvod jsem v rámci možností alespoň využila slunné místo na Uhelném trhu a počáteční informace zkrátila na nutné minimum, tak abychom se co nejdříve mohli dát do pohybu.

Z komunikace s vyučující jsem věděla, že pět studentů má možnost využít neomezené datové připojení ve svém mobilním zařízení. Při rozdělení do skupin jsem studenty požádala o úpravu skupin tak, aby v každé skupině byl jeden tento student, jehož mobilní hotspot jsme využili pro připojení tabletu a případně mobilů zbylých členů skupiny. Skupin bylo celkem šest, poslední využívala tablet s vlastním datovým připojením a hotspotem. V případě, že by tato možnost ze stran studentů nebyla, pohybovali bychom se všichni společně s využitím hotspotu, který vysílal jeden z tabletů.

Během poslechu první kapitoly audioguide se studenti individuálně vydali ulicí V Kotcích ke Stavovskému divadlu, kde plnili úkoly v tabletu. V úvodu programu jsem třídu upozornila na nutnost vyplnit hesla k otázkám přesně ve formátu, jak byla do hry vložena, podle klíče, který měly u každé otázky napsány (např. *napište datum ve formátu: XX.XX.XXXX*). Jak část u Stavovského divadla, tak u bývalého Nového českého divadla včetně samostatných přesunů proběhla naprosto hladce bez zádrhelu. Ten přišel až u posledního místa srazu, kde instrukce ve hře zněla: „*sejdeme se před vchodem do kostela sv. Kříže,*“ většina třídy se ovšem začala shromažďovat za rohem ve vedlejší ulici, čímž se prodloužila doba čekání. V této pauze si studenti pustili poslech poslední kapitoly audioguide. Po společném setkání jsme se vydali k budově ND, jen bez zastávky na Václavském nám., jelikož se zde konaly trhy, tudíž jsme nemohli využít volný prostor k zastavení. Cestu jsme zakončili na piazzettě ND, kde jsem studentům zadala poslední úkol – na základně fotografií v tabletu nalézt bývalý vchod do Prozatímního divadla. Třída místo vchodu poměrně rychle objevila a před vstupem do divadla jsem ještě studenty upozornila na „propojovací“ místo dvou staveb, které je viditelné okem.

Vstup do divadla jsme pro účely pilotního programu vyjednali skrze běžně nepřístupný požární vchod ze strany od nábřeží. Studenti tak měli naprosto jedinečnou možnost vstoupit do zákulisních šaten za jevištěm a skrze úzký vhled nahlédnout na divadelní jeviště. Závěrečná část programu se odehrávala v Zemském salónku, kde jsme nejprve se

studenty diskutovali, při jaké příležitosti by oni sami otevřeli ND. Zde padaly návrhy od oslav výročí založení Habsburské monarchie, přes narozeniny Bedřicha Smetany až po Vánoce.

Po krátké diskusi jsem se pokusila iniciovat dramatickou hru s postavou pana ředitele Františka Adolfa Šuberta, ta se ovšem nesešla s odezvou studentů, tudíž jsme přešli k závěrečné aktivitě – tvorba návrhu pamětní desky. Každá skupina dostala čtvrtku papíru, obyčejnou tužku a zadání divadelní budovy jejíž pamětní desku mají zpracovat. Při zadávání úkolu jsem nechala volný prostor pro rozhodnutí, jakým způsobem skupiny ke zpracování návrhu desky přistoupí. Studenti se většinou rozhodli využít internetové zdroje, ze kterých zpracovávali velké množství informací do krátkého písemného sdělení, což uvítaly vyučující jako rozvoj schopnosti práce s textem. Skupiny na vytvoření návrhu měly cca 10 min a poté následovala společná prezentace, po jejímž ukončení a následné evaluaci programu jsme zaměřili na vyhlídku ze střechy ND.

4.7 Evaluace a další využití programu

Aktivní a cílené evaluace se zúčastnili studenti a vyučující po ukončení programu, ale pro doplnění kontextu nutných úprav před plným spuštěním programu zde zahrnuji i zprostředkovanou zpětnou vazbu od rodičů některých studentů. V kapitole o budoucnosti programu reflektuji jak doporučení ze stran studentů, tak i kroky spojené s jistou finanční investicí, které jsme v rámci pilotní realizace s lektorkou ND organizovaly jiným způsobem.

4.7.1 Evaluace

Vyučující a rodiče

Studenty na program doprovázely tři vyučující, které se aktivně zapojovaly do všech aktivit, byly nápomocné při jejich organizaci a během programu v případě potřeby usměrňovaly studenty. V průběhu programu vyučující hledaly cesty další návaznosti na program ve výuce např. informatiky a zároveň byly i velmi otevřené možnosti pilotování navazujícího programu u nich ve škole. Od vyučujících jsem dostala zprostředkované informace o negativní reakci asi dvou rodičů na prosbu o vlastní telefon se sluchátkem a datovým připojením, z konverzace poté vyplynulo, že tito dva studenti/ky se programu pravděpodobně nezúčastnili. Oproti tomu, jak škola, tak většina rodičů uvítala využití technologií ve výuce, i to, že se studenti pohybují samostatně ve skupinách a jsou nuceni vnímat své okolí, samy vyučují hodnotily, že toto studenti bez problémů zvládají samostatně.

Studenti

Evaluace programu formou volné diskuse se studenty proběhla bezprostředně po ukončení programu. Studenti se často vyjadřovali k některým technickým nedostatkům online hry, např. nemožnosti zobrazit si zapisované heslo, takže v případě špatné odpovědi, nemohli jen opravit překlep apod. Jedna skupina uváděla, že v průběhu cesty nabíjeli vlastní powerbankou tablet, který se velmi rychle vybíjel. Řešili jsme i poslední kapitolu audioguide, která z pohledu některých studentů byla příliš dlouhá (7 min) a matoucí. Žádný ze studentů nehodnotil negativně délku trasy nebo dobu chůze, naopak studenti oceňovali, že místa opravdu navštívili a zároveň hovořili o tom, že si nedovedou představit řešit úkoly nebo poslouchat audioguide během cesty, na kterou se potřebovali soustředit. Druhá část zpětné vazby probíhala prostřednictvím online dotazníku vytvořeném v prostředí Google. V dotazníku byly studentům položeny tři otevřené otázky.

1. Co tě na programu překvapilo nebo zaujalo?
2. Jak bys jednou větou shrnul/a o čem program byl?
3. Co ti nejvíce utkvělo v paměti?

Obrázek č. 7 (QR kód pro přesměrování na online dotazník)

Z této formy zpětné vazby se sešlo jen 14 odpovědí, tudíž od poloviny účastníků. V první otázce studenti většinou vyzdvihovali právě volný pohyb po městě, skutečné objevování míst, které neviděli jen na fotce a zjišťování neznámých informací. Dále kladně hodnotili práci ve skupinách, do kterých byli náhodně rozděleni v první aktivitě a museli tudíž spolupracovat i se spolužáky, se kterými se při práci během výuky běžně nesetkají. I z odpovědí na druhou otázku je čitelné, že venkovní aktivity studentům napomohly ve vnímání městského prostoru, jelikož až na jednu odpověď se všechny vztahovaly k zážitkům a informacím z venkovní hry. Ze slovní i písemné zpětné vazby je patrné, že studenty velmi ovlivnilo ranní chladné počasí, což je samozřejmě úskalí všech venkovních aktivit. Pouze jeden student na všechny otázky reagoval odpovědí „*nic*“.

Z pohledu lektora

Osobně jsem před začátkem programu měla obavy z toho, jak mladší skupina zvládne zadané úkoly a situace. Co se týče technické stránky (ovládání tabletů, audiguide a GPS), studenti projevili naprosto přirozenou schopnost technologie ovládat a pracovat s nimi. Tato část programu pro studenty nebyla náročná, a i po jejich zpětné vazbě mám za to, že by bylo možné do hry zapojit více úkolů. Naopak úvodní aktivita už pro studenty náročná byla, jelikož spoléhala na alespoň elementární znalost jmen světových dramatiků apod., což tito studenti zatím neměli, tudíž i aktivitu shledávali náročnou. Přesuny studentům nečinily potíže, jelikož pro ně využívali vlastní GPS, u starších studentů by pravděpodobně bylo možné variantu s GPS nenabízet. Na základě zpětné vazby by ovšem bylo žádoucí na mapě v online hře vyznačit alespoň místa, kde se studenti aktuálně nacházejí a kam mají směřovat. Z důvodů chladného počasí nebo blokace Václavského nám. v průběhu venkovní části programu nedocházelo k tak časté společné diskusi, jako bylo plánováno. Prostředí ulice se pro komunikaci se studenty ukázalo jako nadměrně rušivý element; relativně klidnou možnost pro hromadnou instruktáž jsem měla na Uhelném trhu, a poté na piazzettě u ND. Proto bych do budoucna výklad lektora směřovala na tato dvě místa a společnou diskusi se studenty až do prostor divadla.

Lektorsky pro mě osobně byla nejnáročnější část v ND, jednak kvůli prostorovému uspořádání Zemského salónku. Jde o podlouhlou místnost, kde není možné studenty uspořádat tak, aby k nim lektor mohl stát čelem nebo být součástí kruhu, takže jakákoliv diskusní aktivita se zde poměrně těžce vede. Vedle prostorové dispozice, tento aspekt je překonatelný zkušenostmi lektora, byla náročná i samotná diskuse se studenty. I přestože jsem zdůrazňovala, že nehledáme správnou odpověď na mé otázky, tak většina studentů raději neodpovídala, než aby odpověděli chybně. Zpětně se domnívám, že tato věková skupina by potřebovala jasněji strukturované otázky a zadání, aby nemusela pracovat pouze s abstraktními myšlenkami. Co se týče aktivity se zástupnou rekvizitou, pro plynulejší průběh bych jí nahradila větší časovou dotací na přípravu pamětní desky, kdy by studenti v budoucnu mohli pracovat s předem připraveným textem. I přestože se programu zúčastnila mladší skupina, tak mám z pilotní realizace programu velmi dobrý pocit a získala jsem mnoho přínosných podnětů k jeho zdokonalení.

4.7.2 Budoucnost edukačního programu

Pilotovaný edukační program byl od počátků zamýšlen jako rozšíření edukačních programů ND+ a potencionálně využitelný bez účasti lektora. Na základě pilotního programu si troufám tvrdit, že by taková realizace po úpravách byla možná, ale zejména úvodní a závěrečná část programu by tímto pravděpodobně velmi utrpěly. Zásadní úpravy by se týkaly technického zajištění, ostatně tyto úpravy jsou v případě dalšího využití programu potřebné, bez ohledu na lektorovu účast. Především je potřeba zajistit internetové připojení tabletů buď zakoupením datových sim karet, případně licence webové aplikace Genial.ly. Zároveň by byla nutná kontrola tabletů, aby v průběhu programu nedocházelo k jejich vybití. Technická úprava se týká také audiguide, konkrétně třetí kapitoly, která byla pro některé studenty příliš zdlouhavá. Tu by bylo možné rozdělit do dvou částí, první z nich by si studenti poslechli Na Příkopech u kostela sv. Kříže a druhou na piazzettě ND. V této části by bylo zároveň možné odstranit následující pasáž: „*no a tady začala debata o tom, co vlastně českému publiku hrát (...) které měly burcovat vlasteneckou náladu v publiku,*“¹⁴⁸ Tuto úpravu navrhuji v i kontextu situace při pilotování, kdy si většina studentů celou kapitolu přehrávala dříve, než bylo původně zamýšleno. Zároveň by bylo potřeba upravit některé obsahové nesrovnalosti, které mi při sepisování v textu unikly (kap 1: „*Ty právě teď stojíš na Uhelném trhu, co se tady asi prodávalo? (...) Prodejci ze svých stánků nabízejí vajíčka, drůbež, máslo a sýry.*“; „*Za národní jazyk pro všechny....*“). Zásadní částí pro zajištění samostatnosti programu by byla spolupráce s učitelem. Ten by měl převzít roli lektora v aktivitě rozdělení do skupin a poté se studenty program uzavřít na základě pracovních listů a návrhu lekce, které by byly součástí objednaného programu. V těchto listech by vyučující obdržel instrukce pro vedení diskuse o otevření ND a následném návrhu pamětní desky, například s využitím připravených textových materiálů nebo vytvořených wikipedických hesel, které by studenti měli k dispozici. Přípravu textového materiálu v jakékoliv formě by bylo vhodné zvážit i pro realizaci aktivity s lektorem. Takto připravený edukační program by bylo možné pedagogům nabízet v obou variantách – s lektorem i bez něj, přičemž druhá varianta by pro skupinu znamenala cca 90minutový program a následně jednu vyučovací hodinu s vyučujícím. Zároveň by bylo žádoucí u tohoto programu uvádět doporučení na absolvování v období březen–říjen. Zpětná vazba pilotního programu od studentů i návrh na další možnosti jeho využití byly předány lektorce ND+ k dalším krokům.

---

¹⁴⁸ Viz příloha č. 3.

5. Edukační program „*Národní hlásí vyprodáno!*“

Edukační program *Národní hlásí vyprodáno!* je navrhován v přímé návaznosti na program *Cestou do Národního*. Tento edukační program ve významně vyšší míře využívá principy dramatické výchovy a práci s historickými prameny, skrze které prezentuje jak známé události požáru a otevření ND, tak méně známé fenomény divadelních vlaků a divadelní a hudební výstavy ve Vídni. Cílová skupina tohoto programu jsou opět studenti gymnázií a středních škol.

5.1 Kontext edukačního programu

Edukační program *Cestou do Národního* studentům představuje vývoj českého divadla v 18. a 19. stol. a je ukončen okamžikem otevření Národního divadla. Navazující edukační program *Národní hlásí vyprodáno!* se věnuje již výhradně činnosti Národního divadla během prvního desetiletí provozu. Program studentům představuje fenomény, které pozitivně i negativně ovlivnily počáteční provoz ND, konkrétně se jedná o otevření divadla v letech 1881 i 1883, požár divadelní budovy, projekt divadelních vlaků a účast na Mezinárodní výstavě ve Vídni. Národní divadlo ihned po prvním otevření v roce 1881 vyhořelo a rekonstrukce budovy jeho oficiální otevření odložila na dva roky. Po roce 1883 divadelní budova zažívala velký nápor návštěvníků, kteří mimo jiné do Prahy přijížděli tzv. divadelními vlaky. Tento obrovský zájem diváků ale rychle opadal a divadlo se dostalo do finanční krize, která trvala až do 90. let 19. století. Docenění české tvorby a českého souboru se ND dočkalo během své účasti na Mezinárodní divadelní a hudební výstavě ve Vídni v roce 1892. Činnost Družstva Národního divadla i vedení divadla pravidelně komentovali divadelní kritici a spolupracovníci již od prvotního otevření divadelní budovy. Edukační program čerpá z výňatků pravidelného dobového tisku a dochovaných zápisů projevů nebo osobní korespondence osobností spojených s ND, jejichž prostřednictvím rekonstruuje činnost ND v prvním desetiletí jeho fungování.

5.2 Vazba na RVP, záměry a cíle edukačního programu

Vazba na RVP pro gymnázia¹⁴⁹

- Vzdělávací oblast *Člověk a společnost*, obor *Dějepis*, okruh *Osvícenství, revoluce a idea svobody, modernizace společnosti*. Učivo *utváření novodobých národních společností*. Program *Národní hlásí vyprodáno!* toto učivo rozvíjí skrze práci s historickými prameny.¹⁵⁰
- Při práci s historickými prameny studenti rozvíjejí své dovednosti ve vzdělávacích oblastech *Jazyk a jazyková komunikace* a *Literární komunikace*.¹⁵¹
- Vzdělávací oblast *Umění a kultura*.¹⁵²
- Rozvíjené klíčové kompetence: komunikativní a sociální kompetence, kompetence k řešení problémů, občanská kompetence.¹⁵³

Záměry:

- Vést studenty k diskusi na téma potřeb, rizik a omezení počátečního provozu ND.
- Přivést studenty k úvaze nad historickou a současnou rolí divadla ve společnosti.
- Seznámit studenty s historickým tiskem.
- Rozvíjet schopnosti přednesu studentů.

Cíle programu:

Kognitivní:

- Studenti znají okolnosti požáru budovy Národního divadla.
- Studenti se seznámí s procesy otevření Národního divadla v roce 1881 a 1883.
- Studenti rozumí významu historického pramene a jsou schopni jej interpretovat.

Afektivní:

- Studenti vnímají proměnu role divadla ve společnosti.
- Studenti rozvíjí svoji schopnost spolupráce.

---

¹⁴⁹ RVP, [online]. 2022.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 45.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 14-15.

¹⁵² Tamtéž, s. 52.

¹⁵³ Tamtéž, s. 8-11.

5.3 Zázpis edukačního programu

Cílová skupina: studenti 1.-3. ročníků gymnázií a střední škol

Celková doba realizace: 90 min

Místo realizace: prostory ND (podle možností)

Anotace:

Jaká cesta vedla ke stavbě Národního divadla už víme, ale co se dělo potom, kdy se divákům poprvé otevřely dveře do hlediště? Edukační program přímo navazuje na program *Cestou do Národního*. Národní divadlo nám otevře dveře do hlediště a výjimečně i na jeviště. Stanete se tvůrci historie Národního divadla a na základě práce s dobovým historickým tiskem a dochovanými citáty společně sestavíme časovou osu úspěchů a pádu během prvních deseti let této divadelní scény.

Fenomény:

- I. Otevření ND 1881
- II. Požár divadelní budovy
- III. Znovuotevření ND 1883
- IV. Divadelní vlaky
- V. Mezinárodní divadelní a hudební výstava ve Vídni 1892

Metody: práce s textem, přednes, hra v roli, skupinová práce

Materiál a pomůcky:

Těžištěm navazujícího edukačního programu jsou vedle interiérů autentické budovy, historické prameny coby výňatky ze zapsaných citátů či osobní korespondence významných osobností spojených s prvním desetiletím ND (např. F. A. Šubert, B. Smetana, J. Neruda) nebo dochovaných novinových článků. Využité texty většinou pochází z knihy Hany Konečné *Čtení o Národním divadle*, jejich kompletní výčet je uveden v příloze č. 4.

Obsah – dílčí aktivity:

<i>Čas (jak dlouho aktivita trvá)</i>	<i>Aktivita (popis aktivity)</i>	<i>Popis aktivity</i>	<i>Cíl aktivity</i>
5 min	Úvod	Studenti se seznámí s lektorem a průběhem programu.	Studenti se dozví, co mohou v průběhu programu očekávat.
5 min	Asociační hra	Studenti tvoří asociace na termíny: diváci, úspěch a divadlo.	Studenti proniknou do kontextu programu.
10 min	Brainstorming ve skupinách	Studenti ve čtyřech skupinách odpovídají na následující otázky (otázky se týkají současnosti): Co potřebuje divadlo? Co potřebují diváci? Co divadlu hrozí? Co chtějí diváci?	Studenti si vytvoří vlastní představu o působení ND.
5 min	Seznámení s historickým pramenem	Každý student se seznámí s vlastním textem (citátem z dobového tisku).	Studenti se seznámí s historickým pramenem.
20 min	Porozumění pramenu	Hlasování – lektor pokládá otázky s odpovědí ano/ne týkající se textu, pokud je odpověď studentů ano, zvedají ruku. Neznámá slova – v kruhu mají studenti možnost zjistit význam neznámých slov v textu.	Studenti rozumí významu sdělení textu.

		Ve skupinách po cca 5 členech studenti sdílí své texty a objasňují si jejich obsah.	
10 min	Vytvoření skupin	Studenti nalézají spolužáky, jejichž text se týká stejné nebo podobné události (např. otevření ND, požár atd.) a událost pojmenují.	Studenti pochopí, které zásadní události ND v historii prožívalo.
10 min	Sestavení časové osy	Studenti ve vytvořených skupinách seřadí texty podle časové návaznosti.	Studenti ve skupinové práci naleznou návaznost jednotlivých pramenů.
15 min	Dramatický přednes	Studenti postupně přednesou citát z historického pramene.	Studenti interpretují historický pramen do dramatického přednesu.
10 min	Brainstorming ve skupinách II.	Diskuse: studenti se vrací do původní čtyř skupin, ve kterých zpracovávají opět stejné otázky pouze s orientací na minulost.	Studenti si zopakují úspěchy a pády ND, které poznali skrze historické texty.
5 min	Reflexe – růže	Studenti vybírají jeden pozitivní zážitek z programu – růže.	Studenti reflektují zážitek z edukačního programu.

5.4 Realizace edukačního programu

Edukační program byl pilotován 26.3.2024 se třídou, která absolvovala i edukační program *Cestou do Národního*. Vzhledem k tomu, že realizace tohoto programu nebyla od počátku naší spolupráce s ND+ plánovaná, a v těchto dnech v ND probíhal *nadNárodní týden divadla*, jehož program zaplňoval veškeré kapacity divadla i edukačního oddělení, pilotní verze programu probíhala v partnerské škole. S vyučující jsme termín programu domluvily po ukončení programu *Cestou do Národního* a také jsem dopředu žádala o zajištění dostatečného prostoru pro volný pohyb studentů. Program se odehrával od 10:50 do 12:15 a účastnilo se jej 29 studentů. Vyučující byla programu sice přítomná, ale aktivně se jej neúčastnila. I přesto jsem cítila její velkou podporu a možnost se na ni obrátit v případě problémů. V rámci úvodní organizace jsme se se studenty domluvili, že budeme pracovat bez přestávky, ale mohou si v průběhu programu odskočit na WC nebo rychlou svačinu. Pokud by se program v budoucnu odehrával v prostorách Národního divadla, museli bychom organizaci programu upravit a případně umožnit krátkou pauzu. Po pilotní realizaci se domnívám, že v případě konání programu v divadle, by jeho délka včetně přestávky mohla být maximálně 120 min.

Po úvodní asociační aktivitě, která probíhala ve velkém kruhu, jsem studenty rozpočítáním rozdělila do čtyř skupin. Každá skupina obdržela papír velikosti A3 s nadepsanou otázkou, viz dílčí aktivity výše. Na tyto otázky skupiny vymýšlely co nejvíce odpovědi během časového limitu cca 3 min. Poté se skupiny u papírů vyměnily a každá z nich zakroužkovala tři nejdůležitější pojmy podle vlastního uvážení, které následně sdílela se zbytkem třídy. Studentům jsem následně rozdala historické texty s instrukcí přečíst si je a pokusit se jim porozumět. Po krátké pauze na čtení textů jsem studentům pokládala otázky formou tvrzení týkající se textu, pokud jejich odpověď zněla ano, zvedli ruku.

Tvrzení lektora pro hlasování:

- Sdělení je pozitivní.
- Sdělení je negativní.
- Autor hovoří o minulosti.
- Autor hovoří o současnosti.
- Autor hovoří o budoucnosti.
- Autor je novinář.
- Autor je divadelník.
- Autor je divák.

Po hlasování měli studenti možnost prodiskutovat neznámá slova z textu – vždy jsem se snažila, aby na otázky odpovídala třída ale v některých případech, kdy studenti evidentně tápali, jsem se vysvětlování ujala. Následně jsem rozpočítala nové skupiny s pěti členy, ve kterých studenti sdíleli své texty a snažili se společně odhalit jejich význam nebo historický kontext události. Studenti poté tvořili nové skupiny právě na základě podobných klíčových událostí. Tyto aktivity jsem korigovala, aby nedošlo k nedorozumění. V nových skupinách měli studenti za úkol vytvořit časovou osu, kde se momentálně nacházely jen čtyři záchytné body (otevření ND v roce 1881, požár ND, otevření ND v roce 1883, Mezinárodní výstava ve Vídni v roce 1892) tak, aby na sebe jednotlivé texty logicky navazovaly.

Před dramatickým přednesem jsem studentům nastínila situaci, kdy stojí na jevišti ND a text slavnostně přednášejí. Přestože v průběhu přednesů nebylo na první pohled patrné, že by se studenti do takové situace příliš vžili, většina z nich hovořila alespoň z poloviny hlasitěji a srozumitelněji než po celou dobu programu. Po přednesech se studenti vrátili do původních čtyř skupin, ve kterých probíhal první brainstorming, avšak tentokrát jsem archy rozdala tak, aby každá skupina pracovala s jinou otázkou než v úvodu. Otázky zůstaly stejné pouze s dodatkem, že cílíme na prvních 10 let fungování Národního divadla. Opět se po krátkém časovém limitu skupiny vyměnily a vybíraly tři podle nich nejdůležitější pojmy. Po skupinové práci následovalo společné ukončení – každý ze studentů předal pomyslnou růži jako pochvalu někomu ze skupiny za jeho výkon v průběhu programu.

5.5 Evaluace a další využití programu

Evaluace programu opět probíhala formou online dotazníků vytvořených v Google prostředí, tentokrát ale byly studentům pokládány uzavřené otázky. Studenti měli vždy na výběr z pěti bodů na škále odpovědí nebo známkovali jako ve škole.

Otázka č. 1: Náročnost programu byla: příliš jednoduchá x příliš náročná

Otázka č. 2: Obsah programu mě zajímal: vůbec x hodně

Otázka č. 3: Jednotlivé aktivity v programu mě bavily (známkování jako ve škole)

- Tvorba asociací
- Práce s textem
- Práce ve skupinách
- Přednes

Otázka č. 4: Ohodnot' prosím text, se kterým jsi pracoval (známkování jako ve škole)

- Délka textu
- Obsah textu
- Srozumitelnost textu

Na první otázku 60 % studentů na pěti bodové škále odpovědělo stupněm 3, sedm studentů program považovalo za jednodušší a označili stupeň 2 a čtyři studenti zvolili stupeň 4, tedy náročnější úroveň. Takový výsledek hodnocení první otázky lze považovat za téměř ideální, jelikož některé aktivity byly pro studenty náročnější, ale v celku program třídy nečinil velké potíže. Ve druhé otázce mě zajímalo, do jaké míry studenty zajímá téma divadla případně jeho historie. Na tuto otázku jeden student odpověděl variantou 1 (vůbec) a na stupně 2, 3 a 4 připadlo shodně devět odpovědí. Z těchto výsledků usuzuji, že deset studentů, tedy ti, kteří volili varianty 1 a 2 pro program nebyli příliš zaujatí ani motivovaní, třetina třídy zastávala neutrální postoj a třetinu téma programu alespoň z větší části zaujalo. Jelikož se jedná o gymnazijní třídu bez odborného zaměření, je i takový výsledek poměrně uspokojivý.

Ve třetí otázce při známkování jednotlivých aktivit studenti nejlépe hodnotili tvorbu asociací (čtrnáct studentů zvolilo známku 1 a pět studentů známku 2). Téměř shodné hodnocení získaly aktivity ve skupinách a dramatický přednes (sedmnáct studentů zvolilo známku 1 nebo 2). Nejnižší hodnocení získala aktivita práce s historickým textem, kterou pouze pět studentů hodnotilo známkou 1 a devět známkou 2. Znamky 4 a 5 udělilo u všech aktivit sedm studentů, s výjimkou práce ve skupinách, kde toto hodnocení udělilo pouze pět studentů. V poslední otázce studenti hodnotili délku, srozumitelnost a obsah historického textu, se kterým pracovali. Přestože tato aktivita v předcházející otázce získala nejnižší hodnocení, pouze čtyři studenti ohodnotili všechny tři složky známkami 4 nebo 5. Devatenáct studentů hodnotilo délku textu známkami 1 nebo 2, srozumitelnost textu těmito známkami ohodnotilo osmnáct studentů, obsah textu už takto kladně hodnotilo pouze třináct studentů a jedenáct zvolilo známku 3.

Výsledky dotazníku se relativně shodují s výsledky dotazníku k edukačnímu programu *Cestou do Národního*. Ve slovní zpětné vazbě studenti opět kvitovali práci ve skupinách i úzkou spoluprací ve dvojicích při práci s textem. Po celou dobu programu byla naprostá většina studentů aktivních, z mého pohledu se snažili získávat co nejvíce informací o neznámých tématech a nebáli se dát najevo nepochopení zadání. Zvláště při přechodu k aktivitám jsem toto ocenila, jelikož po zahájení aktivity všichni věděli, co je jejich úkolem.

Obzvlášť mě potěšila zpětná vazba studentky, která se prvního programu neúčastnila a přesto se dokázala skvěle zapojit a program pro ni byl příjemný.

Tento program byl pro studenty tercie poměrně náročný, zejména co se týče předpokládaných znalostí a schopnosti práce s textem. Při práci s historickým pramenem měli studenti potíže jednak s podobou češtiny ale i s pojmy jako „mladočeši a staročeši“, „opereta“ nebo s významem spojení „rozhodující kruhy v divadle našem“, což jim komplikovalo porozumění textu, se kterým sami přes 20 minut pracovali, natož textu, který pouze slyšeli z úst spolužáka. Po zpětné vazbě studentů bych tento program doporučila pro věkovou kategorii, a v tomto případě by bylo na místě další pilotování programu a získání podrobné zpětné vazby i od této starší skupiny. V případě nabízení programu věkové skupině 14-15 let by bylo nutné program více přizpůsobit jejím potřebám. Do budoucna bych pro tvorbu časové osy doporučila využití balícího papíru, kam by studenti mohli jednotlivé události sami zaznamenávat a jejich návaznost by tak pro ně mohla být logičtější.

Přínosem pro edukační program bude využití kopií dobového tisku, tak aby studenti s historickým pramenem pracovali nejen obsahově ale uvědomovali si jeho původ i po vizuální stránce. Zároveň tento program velmi pozitivně ovlivní, pokud se bude konat v ND, kde studenti budou moci opravdu zažít pocit vystupování na jevišti Národního divadla. Interiéry ND umožňují rozčlenění programu do vícero prostor, např. velké prostory foyer pro tvorbu asociací a skupinovou práci a komorní Zemský salónek pro individuální práci s textem. V rámci úpravy tohoto edukačního programu pro prostory ND bych také navrhla program více postavit na dramatické hře na „první čtenou“. Studenti v rolích herců by v průběhu aktivit procházeli procesem první čtené zkoušky, učili se neznámá slova, seznamovali se s kontextem textu, hledali souvislosti a návaznosti jednotlivých textů, a tímto procesem by je prováděl lektor v roli dramaturga. Takto postavenému programu by prospělo komornější prostředí salónku pro přípravu s následným kontrastem prostoru divadelního jeviště pro přednes.

Závěr

Cílem diplomové práce byla tvorba edukačního programu zaměřeného na historii českého divadla v Praze v období 18. a 19. století. Právě rozsáhlé časové období vedlo k rozhodnutí navrhnout dva edukační programy, *Cestou do Národního* a *Národní hlásí vyprodáno!*, které na sebe přímo navazují a předpokládají účast studentů na obou částech. Teoretická část práce se zaměřuje na inspirativní příklady interpretace kulturního dědictví, kterými jsou oba programy inspirovány. Dále se teoretická část práce věnuje dosavadní edukační činnosti ND, která je velmi rozsáhlá. V průběhu zpracování práce jsem v Národním divadle navštívila jak edukační programy, které se věnují historii ND, tak i některé další doprovodné aktivity ND+, např. *Dance On*. Historický exkurz práce představuje vývoj českého divadla v letech 1739-1892 na pražské scéně a orientuje se převážně na ty divadelní budovy, které během programu studentům představujeme. Tato část práce pro mě byla velkou výzvou, jelikož bylo třeba teoreticky na základě odborné literatury zpracovat rozsáhlé časové období dějin českého divadla a současně přemýšlet nad způsobem, jak posléze interpretovaný příběh neutápět v množství informací.

Náplň programů jsem konzultovala s lektorkou ND+, tak aby program vyhovoval potřebám lektorek a zároveň využil možnosti edukačního oddělení ND. Během konzultací a plánování programu *Cestou do Národního* jsme se s divadelní lektorkou shodly, že není potřeba upínat se k dramatickým aktivitám, které mimo jiné vyžadují bezpečný prostor pro studenty. Toto bychom studentům na ulici nemohly zaručit a nechtěly jsme skupinu vystavovat stresu při dramatických hrách s rušivými faktory jako kolemjdoucí nebo doprava. Proto je tento program dramatickou výchovou spíše inspirován v principu získávání zážitků. Skrze poslech, obrazový i textový materiál, a především skrze osobní kontakt se zmiňovanými místy a budovami studenty provázíme příběhem ideje Národního divadla. Naopak program *Národní hlásí vyprodáno!* se odehrává v uzavřeném prostoru a s lektorem, kterého již studenti znají a je tedy možné dramatickou hru a situace rozvinout do větší hloubky.

Díky partnerské škole činohry ND se podařilo zrealizovat pilotování obou těchto programů, byť vzhledem k časové tísní druhý z programů neprobíhal v divadle ale v partnerské škole. Oba navržené programy byly pilotovány se studenty tercie z gymnázia J. S. Machara a přestože tito studenti byli mladší než zamýšlená cílová skupina, programy probíhaly hladce a setkaly se vesměs s pozitivní odezvou. Pro další využití programu *Cestou*

do Národního je potřeba zajistit několik technických úprav, tak aby program mohl probíhat nezávisle na možnostech studentů využít internetové připojení apod. Náplň programu *Národní hlásí vyprodáno!* je třeba pro tuto věkovou skupinu více uzpůsobit, případně jej cílit na navrhovanou skupinu studentů starších 16 let. Tento program byl pilotovaný v partnerské škole, což je stav, který v běžném provozu není reálný a v případě dalšího využití by měl program ideálně probíhat na jevišti ND. Na základě zpětné vazby od vyučujících i studentů, by programy v budoucnu mohly obohatit nabídku edukačního oddělení ND+ o nová témata a způsoby lektorské práce.

Bibliografie

- BARTOŠ, Jaroslav. *Dějiny českého divadla: národní obrození*. Praha, 1969.
- BENEŠOVÁ, Zdena; FLÍDROVÁ, Dana a SOUČKOVÁ, Taťána. *Stavovské divadlo: historie a současnost*. Praha: Národní divadlo, 2000. ISBN 80-902183-7-7.
- BUDÍNSKÁ, Hana. *Hry pro šest smyslů: kartotéka pro loutkáře i neloutkáře, kteří si umějí hrát s dětmi*. 11. vydání. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2020. ISBN 978-80-7068-350-7.
- CÍSAŘ, Jan. *Přehled dějin českého divadla*, 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění, 2006. ISBN 80-7331-072-4.
- CÍSAŘ, Jan. *Česká divadelní tradice: mýtus, nebo živá skutečnost?* Praha: Akademie múzických umění; KANT, 2011. ISBN 978-80-7437-051-9.
- ČINČERA, Jan. *Práce s hrou – pro profesionály*, Praha, 2007. ISBN 978-80-2476-189-3.
- ČERNÝ, František. *Divadlo v Kotcích*, Praha, 1992.
- HUDEC, Petr. *Postupme si dále! 2. Mnoho podob interpretace. Metodika inovativních přístupů k prezentaci a interpretaci historických interiérů a exteriérů*. Praha: Národní památkový ústav, 2022. ISBN 978-80-7480-170-9.
- HAVLŮJOVÁ, Hana; CHARVÁTOVÁ, Kateřina a INDROVÁ, Martina. *Památky nás baví 2. Předáváme péči o kulturní dědictví žákům 2. stupně základních škol a středoškolákům*. Praha: Národní památkový ústav, 2015. ISBN 978-80-905631-7-9.
- HRNEČKOVÁ, Anna. Divadelní lektorství, In *Tvořivá dramatika*, roč. XXXIII (2022), č. 97, s. 1-3. ISSN 1211-8001.
- HRNEČKOVÁ, Anna; MACKOVÁ, Radka; STRMISKOVÁ, Tereza. *Divadelní lektor: Inspirace pro práci s publikem*. Praha, 2021. ISSN 1211-8001.
- KONEČNÁ, Hana a kol. *Čtení o Národním divadle*, Praha, 1984.
- MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. 13. vydání. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2015. ISBN 978-80-7068-298-2.

MAKOVSKÁ, Jana. *České profesionální divadlo: období od osmdesátých let 18. století do počátku šedesátých let 19. století: určeno pro posluchače fakulty divadelní*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.

OHNHEISEROVÁ, Adéla. Divadelní lektorství ve Velké Británii, In *Tvořivá dramatika*, roč. XXXIV (2023), č. 99, s. 22-26. ISSN 1211-8001.

RAJCHLOVÁ, Alžběta. Cesta do obrazu pomocí metod dramatické výchovy, In *Tvořivá dramatika*, roč. XXXIII (2022), č. 96, s. 14-25. ISSN 1211-8001.

ŠTĚPÁN, Václav a TRÁVNÍČKOVÁ, Markéta. *Prozatímní divadlo I.*, Praha, 2006.

ŠTĚPÁN, Václav a TRÁVNÍČKOVÁ, Markéta. *Stavovské divadlo 1824-1862*. Praha, 2022.

VACHKOVÁ, Iva. Hra v roli ve vyučování dějepisu, In *Tvořivá dramatika*, roč. XXIX (2018), č. 85, s. 1-18. ISSN 1211-8001.

VÁCLAVOVÁ, Denisa a ŽÍŽKA, Tomáš, DVOŘÁK, Jan (ed.). *Site specific*. Panorama českého alternativního divadla. Praha: Pražská scéna, 2008. ISBN 978-80-86102-44-3.

VÁGNEROVÁ, Hana a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie, dětství a dospívání*, Praha: Karolinu, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.

VLČKOVÁ, Olga. *Divadlo a divadelní scény. Zmizelá Praha*. Praha: Paseka, 2014. ISBN 978-80-7432-564-9.

VONDRÁČEK, Jan. *Dějiny českého divadla*. Knihovna divadelní tvorby. Praha: Orbis, 1957.

WARD, Winifred. *Playmaking with Children from Kindergarten to High School*. New York: Prentice-Hall, 1957. ISBN 978-01-368388-8-3.

Elektronické zdroje

Adventure Lab. [Online]. 2024. [Přístup získán 06.01.2024]. Dostupné z: <https://www.geocaching.com/sites/adventure-lab/>.

Atlas Prahy. [Online]. 2024. [Přístup získán 05.03.2024]. Dostupné z: <https://app.iprpraha.cz/apl/app/atlas-prahy/>.

Genial.ly. [Online]. 2024. [Přístup získán 06.01.2024]. Dostupné z: <https://genial.ly/>.

Geocaching. [Online]. 2024. [Přístup získán 26.12.2023]. Dostupné z: <https://www.geocaching.com/play>.

GRECMANOVÁ, Helena, Aktivizační metody v muzejní pedagogice, In. *Škola muzejní pedagogiky 4*. [Online]. 2007. [cit. 20.01.2024]. Dostupné z: http://old.kvv.upol.cz/PROJEKTY/kvalit_inovace_muzeoped_modul/dokumenty/studijni_materialy/Skola_muzejni_pedagogiky_4.pdf.

HALTMAR, J., *Loxper*. [Online]. 2023. [Přístup získán 26.12.2023]. Dostupné z: <https://www.loxper.com/trasy-loxper>.

JAKUBCOVÁ, L., FULKOVÁ, M., SEHNALÍKOVÁ, V., *Metodika II. Metodika realizace vzdělávacího galerijního/muzejního programu (pro základní vzdělávání)*. [Online]. 2013. [Přístup získán 28.12.2023]. Dostupné z: <https://kvv.pedf.cuni.cz/KVV2-102.html>.

LUTONSKÝ, M., *Geocaching: hra pro mozek, nohy a vaši GPS*. [Online]. 2008. [Přístup získán 26.12.2023]. Dostupné z: <https://mobilmania.zive.cz/bleskovky/geocaching-hra-pro-mozek-nohy-a-vasi-gps/sc-266-a-1312930/default.aspx>.

MOUTVIC, M., *Areál Národního divadla in Documenta pragensia III*. [Online]. 1983. [Přístup získán 08.01.2024]. Praha: Archiv hl. m. Prahy, s. 69-76. Dostupné z: http://www.ahmp.cz/docs/dp/03_DP%20III.pdf.

Národní divadlo. [Online]. 2024. [Přístup získán 04.01.2024]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/doprovodne-programy-nd-plus>.

NICHOLSON, S., *Peeking behind the locked door: A survey of escape room facilities*. [Online]. 2015. [Přístup získán 16.01.2024]. Dostupné z: <https://scottnicholson.com/pubs/erfacwhite.pdf>.

PURKERT, J. *Divadlo v Kotcích*. [Online]. 2024. [Přístup získán 10.01.2024]. Dostupné z: <https://www.theatre-architecture.eu/cs/internetove-muzeum/?theatreId=970>.

Rámcový vzdělávací obsah pro gymnázia, [Online]. 2022. [Přístup získán 15.01.2024]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>.

SEMERÁDOVÁ, K., *Úniková, šifrovací hra ve vyučování – vytvoření, aplikace a kvalitativní výzkum*. [Online]. 2021. [Přístup získán 26.01.2024]. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ut9d0w/>.

VESELÝ, J., *843.schůzka: Výpomocný ústav v době přechodné*. [Online]. 2022. [Přístup získán 14.01.2024]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/843-schuzka-vypomocny-ustav-v-dobe-prechodne-7941247>.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Rozdělení skupin program *Cestou do Národního*

Příloha č. 2 Online hra (přehled snímků)

Příloha č. 3 Text audioguide

Příloha č. 4 Historické texty pro program *Národní hlásí vyprodáno!*

Příloha č. 5 Didaktické pomůcky a prostředky

Příloha č. 6 Fotografie z realizace programu 19.03.2024

Příloha č. 7 Evaluační dotazník programu 19.03.2024

Příloha č. 8 Fotografie z realizace programu 26.03.2024

Příloha č. 9 Evaluační dotazník programu 26.03.2024

Příloha č. 1 Rozdělení skupin

1. Hamlet, Romeo a Julie, Macbeth, Othello, Zkrocení zlé ženy
2. Libuše, Prodaná nevěsta, Dalibor, Braniboři v Čechách, Hubička
3. Josef Kajetán Tyl, Josef Jirí Kolár, Václav Thám, Václav Kliment Klicpera, Jan Nepomuk Štěpánek
4. Friedrich Schiller, Johann Wolfgang von Goethe, William Shakespeare, Carlo Goldoni, Molière
5. Marie Terezie, Josef II., Leopold II., František I., František Josef I.
6. Češi, Slováci, Němci, Maďaři, Poláci

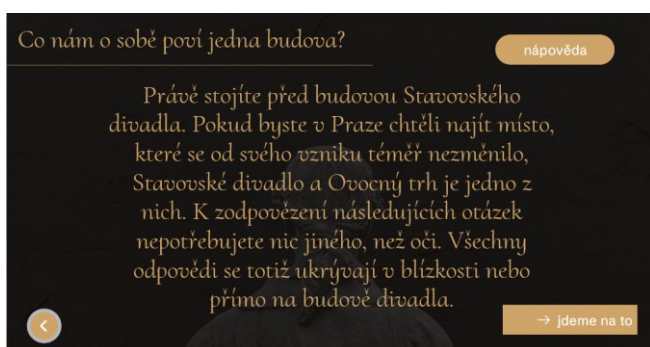
Příloha č. 2 Online hra (přehled snímků)

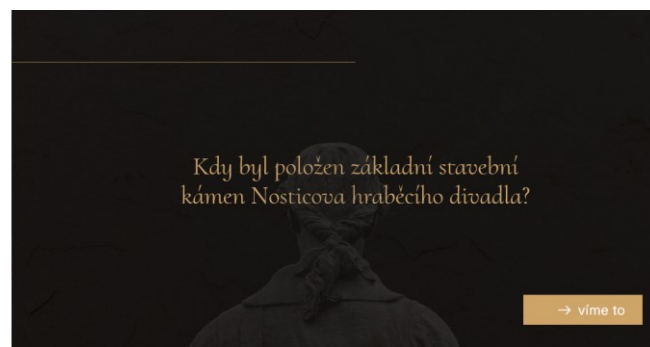
Obrázek č. 8 (úvodní snímek)

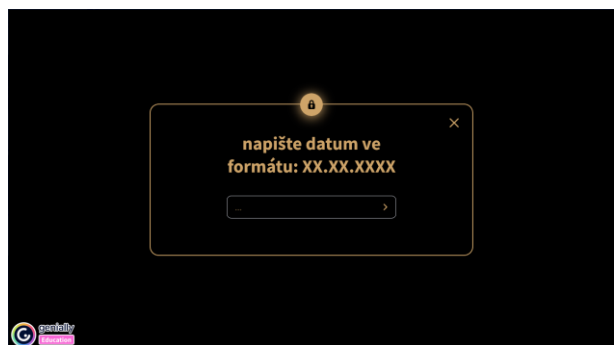
Obrázek č. 9 (1. kapitola audioguide)

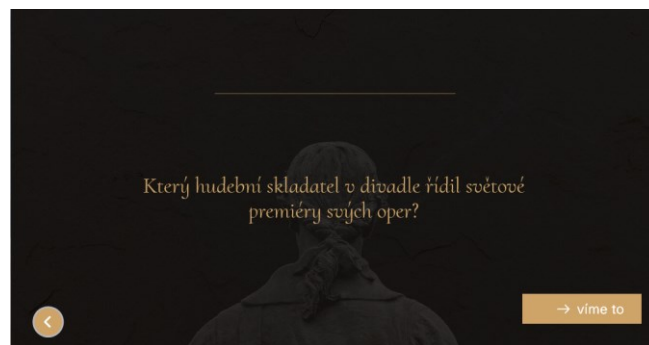
Obrázek č. 10 (úvod u Stav. divadla)

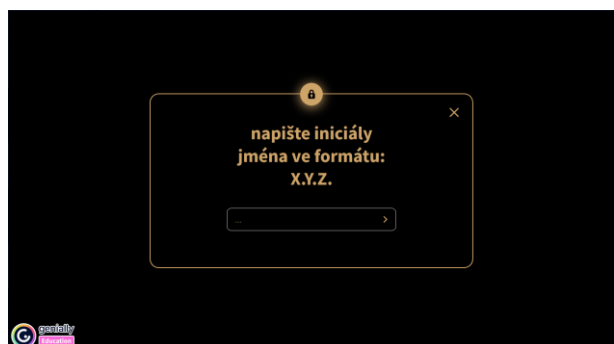
Obrázek č. 11 (úkol u Stav. divadla)

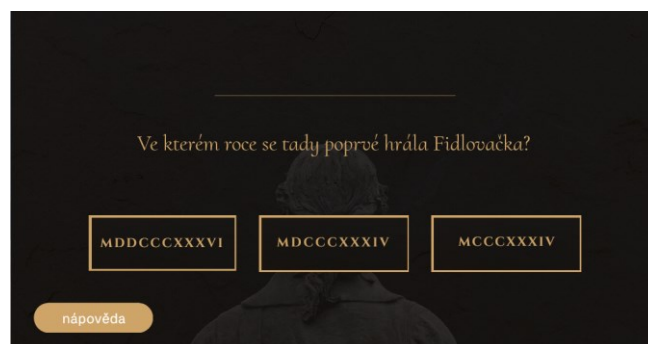
Obrázek č. 12 (heslo: 07.07.1781)

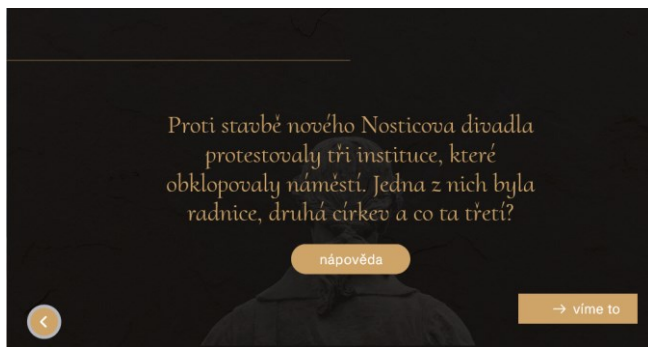
Obrázek č. 13 (úkol u Stav. divadla)

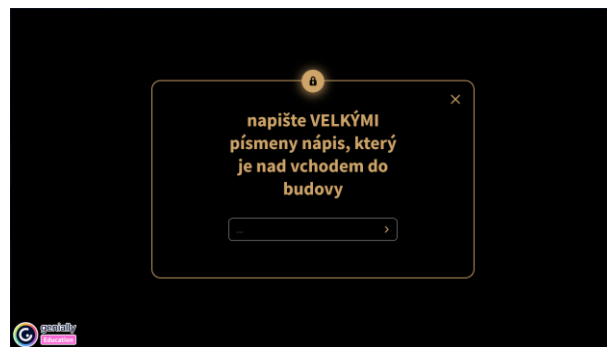
Obrázek č. 14 (heslo: W.A.M.)

Obrázek č. 15 (výběr z možnosti)

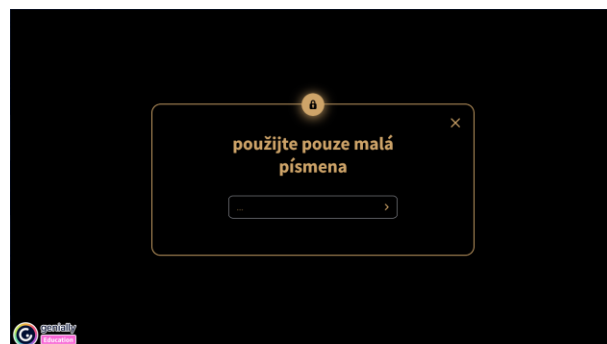
Obrázek č. 16 (úkol u Stav. divadla)

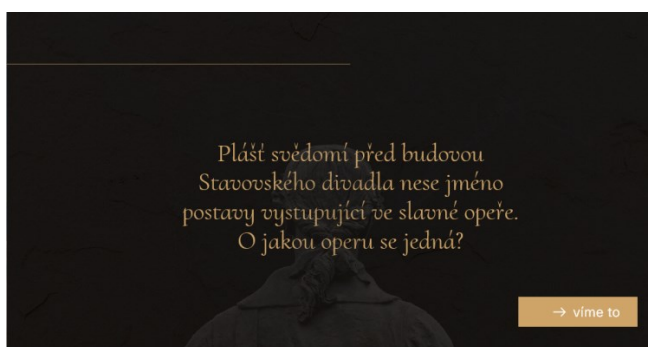
Obrázek č. 17 (heslo: UNVERSITAS CAROLINA)

Obrázek č. 18 (úkol u Stav. divadla)

Obrázek č. 19 (heslo: patriae et musis)

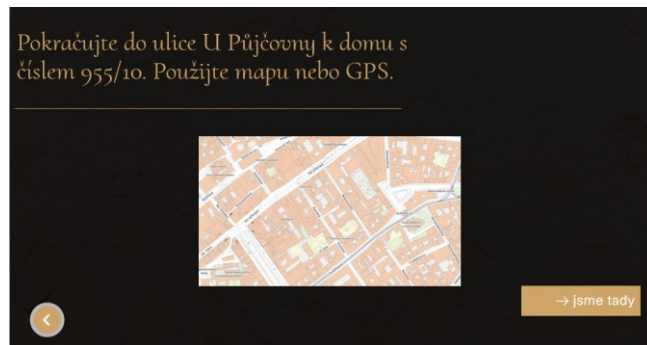
Obrázek č. 20 (úkol u Stav. divadla)

Obrázek č. 21 (heslo: Don Giovanni)

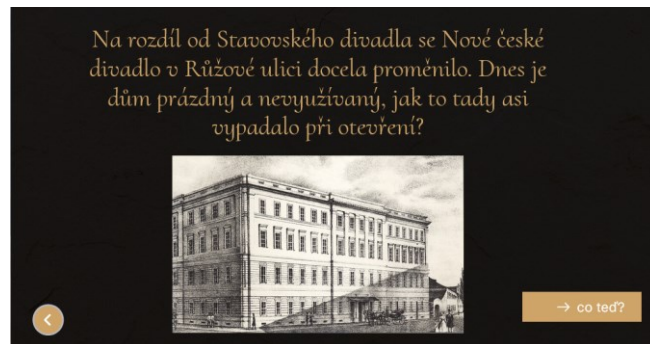
Obrázek č. 22 (Stav. divadlo 18. stol.)

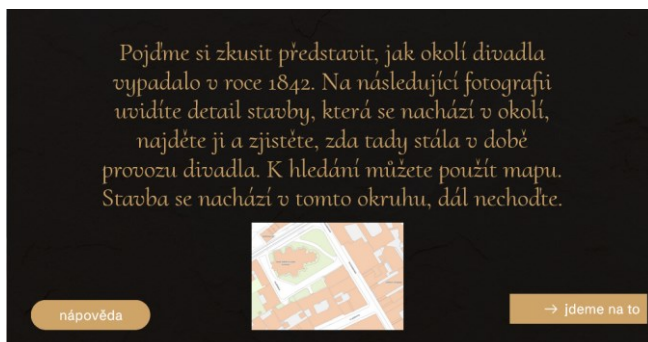
Obrázek č. 23 (instrukce k přesunu, mapa)

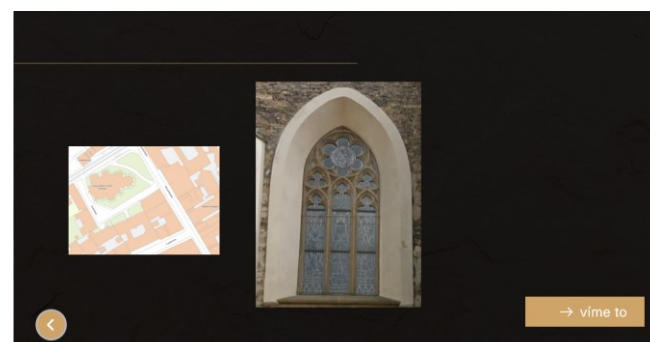
Obrázek č. 24 (2. kapitola)

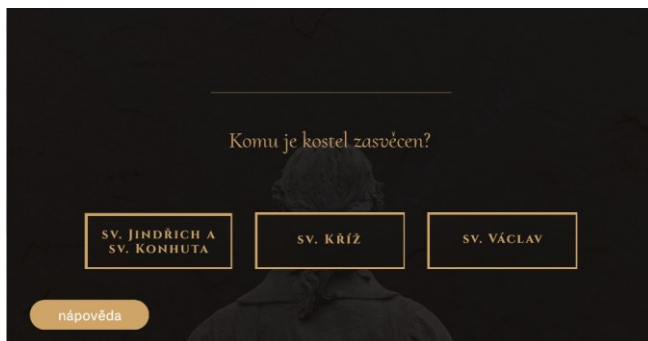
Obrázek č. 25 (úvod u Nového č. divadla)

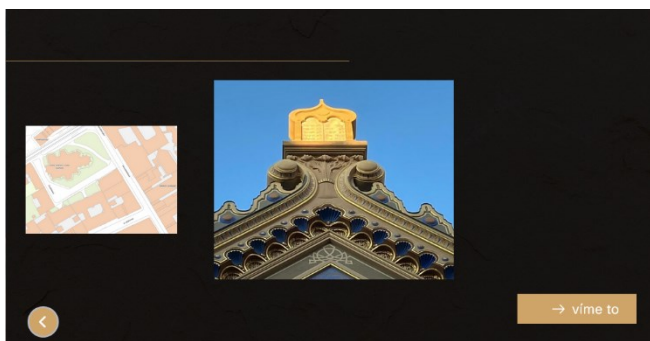
Obrázek č. 26 (zadání úkolu)

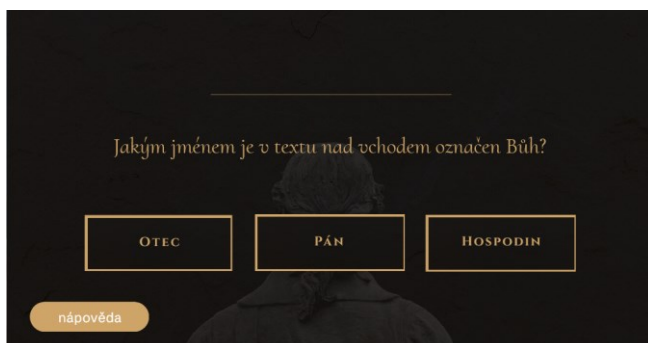
Obrázek č. 27 (detail kostela sv. Jindřicha)

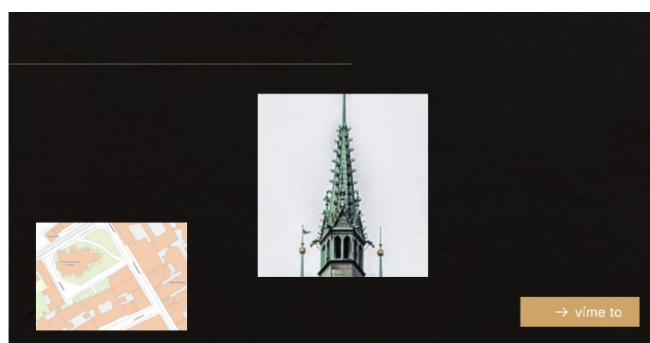
Obrázek č. 28 (otázka o kostele)

Obrázek č. 29 (detail Jeruzalémské synagogy)

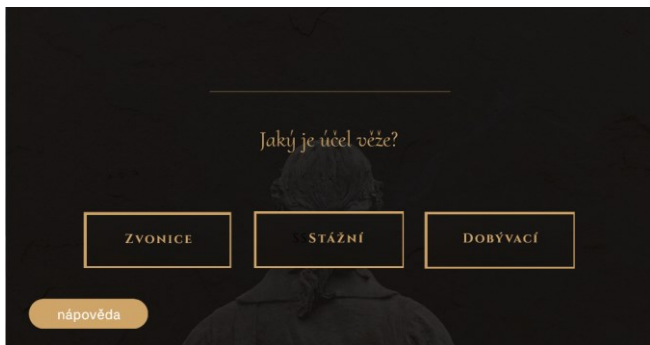

Obrázek č. 30 (otázka o synagoze)

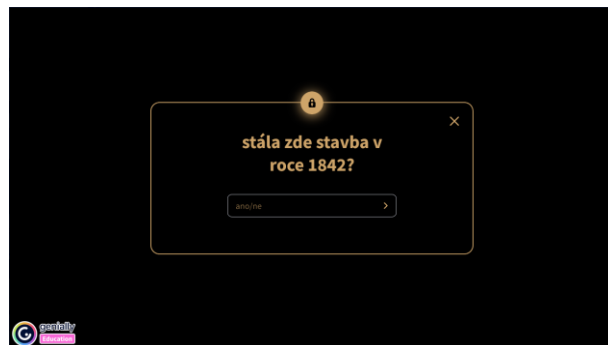

Obrázek č. 31 (detail Jindřišské věže)

Obrázek č. 32 (otázka o věži)

Obrázek č. 33 (otázka u každé stavby)

Obrázek č. 34 (instrukce k přesunu, mapa)

Obrázek č. 35 (3. kapitola audioguide)

Obrázek č. 36 (Prozatímní divadlo)

Obrázek č. 37 (závěr)

Příloha č. 3 Text audioguide

NAHRÁVKA 1

Být Čechem, který nehovoří německy v 18. století znamená, být členem velmi malé skupiny lidí. Ty právě teď stojíš na Uhelném trhu, co se tady asi prodávalo? Schválně, zavři oči a představ si přímo před sebou vchod do dvoupatrové tržnice. Prodejci ze svých stánků nabízejí vejčička, drůbež, máslo a sýry. Zaposlouchej se do okolních zvuků a hlasů. Slyšet češtinu tady v centru Prahy, je docela oříšek vid'?' Německy se mluví ve školách, na úřadech, v divadle, a i na ulici. Za národní jazyk pro všechny Čechy, Slováky, Němce, Poláky, Maďary, Slovinci, Srby i Rumuny, kteří jsou součástí Habsburské monarchie, je uznávána němčina. Otevři oči a vydej se uličkou V Kotcích. Právě tady stávala tržnice, jejíž část se v roce 1739 proměnila na první kamenné veřejné divadlo v Praze s názvem v Kotcích. Hráli se tady hlavně italské opery a německé komedie. Ředitel divadla se dokonce rozhodl zkusit nabídnout i činohru v češtině. Vybrala se hra Kníže Honzík, která se přeložila do češtiny a němečtí herci se ji pokusili nazkoušet, jak nejlépe dovedli. Velký úspěch se ale nekonal, samozřejmě částečně to zavinil nekvalitní překlad ale hlavně to, že Češi na činohru prostě nebyli zvyklí. A nejen Češi, na činohru v němčině od Shakespeara nebo Goetha se už ani Německému publiku podruhé přijít nechtělo. I tak ale Divadlo v Kotcích hrálo s přestávkami téměř 40 let. Dnes na jeho místě stojí budova České spořitelny a věže kostela sv. Havla, které se kdysi tyčily nad tržnicí v Kotcích, zakrývají dvě přidaná patra. Teď už ale míříme k místu, které se na rozdíl od Kotců od konce 18. století téměř nezměnilo. Před námi stojí monumentální stavba Stavovského divadla, jednoho z nejstarších divadel v Evropě. Divadlo, které tehdy neslo název Nosticovo hraběcí divadlo vybuodoval hrabě Nostic s česko-německým původem, aby zde lidé, podle jeho slov, mohli sdílet dramatické umění ve svém společném mateřském jazyce, němčině. A protože byl hrabě Nostic nejen bohatý ale i velmi vlivný pán, získal povolení na stavbu divadla uprostřed náměstí, kde se pravidelně konaly trhy, také zde stála Univerzita Karlova i obytné domy, moc změn tady neproběhlo že? A přestože bylo nové Nosticovo divadlo o dvě patra nižší, než je dnes to naše Stavovské, jeho umístění doprostřed už tak plného náměstí komplikovalo dopravu. Kromě povolení na vybudování divadla na naprosto nevhodném místě, se hrabě Nostic domohl i toho, aby jeho divadlo bylo jediné divadlo v Praze, které nebude mít konkurenci. A tak ředitel Divadla v Kotcích v roce 1783 obdržel císařský dekret, který „pro nebezpečí ohně a z mnohého jiného ohledu,“ ukončoval činnost divadla a téměř všechno vybavení od kostýmů a kulis po technické vybavení se postupně přesunulo do nového Nosticova hraběcího divadla.

NAHRÁVKA 2

Všimli jste si, že jste za 10 minut chůze změnili město? Před chvílí jste stáli na náměstí na Starém městě a sotva jste přešli ulici Na Příkopěch, ocitli jste rázem na Novém městě pražském. Možná se vám to dnes zdá jako nepodstatný detail, ale v 18. století by vám takhle cesta zabrala daleko více času.

Naposledy jste stáli u Stavovského divadla, v jehož hereckém souboru bylo několik českých herců a divadlo mohlo inscenovat i pár do češtiny přeložených her. Činohra, která závisí na jazyku, se postupně stala tvůrcem národní identity a divadlo se dostalo do středu otázky nejen vzdělání ale i vlastenectví. O české hry začalo mít obecnstvo poměrně velký zájem a herecký soubor, ve kterém už působil Václav Thám, se po odchodu z Nosticova divadla rozhodl k vybudování českého Vlasteneckého divadla s česko-německým souborem. Ano, mám na mysli divadlo Boudy. Ale u něj teď nestojíte.

Posuneme se o kousek dál v čase, do 30. let 19. století. Do doby po skončení Napoleonských válek, kdy se česká střední vrstva snažila o sjednocení české společnosti tak, že hájila práva samostatné české národnosti vedle té německé. Stavovské divadlo na Ovocném trhu prezentovalo hlavně umění v němčině a česky se tady mohlo hrát jen v neděli dopoledne. A to i přesto, že Čechů bylo v Praze skoro stejně jako Němců. Vždyť stejnými ulicemi jako my dnes, kdysi v kočáře projížděl Karel IV., v betlémské kapli o pár ulic dál kázal Jan Hus, copak se má takhle historie Čechů stát jen krátkou poznámkou pod čarou v dějinách Habsburské monarchie? Jelikož byl proječován opravdu velký zájem o česká divadelní představení ve Stavovském divadle, které neumožňovalo rozšíření, rozhodl se ředitel August Stöger česká představení přesunout do Růžové ulice, kde v roce 1841 otevřel Nové české divadlo s první ryze českou divadelní scénou. Právě u něj teď stojíte. A i když to tak možná nevypadá, je to přesně ta stavba, která tu stála i v roce otevření divadla, a není zdaleka jediná v okolí.

NAHRÁVKA 3

Nové české divadlo sice ulehčilo Stavovskému divadlu, ale kapacitu 2500 míst české publikum nebylo schopné naplnit, a tak se repertoár divadla po pár měsících stal poloněmecký. Divadlo pod tíhou nutnosti přilákat platící diváky stále snižovalo kvalitu repertoáru, a když se k tomu přidaly i útoky oficiálního tisku na produkci českých představení, Nové české divadlo v roce 1846 zavřelo nadobro.

Mimochodem, právě teď jdeme po hranici mezi Starým a Novým městem pražským. Do Starého města už se vracet nebudeme, za to se vrátíme zpět k divadlu Bouda. Možná právě teď stojíme na místě, kde se roku 1786 dřevěná stavba Vlasteneckého divadla poprvé otevřela. I přestože repertoár doplňovaly německé hry nebo němé balety, v češtině se v Boudě hrálo několikrát týdně. Počáteční velkolepý úspěch Boudy se ale neudržel dlouho, a i přes velkou snahu souboru divadlo v roce 1789 zavřelo a dřevěnou boudu nechala městská rada strhnout. Žádnou památku na ni tady bohužel nemáme, ale zkuste se podívat na budovy okolo vás a říct si, stála tady některá z nich na konci 18. století? O Boudě už dost, pokračujeme dál.

Když se český divadelní soubor po několikáté vrátil do dnešního Stavovského divadla, všichni věděli, že už to takhle dál nepůjde a že české divadlo potřebuje svoji vlastní divadelní scénu. Proto v roce 1849 založili Sbor pro zřízení českého Národního divadla, který okamžitě zahájil jednání s městskou radou o sbírkách na Národní divadlo. O rok později v Habsburské monarchii odstartoval bachovský absolutismus, který měl za cíl potlačit jakékoliv snahy o revoluci proti monarchii. Nový režim, vedle toho že opět zavedl cenzuru českých textů, se maximálně snažil znemožnit českému sboru získat potřebné finance. I přesto se ale podařilo vybrat dost peněz na zakoupení stavební parcely na Masarykově nábřeží. Tím ale sbor svůj fond vyčerpal a dalších 10 let bylo české divadlo odsouzeno k čekání na scéně Stavovského divadla.

No a tady začala debata o tom, co vlastně českému publiku hrát. Většina lidí se do divadla přicházela pobavit a odpočinout, a vyhledávali raději nenáročné komedie. Vedle toho ale mladí divadelníci chtěli české obecnost postupně vychovat k tomu, aby navštěvovalo i náročnější činoherní texty. Do češtiny byly překládány hry Shakespeara nebo Schillera, které měly diváky nadchnout pro drama velkého stylu. České divadlo v této době fungovalo vedle tisku jako médium, skrze které mohli být diváci ovlivněni ve svém politickém postoji. Proto byly od českých autorů uváděny historické a vlastenecké příběhy, které měly „burcovat“

vlasteneckou náladu v publiku. Když byl po roce 1860 zrušen absolutismus a česká kultura se opět mohla trochu nadechnout, přišel kompromis, který řešil touhu po českém divadle, a nedostatek financí na monumentální stavbu. Prozatím se postavilo menší prozatímní divadlo, kde se český soubor mohl připravit na velkou scénu. Cíl prozatímního divadla bylo během několika málo let sepsat dost českých her a zároveň vybrat finance na novou stavbu. Těch několik málo let se ale prodloužilo na celých 20 a ani tak se nepodařilo české drama dostatečně připravit na scénu Národního divadla. Českých dramatiků bylo málo a nových her, které by byly hodny velké scény Národního divadla ještě méně. Největšího úspěchu se na jevišti prozatímního divadla dočkala opera Prodaná nevěsta od Bedřicha Smetany.

Příloha č. 4 Texty pro navazující program „*Národní hlásí vyprodáno!*“

„Ve jménu národa, v Čechách a na Moravě jednotného! Požehnej Pán bůh dílu svatyně této, ve které národu českému zjevovati a před oči stavěti se má všelijaká mravní pravda i krása!“
F. Palacký.¹⁵⁴

„S doktorem Karlem Sladkovským zavedeno u policie vyšetřování pro přestupek zákona o právu shromažďovacím, jehož se prý dopustili rolníci, přivázející kámen ku stavbě Národního divadla.“ J. Arbes: *Pláč koruny české*. 1870, s. 14.¹⁵⁵

„Staročeši – mladočeši. Můžem ještě vůbec pospolu bydlet v jedné zemi? Dej Pane, abychom si zde na zemi postavili troje království české: jedno pro mladočechy, druhé pro staročechy a třetí pro Němce.“ J. Neruda: *Národní listy*, 02.05.1875.¹⁵⁶

„Na všechn způsob bude mít naše divadlo tu slávu, že jeho stavba trvala nejdýl ze všech divadel na světě. A bude-li konečně jednou dostaveno, budou dávno mrtví už i vnukové těch, kteří na divadlo přispívali.“ J. Neruda: *Národní listy*. 11.08.1878.¹⁵⁷

„Mistr Smetana, tvůrce Libuše, tvůrce české hudby, neměl sedadla, neměl vstupenky, na toho slavný výbor zapomněl. Teprve na svou interpelaci pozván byl do divadelní lóže.“ *Divadelní listy*. 1881, s. 155.¹⁵⁸

„V divadle nebylo žádné nálady, však také tam nebylo českého obecnstva.“ *Divadelní listy*. 1881, s. 156.¹⁵⁹

„Náš otec, velitel veleslavínských hasičů, ihned zalarmoval svou skupinu a tryskem ujížděli se stříkačkou do Prahy na pomoc. Přijeli k požáru jedni z prvých. Národní divadlo, láska a symbol celého národa, hořelo.“ L. Dostálová: *Herečka vzpomíná*. 1960, s. 14.¹⁶⁰

„Téhož odpoledne, kdy požár v Národním divadle vypukl, byl pohřeb bývalého vrchního hasiče pražského sboru a velký počet hasičů prokázal mu poslední poctu, doprovodiv jej k věčnému spánku.“ S. Karlínský: *Zábavné črty ze života kominického a hasičského*. 1901, s. 26.¹⁶¹

---

¹⁵⁴ H. KONEČNÁ a kol. *Čtení o Národním divadle*, s. 16.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 18

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 19.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 10.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 8.

"Otevření Národního divadla odloženo jest opětovně na dobu neurčitou. Původně odbývati se mělo dne 28. září, v den patrona českého sv. Václava, a celý národ chystal se již téměř k pouti do matičky Prahy. Jest velmi povážlivo tak libovolně pohrávati si s vůlí všeho národa." Pernštýn. 13.10.1883.¹⁶²

„Po třiceti a třech letech nadšené obětavosti, posvátné práce a horoucí tužby, blížil se den, na němž splniti se měl nejmilejší, nejpůvabnější sen národa.“ F. A. Šubert: *Národní divadlo v Praze*. 1881, s. 348.¹⁶³

„Dramatické umění české, vstupujíc do posvátných prostor Národního divadla. Ve chvíli tak veliké právem se žádati může na nás slib, že společně a všemi silami o to se přičiníme, aby Národní divadlo bylo skvělé nejen svou budovou, nýbrž zvláště pěstováním umění, pro které jest určeno.“ F. A. Šubert: *Národní divadlo v Praze*. 1881, s. 354.¹⁶⁴

„Což mohu já za to, že první otevření nebylo to pravé, jen oficiální! Má se nyní Libuše odstrčit, má, ptám se, tato opera sloužit pouze na vyplnění ostatních dnů slavnostních?“ B. Smetana J. Srbu – Debrnovu. 1883.¹⁶⁵

„K Národnímu divadlu jen namáhavě jsme se protlačili. Bylo od pestrých světél jak v jasném půldni, a ještě jsme potkávali z ulic i uliček osvětlených lidé chvátati.“ A. Beer: *Lituji, že nejsem básník*. 1970, s. 270.¹⁶⁶

„Divadlo se otevřelo tentokráte bez modly. Je hezké, ale Pražané se tam dostat nemohou, neboť skoro každý den jezdí do Prahy z různých končin Čech zvláštní vlaky. Přijedou v 6 hodin a ve 12 v noci jedou pryč.“ J. V. Sládek J. Zeyerovi. 06.12.1883.¹⁶⁷

„S tímto putováním národa k jeho národní a umělecké svatyni lze srovnati leda putování Řeků ve starověku ku hrám olymským.“ F. A. Šubert: *Dějiny Národního divadla*. 1908, s. 76.¹⁶⁸

„Ten nápis Národ sobě ve vlysu zlatého domu měl by se při operách sejmuti a nahraditi dedikací Český národ opeře vlašské a francouzské.“ Dalibor. 1884, s. 307.¹⁶⁹

---

¹⁶² Tamtéž, s. 21.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 22.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 23.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 26.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 29.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 31.

„Od otevření Národního divadla jsem byl přítomen téměř každému představení a viděl, že při kusech vážných, vlasteneckých, uměleckých bylo prázdko a při dekorativních komediích plno, k udušení. Hrát před prázdným domem znamená bankrot, Shakespeare znamená bankrot.“
Lumír. 1885.¹⁷⁰

„Dům stavěný z největších ideálů jest naplněn překřtěnými fraškami, nicotnými balety, dětskými výpravnými hrami, křiklavými dramaty a senzačními operami.“ V. V. Zelený.
25.06.1887.¹⁷¹

„Pochovali operu, a to českou a národní. Bedřich Smetana byl jejím otcem a Braniboři v Čechách byla křtěna.“ Jevišťe. 1885, s. 78.¹⁷²

„Přátelé naturalismu byli uneseni, ale obecenstvu byla hra sprostá, hrubá – kus všedního života vesnického, tak mistrně podaný jemu nevoněl.“ F. A. Šubert: Dějiny Národního divadla.
1908, s. 179.¹⁷³

„Přejeme si, aby vedle hudby vážné byla pěstována taky opereta, a netoužíme abychom byli valně častováni oním duchem hudby, jež má zajímavosti snad jen pro hudební nadšence.“
Národní listy. 08.11.1884.¹⁷⁴

„Uvedení operety odporuje nynější umělecké výši Národního divadla, na níž ono udržeti se musí, má-li plniti úkol svůj.“ F. A. Šubert: První krok v Národním divadle. 1884, s. 34.¹⁷⁵

„Koncem roku 1891 sezváni byli hudebníci čeští i němečtí k úradě o tom, kterak obeslati vídeňskou výstavu hudební a divadelní. Ředitel českého divadla se může pochlubiti operami českými, které Vídeňanům nejsou známy.“ L. Dolanský: Hudební paměti. 1949, s. 280.¹⁷⁶

„Družstvo bylo proti obeslání výstavy hudební, jak z příčiny, že byla předtím odepřena dvorní subvence divadlu, tak zejména z toho, že divadlo utrpí touto výpravou velký deficit.“
Moravské listy. 09.04.1892.¹⁷⁷

„Kde běží o čest, tam naposled je na místě otázka, co to bude stát!“ F. Křižík.¹⁷⁸

---

¹⁷⁰ J. CÍSAŘ. *Česká divadelní tradice: mýtus nebo živá skutečnost?*, s.132.

¹⁷¹ H. KONEČNÁ a kol. *Čtení o Národním divadle*, s. 42.

¹⁷² Tamtéž, s. 33.

¹⁷³ Tamtéž, s. 50.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 37.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 55.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 56.

¹⁷⁸ Tamtéž.

„Ředitel Šubert smluvil a podnikl výpravu do Vídně skoro o své újmě. Kdyby zle skončila, byl by se jistě do základů otřásl jistý trůn na Tylově náměstí. Není pochyby, že ředitel Šubert hrál vabank.“ Národní listy. 09.06.1892.¹⁷⁹

„Smetanova díla jsou povolána státi se společným majetkem všeho civilizovaného světa. Řadí se důstojně k nejkrásnějším hudebně dramatickým výtvorům všech národů a všech časů.“ H. Paumgartner: Wiener Zeitung. 07.06.1892.¹⁸⁰

„V obecenstvu vládla již absolutní důvěra k Národnímu divadlu, v umělcích sebedůvěra, všady radostná nálada – a divadlo bylo již opět dopoledne vyprodáno“ F. A. Šubert: Národní divadlo ve Vídni. 1892, s. 41.¹⁸¹

„Jen to umění má naději proniknouti cenou na trhu mezinárodním, které právě z národní půdy vykvetlo.“ Národní listy. 16.06.1892.¹⁸²

„Teprve umělecké úspěchy vídeňské musily otevřítí rozhodujícím kruhům v divadle našem oči a přinutiti je k tomu, co už dávno mělo býti.“ J. V. Sládek: Lumír. 1892, s. 228.¹⁸³

---

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 63.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 60.

¹⁸² Tamtéž, s. 65.

¹⁸³ Tamtéž, 64.

Příloha č. 5 Didaktické pomůcky a prostředky

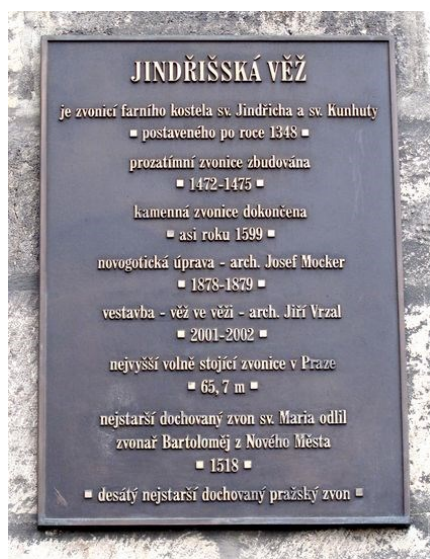
Obrázek č. 38 (pamětní deska J. K. Tyla, Stavovské divadlo)

Obrázek č. 39 (pamětní deska založení divadla, Stavovské divadlo)

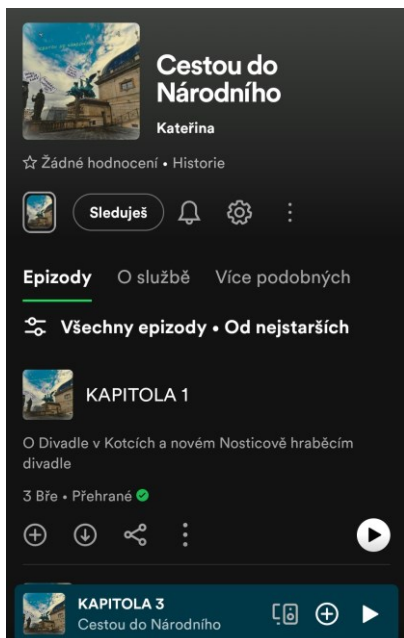
Obrázek č. 41 (pamětní deska, Jeruzalémská synagoga)

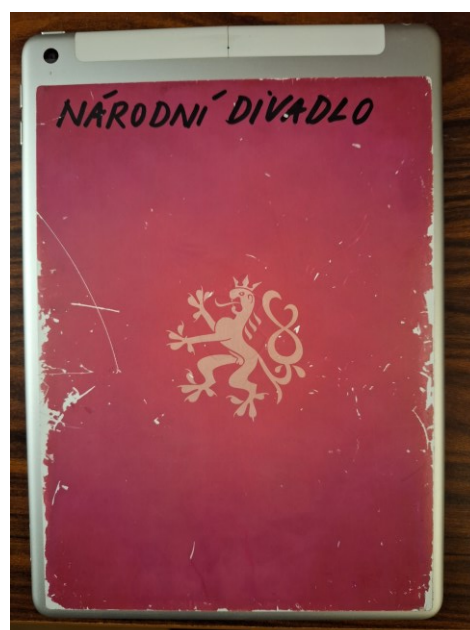
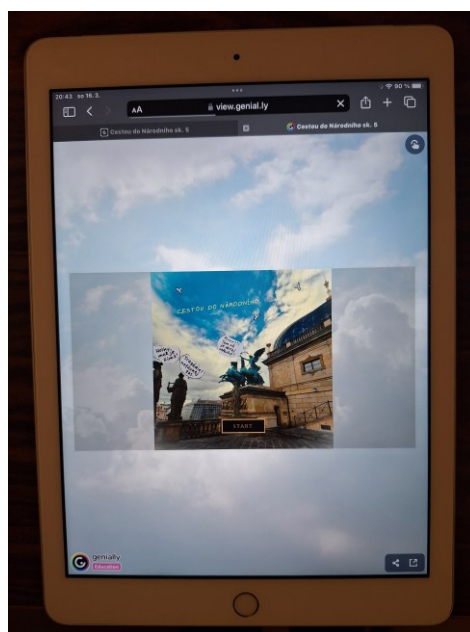
Obrázek č. 40 (pamětní deska, Jindřišská věž)

Obrázek č. 42 (pamětní deska, kostel sv. Jindřicha)

Obrázek č. 43 (náhled audioguide v aplikaci Spotify)

Obrázky č. 44-46 (tablety ND využívané pro online hru)

Příloha č. 6 Fotografie z realizace programu 19.03.2024

Obrázek č. 47 (přesun ulicí V Kotcích)

Obrázek č. 48 (cesta ke Stavovskému divadlu)

Obrázek č. 49 (plnění úkolů u Stavovského divadla)

Obrázek č. 50 (plnění úkolů u Stavovského divadla)

Obrázek č. 51 (plnění úkolů u Nového českého divadla)

Obrázek č. 52 (setkání u kostela sv. Kříže)

Obrázek č. 53 (zadání úkolu u ND)

Obrázek č. 54 (hledání vstupu do Prozatímního divadla)

Obrázek č. 55 (u bývalého vchodu do Prozatímního divadla)

Obrázek č. 56 (diskuse v Zemském salónku v ND)

Obrázek č. 57 (na terase ND)

Obrázek č. 58 (ukázka návrhu pamětní desky)

Příloha č. 7 Evaluační dotazník programu 19.03.2024

reflexe Cestou do Národního

katkavybi@gmail.com Přepnout účet

Není sdíleno

* Označuje povinnou otázku

Co tě na programu překvapilo nebo zaujalo? *

Vaše odpověď

Jak bys jednou větou shrnul/a, o čem program byl? *

Vaše odpověď

Co ti nejvíce utkvělo v paměti? *

Vaše odpověď

Obrázek č. 59 (online dotazník)

Co tě na programu překvapilo nebo zaujalo?

16 odpovědí

Chodili jsme venku

Všechno

Interaktivita

Že jsme se mohli volně pohybovat po Praze

asi nic

Že i obyčejné budově s může vztahovat velká historie.

Líbilo se mi, že jsme se pohybovali po skupinkách a nebyli jsme pořád na jednom místě

Mohli jsme chodit po městě

Že jsme museli hledat místa podle mapy

Obrázek č. 60 (ukázka odpovědí na první otázku)

Jak bys jednou větou shrnul/a, o čem program byl?

16 odpovědí

O historii českých divadel v Praze

Chozeni

Program byl o historii divadel.

Program nám sdělil informace o historii a vzniku Národního divadla.

divadlo

O divadlech v centru Prahy

O historii českých divadel

Počátky českých divadel

Historie Národního divadla a dalších divadel

Obrázek č. 61 (ukázka odpovědí na druhou otázku)

Co ti nejvíce utkvělo v paměti?

16 odpovědí

Čeština byl hodně utlačovaný jazyk

Zíma

Asi ta ulice co rozděluje nové a staré město

Destinace budov

Že tu před národním divadlem bylo prozatímní divadlo

Růžové divadlo

Gabča a Denča <3

Národní divadlo

Otevření Národního divadla bylo roku 1881. A první hra byla Libuše, na kterou Bedřich Smetana nebyl vyloženě pozván

Obrázek č. 62 (ukázka odpovědí na třetí otázku)

Příloha č. 8 Fotografie z realizace programu 26.03.2024

Obrázek č. 63 (brainstorming ve skupinách)

Obrázek č. 64 (seznámení s textem)

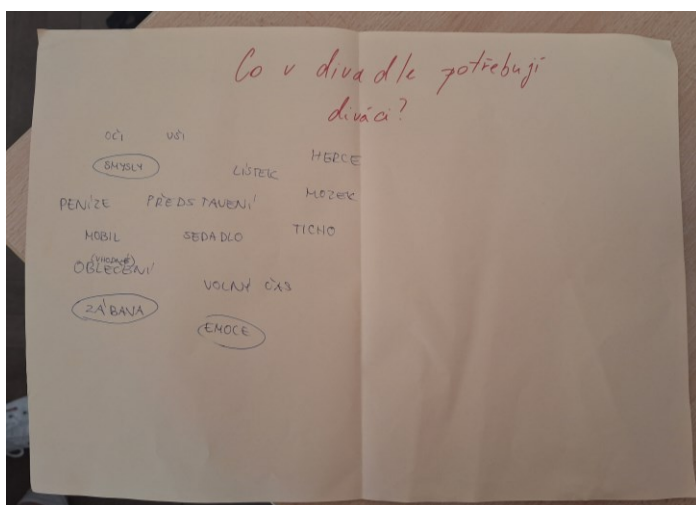
Obrázek č. 65 (skupinová práce s texty)

Obrázek č. 66 (sestavování časové osy)

Obrázek č. 67 (přednes)

Obrázek č. 68 (ukázka skupinové práce)

Příloha č. 7 Evaluační dotazník programu 26.03.2024

Národní hlásí vyprodáno!

katkavybi@gmail.com [Přepnout účet](#)

Není sdíleno

* Označuje povinnou otázku

Náročnost programu byla: *

1 2 3 4 5

příliš jednoduchá   příliš náročná

Obsah programu mě zajímal: *

1 2 3 4 5

vůbec   hodně

Jednotlivé aktivity v programu mě bavily (známkování jako ve škole): *

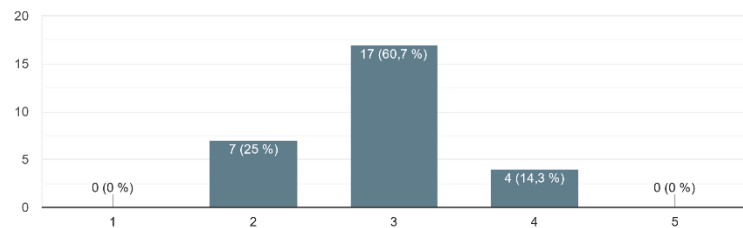
	1	2	3	4	5
Tvorba asociací	☐	☐	☐	☐	☐
Práce ve skupinách	☐	☐	☐	☐	☐
Práce s historickým textem	☐	☐	☐	☐	☐
Přednes	☐	☐	☐	☐	☐

Ohodnoť prosím text se kterým jsi pracoval/a (známkování jako v škole)

	1	2	3	4	5
délka textu	☐	☐	☐	☐	☐
srozumitelnost textu	☐	☐	☐	☐	☐
obsah textu (zajímavost nebo zábavnost)	☐	☐	☐	☐	☐

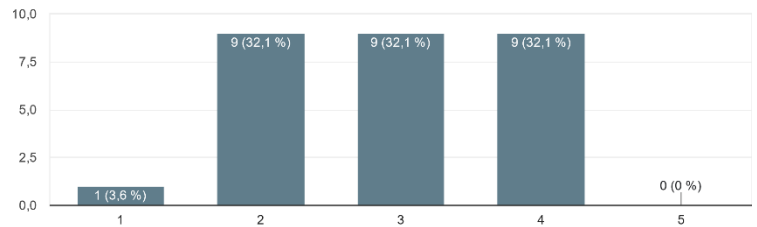
Obrázek č. 69 (náhled dotazníku)

Náročnost programu byla:
28 odpovědí

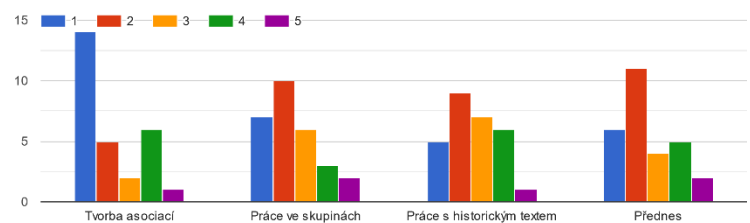
Obrázek č. 70 (výsledný graf první otázky)

Obsah programu mě zajímal:
28 odpovědí

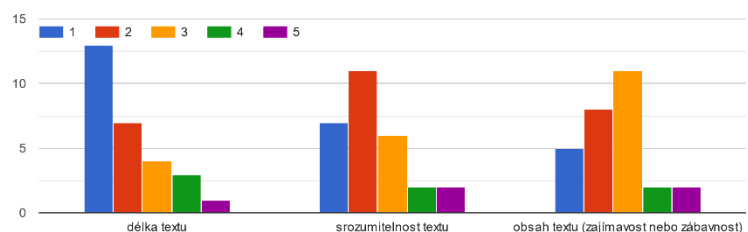
Obrázek č. 71 (výsledný graf druhé otázky)

Jednotlivé aktivity v programu mě bavily (známkování jako ve škole):

Obrázek č. 72 (výsledný graf třetí otázky)

Ohodnoť prosím text se kterým jsi pracoval/a (známkování jako v škole)

Obrázek č. 73 (výsledný graf čtvrté otázky)